

Sexualitet, snusk och samvaro

En explorativ diskursanalys av sexualitet i samtiden

Hanna-Karin Grensman

Institutionen för samhällsvetenskap

 Växjö universitet

<p>Organisation/Organization</p> Växjö universitet Samhällsvetenskapliga institutionen/Institution of social science Socialpsykologi/Social psychology	<p>Författare/Author(s) Hanna-Karin Grensman <i>hgrlb03@student.vxu.se,</i> <i>Södra Järnvägsg. 35, 352 34 SE-Växjö.</i> <i>Sweden</i> <i>Tel. +46 701 55 12 41</i></p>	
<p>Dokumenttyp/Type of document Kandidatuppsats (C-uppsats)/Bachelor thesis (diploma work)</p>	<p>Handledare/Superintendent Fil. Dr. Zeth Ståhl</p>	
<p>Titel och undertitel/Title and subtitle Sexualitet, snusk och samvaro - <i>En explorativ diskursanalys av sexualitet i samtiden/</i> Sexuality, Filth and Being Together – <i>An Explorative Discourse Analysis of Sexuality in the Contemporary.</i></p>	<p>Examinator/Examiner Fil. Dr. Bengt-Åke Gustafsson</p>	
<p>Sammanfattning (på svenska) Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka sexualitetens diskurs i det samtida. Uppsatsen tar sin ansats i socialkonstruktionismen och dess syn på sexualiteten. Här presenterades tidigare forskning, sexualitetens historia berördes och även olika typer av socialpsykologiska perspektiv på sexualiteten redovisades. Vidare var det epistemologiska angreppssättet hermeneutiskt och metoden kvalitativ. Den undersökning som genomfördes, diskursanalys, tog även den sin utgångspunkt ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Två böcker utvaldes utifrån kriterierna nämligen, Louise Boije af Gennäs bok <i>Stjärnor utan svindel</i> och Kerstin Thorwalls <i>Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig</i>. Ett konkret plan för utförande av diskursanalys konstruerades och utifrån detta konstruerades två övergripande diskurser med avseende på det sexuella; <i>homo romantica</i> och <i>homo erotica</i>. <i>Homo erotica</i> diskursen syftar till hur själva sexualiteten konstrueras medan <i>homo romantica</i> snarare handlar om hur samhället organiseras utifrån heterosexuella relationer. Både diskurserna bygger på heterosexualiteten som norm. Dessa diskurser bildar tillsammans <i>den samtida sexualitetens diskurs</i>.</p> <p>Nyckelord: socialpsykologi, sexualitet, diskurs, diskursanalys, socialkonstruktionism</p>		
<p>Abstract (in English) The purpose of the following paper is to exam the discourse of sexuality in the contemporary. The thesis takes its incipience in social constructionism and its view of sexuality. Earlier scientific research is presented; the history of sexuality is touched, and different kinds of social psychological perspectives on sexuality as well. Further more, the epistemological point of attack is hermeneutic and the method qualitative. The research project that was executed, discourse analysis, took its starting-point in the social constructionism perspective. Two books were chosen from the criteria, namely Louise Boije af Gennäs' <i>Stjärnor utan svindel</i> och Kerstin Thorwalls' <i>Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig</i>. A concrete plan of execution of the discourse analysis was constructed and two discourses of sexuality were constructed from this: <i>homo erotica</i> and <i>homo romantica</i>. The discourse of homo erotica allude how sexuality in itself is constructed while homo romantica is rather about organization of society on the basis of heterosexual relationships. Both discourses are founded upon heterosexuality as norm. These discourses together constitute <i>the contemporary sexuality</i>.</p> <p>Key word: social psychology, sexuality, discourse, discourse analysis, social constructionism</p>		
<p>Utgivningsår/Year of issue Maj 2005/May 2005</p>	<p>Språk/Language Svenska/Swedish</p>	<p>Antal sidor/Number of pages 65 (70 with appendix)</p>

Förord

Detta är den lättaste uppsatsen jag någonsin skrivit. Den har förvisso varit arbetsintensiv, men på något vis har den bara runnit ur mina fingrar och ned på pappret. Alla frågetecken har rätats ut av sig själva, rubrikerna och slutsatserna har plötsligt bara funnits där. Litteraturstudierna som bedrivits har givit mig mer än vad jag någonsin föreställt mig. Kort sagt, att ha skrivit uppsatsen kan klassificeras som utsökt nöje, snarare än ett konkret arbete.

Kanske beror det på att jag författat den ensam, alla viktiga beslut och avvägningar har varit mina egna, och varje liten del behärskas av mig, så att uppsatsens röda tråd hela tiden varit tydligt för mig, utan några kompromisser. En verklig möjlighet att skapa djup förståelse och en realistisk känsla för den egna förmågan. Framförallt känns det bra ett ensam svara för uppsatsens brister och förtjänster.

Under arbetets gång har jag dock haft tillgång till personer vilka varit värdefulla för mig genom sina kunskaper och engagemang. Framst tänker jag då på min handledare, Fil. Dr. Leth Ståhl, som med sin till synes orubbliga tro på min förmåga ständigt får mig att uppnå nya höjder.

Med detta sagt återstår endast att önska en trevlig läsning!

Vänligen,

KAPITEL 1, INLEDNING.....	6
DISKURSENS NATURLIGGÖRANDE MAKT OCH DEN SAMTIDA SEXUALITETEN.....	6
SYFTE.....	7
FRÅGESTÄLLNING.....	7
AVGRÄNSNINGAR.....	7
KAPITEL 2, SEXUALITET SOM SOCIALPSYKOLOGISK VETENSKAP.....	9
SEXUALITETENS VETENSKAPLIGA TEORIER.....	9
<i>Essentialism visavi socialkonstruktionism i studiet av den mänskliga sexualiteten</i>	10
<i>Social teori och sexualitetsforskning</i>	12
SEXUALITETENS HISTORIA.....	13
SOCIALPSYKOLOGISKA PERSPEKTIV PÅ SAMTIDA SEXUALITET.....	16
<i>Den kulturellt konstruerade sexualiteten</i>	16
<i>Kärlek eller sex – kulturens dilemma</i>	17
<i>Kön och sexuellt beteende</i>	18
<i>Otrohet</i>	20
<i>Homosexualitet</i>	20
<i>Parafili</i>	21
<i>Pornografi</i>	23
<i>Sexuellt tvång</i>	23
SEXUALITET OCH DISKURS.....	24
KAPITEL 3, METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	26
VETENSKAPEN OCH FORSKAREN.....	26
FILOSOFISKA PREMISSER.....	27
<i>Epistemologi</i>	27
<i>Kvalitativ forskning</i>	28
<i>Metodologi och metod</i>	30
KAPITEL 4, DISKURS SOM TEORI OCH METOD.....	31
TEXTER SOM FORSKNINGSOBJEKT.....	31
DISKURS SOM TEORI.....	32
<i>Från socialkonstruktionism till diskurs</i>	32
<i>Semiologi</i>	34
<i>Kontextualitet</i>	35
DISKURSANALYS SOM METOD.....	35
<i>Olika typer av diskursanalys</i>	36
<i>Att utforma och tillämpa diskursanalys</i>	38
<i>Att välja texter</i>	38
<i>Validitet</i>	39
<i>Kritik och begränsningar av diskursanalysen</i>	40
DE UTVALDA TEXTERNA.....	41

PRELUDIUM	42
I BEGYNNELSEN VAR TEXTEN	42
<i>Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig</i>	42
<i>Stjärnor utan svindel</i>	43
SISYFOSARBETE	43
<i>Att rulla en sten</i>	43
<i>Att rulla stenen igen och igen</i>	44
VERKLIGHETEN KONSTRUERAS	44
<i>Kontextualitet och vokabulär</i>	44
KAPITEL 5, SEXUALITETENS DISKURSER	46
DEN KULTURELLT KONSTRUERADE SEXUALITETEN.....	46
<i>Det offentliga rummet</i>	46
<i>Porrsribent eller gynekolog?</i>	47
HOMO EROTICA	49
<i>Den motsatta sexualiteten</i>	50
<i>Den icke-existerande sexualiteten</i>	52
<i>I bara mässingen</i>	53
HOMO ROMANTICA.....	53
<i>I nöd och lust</i>	53
<i>Den paradoxala intimiteten</i>	55
<i>Passionens obetvingliga makt</i>	56
<i>Vikten av att vara tjusig</i>	57
<i>Fila eller Eros i den heterosexuella världen?</i>	57
<i>Madonnan och barnet</i>	58
SAMTIDA DISKURSER.....	58
<i>Homo erotica diskursen</i>	59
<i>Homo romantica diskursen</i>	59
DISKURSENS PÅVERKAN PÅ INDIVIDEN OCH SAMHÄLLET	59
KAPITEL 6, AVSLUTANDE DEL	61
AVSLUTANDE SAMMANFATTNING	61
NÅGRA TANKAR PÅ VÄGEN	62
KÄLLFÖRTECKNING	64
BILAGOR	66
I: 25 klassiska teoretiker och verk.....	66
II: Schematisk bild av filosofiska premisser i föreliggande arbete.....	67
III: Frågor att reflektera över under genomförandet av den ideala diskursanalysen	68
IV: Praktiskt tillvägagångssätt för denna studies diskursanalys	69

Kapitel 1, Inledning

Detta avsnitt innehåller en inledande text som är fokuserad på den naturliga attityden och diskursens makt i våra liv. Den kommer också att knyta an till sexualiteten för att ge en enklare introduktion till ämnet. Det kommer sedan att presenteras syfte och frågeställning.

Diskursens naturliggörande makt och den samtida sexualiteten

Schütz menar att vi lever i en *naturlig attityd*. Bauman skulle kalla det *det tagna för givet* och Bourdieu skulle referera till begreppen *habitus* och *biografen*. Avsikten och innehållet är dock det samma; en förväntan om den empiriska kunskapens infriande. Eftersom empirin skiljer sig mellan olika kulturer och kontexter så medför det en sorts subjektivitet.

All kunskap om världen innefattar konstruktioner, det vill säga en uppsättning abstraktioner, generaliseringar, formaliseringar och idealiseringar. Fakta som redan initialt är selekterade från en universell kontext. Vi uppfattar således endast de aspekter av världens realiteter som är relevanta för oss.¹ Tolkningar av dessa aspekter baserar sig på tidigare erfarenheter, våra egna eller de som förmedlats till oss genom vår omgivning. Schütz använder begreppet *vardagslivets värld* vilket han definierar som en intersubjektiv värld vars existens grundlades långt innan nuvarande människors födelse. Den tolkades och upplevdes av föregående människor, som en organiserad värld. Individerna befinner sig således vid varje given tidpunkt i en biografiskt, fysisk och sociokulturell, bestämd position.² Dessa erfarenheter utgör tillsammans vår *förhandskunskap* vilken fungerar som ett referensschema eller ett relevanssystem.³ Det som utgör den gemensamma kunskapen hos individer med delat relevanssystem är det handlande som uppfattas som det naturliga, och därmed det rätta och det goda, den *relativt naturliga aspekten av världen*.⁴

Människor besitter inte homogen, sammanhängande och förenlig kunskap om världen. Kunskaperna är osammanhängande eftersom individens intressen, som avgör vilka objekt som är relevanta, inte är integrerade till ett sammanhängande system. I det vardagliga livet är individer enbart delvis intresserade av att nå full insikt om relationerna mellan elementen i hennes värld och de allmängiltiga principer som styr relationerna. Kunskaper är ej heller konsistenta såtillvida att uppenbart motsägelsefulla eller paradoxala påståenden kan uppfattas som giltiga. De kunskaper som kulturen erbjuder tenderar att bli accepterade som objektiva sanningar.⁵

Schütz menar att människan endast kan bilda uppfattningar om världen genom kulturens begreppsliga och språkliga struktur. Kulturella objekt så som symboler, diskurser, konstverk och sociala institutioner som genom sitt ursprung anger syften med mänskliga aktiviteter. Varje ord och uttryck i vår kommunikation inbegriper en typifiering och en generalisering som refererar till det rådande relevanssystem inom den kulturellt betingade diskursen.⁶

¹ Schütz 1999: 27 ff.

² Schütz 1999: 32 ff

³ Schütz 1999: 78 ff.

⁴ Schütz 1999: 32 ff.

⁵ Schütz 1999: 219 ff.

⁶ Schütz 1999: 35 ff.

En tolkning av detta skulle kunna vara att våra erfarenheter och vår kultur konstruerar färgade glasögon åt oss genom vilka vi betraktar världen på ett visst sätt. Världen blir på detta vis endast synlig genom ett färgat filter. Dessa glasögon bryter "ljuset" i våra ögon till specifika, klara och *naturliga bilder*. De avgör hur vi skall tolka världen och vad vi bedömer som naturligt. Glasögonen tenderar sålunda att *naturliggöra* det som annars torde framstått som *en* specifik tolkning, bild eller sanning bland flera möjliga alternativ. Det skapas en uppfattning om referensramar, en sorts relevanssystem som talar om vilket sätt att leva som är det naturliga och det "rätta". Normativa begrepp så som *rätt* och *fel* konstrueras således som en form av objektiv (naturlig) sanning.

Vad är då denna *naturliga sanning* i förhållande till den samtida sexualiteten? Vad konstituerar och upprätthåller den? Vilka attityder har vi till sexualiteten, vad är normalt och vad är onormalt? Kort sagt hur skapas och återskapas sexualiteten inom ramen för samhället?

Ett sätt att förhålla sig till detta är att, som Foucault, applicera ett *socialkonstruktionistiskt* synsätt på den mänskliga sexualiteten. Han argumenterar för att sexualiteten inte är en *essens* vilket innebär att han ej ser den som en biologisk kvalitet eller en naturlig inre drivkraft vars karaktär är densamma över tid och samhälle. Den bör snarare ses som *kulturellt konstruerad*. Dess betydelse kommer från språk eller diskurs; varje institution i ett samhälle har en diskurs angående sexualitet, ett sätt att tänka på och prata om den vida samling av beteenden och aktörer som är involverade i sexuella uttryck.⁷ Diskursen reflekterar och bidrar till att konstituera en ideologi. Myter och föreställningar transformeras i diskursen till det naturliga, det verkliga. Denna verklighet accepteras av individerna inom diskursen som förhållandevis oproblematiserad och odiskutabel, som sann. Att analysera diskurser handlar, enligt detta sätt att se det, inte om att avslöja något objektivt eller underliggande utan om att isolera de villkor som möjliggör bestämda utsagor och hur makt och kunskap opererar för att producera det som diskursen gör anspråk på som sanning.⁸

Syfte

Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka den samtida sexualiteten. Hur konstitueras och reproduceras den av vår naturliga attityd? Syftet är att via ett socialkonstruktionistiskt perspektiv bilda en uppfattning om världsliga fenomen, i detta fall sexualiteten, genom kulturens begreppsliga och språkliga struktur, det vill säga genom en diskursanalys, för att försöka identifiera den rådande diskursen med avseende på sexualiteten. Diskursanalysen baseras på två skönlitterära böcker; Louise Boije af Gennäs bok *Stjärnor utan svindel* och Kerstin Thorwalls bok *Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig*.

Frågeställning

Den sexuella diskursen som existerar berättar för oss hur sexualiteten konstrueras i samhället. Denna bild är ej statisk utan snarare dynamisk över tid och rum. Den huvudsakliga frågeställningen för detta arbete blir således: *Hur konstrueras sexualiteten i det samtida och vad får detta för konsekvenser?*

Avgränsningar

Detta arbete tar sin utgångspunkt i Sverige. Det innebär att det tar hänsyn till den svenska sexualiteten och den svenska diskursen. Texterna som analyseras kommer att vara svenska,

⁷ Foucault 2002b

⁸ Fahlgren 1998: 23

men många av källorna till teori- och metodkapitlen har sitt ursprung i Frankrike, Tyskland, England och USA. Det bör nämnas att detta skulle kunna ha varit en källa till problem, då utländska teorier inte nödvändigtvis harmonierar med den svenska diskursen. Så vitt det kunde bedömas har det dock inte varit fallet.

Frågan som omedelbart uppkommer är givetvis huruvida Sverige och svenskarna kan ha *en* sexualitet och *en* sexuell diskurs. Naturligtvis inte, att påstå detta är en grov förenkling, likväl som en statistisk undersökning knappast visar individuella sanningar. Det existerar snarare många olika sexuella diskurser i olika grupper och subkulturer, sida vid sida och överlappande. I detta arbete måste dock denna förenkling göras, likväl som alla undersökningar kräver sin avgränsning.

Att undersöka detta sker genom att i analysen två svenska böcker, skrivna av svenska författare. Louise Boije af Gennäs bok *Stjärnor utan svindel* och Kerstin Thorwalls bok *Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig*. Att endast välja svenska författare beror på att dessa per definition befinner sig inom den svenska diskursen, författare från olika kulturer har olika kulturella blickar på det sexuella och befinner sig därmed inom olika diskurser. Detta resonemang är även användbart vid översatt litteratur. En undersökning av den svenska diskursen bör ej ske utifrån böcker översatta till ett annat språk än svenska eftersom översättaren har sitt kulturella mönster för ögonen vilket kan förvränga den ursprungliga diskursen.

Kapitel 2, Sexualitet som socialpsykologisk vetenskap

Detta kapitel innehåller ett socialpsykologiskt perspektiv på sexualiteten. Sexualiteten som kulturellt och socialt konstruerad samt möjliga förhållningssätt till sexualiteten kommer att behandlas. Tidigare forskning på området kommer även att knytas an till, och även sexualitetens diskurs kommer att beröras.

Sexualitetens vetenskapliga teorier

Precis som inom alla andra akademiska discipliner finns det även en tradition av teoretiserande kring sexualiteten. Viktiga teoretiska arbeten har skapats ända sedan disciplinen såg dagens ljus.⁹ Weis har skapat en lista¹⁰ över klassiska verk inom sexualitetens teoribildning. På denna lista återfinns personer som Foucault, Malinowski, Freud och andra kända namn, vilka flera av dem återfinns i detta arbete.

Metateoretiska analyser inkluderar flera relaterade aktiviteter. Identifikation av betydande tankeskolor eller teoretiska perspektiv, kritisk utvärdering av meningar och strukturer av tidigare och samtida teoretiska förklaringar, bedömning av teoretiska trender och värdering av de regler för teorikonstruktion som uppstått i ett fält. Ett metateoretiskt perspektiv är viktigt för att förstå den vetenskapliga teorin av två skäl. Först eftersom de hjälper oss att reflektera över betydelsen av konceptet ”teori” i olika kontexter. Sedan hjälper det oss att identifiera och bedöma olika typer av teori. Det mest vitt spridda perspektivet är positivismen. I detta perspektiv ses vetenskaplig teori som logiskt relaterade serier av förslag som använd för att specificera det empiriskt meningsfulla relationerna mellan olika grupper av koncept. Vetenskaplig teori är designad för att använda en förutbestämd grupp av koncept för att förklara en specifik grupp fenomen.¹¹

1981 argumenterade Reiss för att ingen global disciplin gällande sexualitetens vetenskap ännu hade uppstått och att framsteg i vårt vetenskapliga kunnande gällande människans sexualitet både huvudsakligen och fortsättningsvis kom från forskning i många olika traditionella akademiska discipliner. Inget ensamt paradigm har således uppkommit inom sexualitetens vetenskap, antingen som ensam övergripande teori av sexualiteten som en enhet eller en ideal teori, universellt accepterade av sexualitetsforskare. Inget teoretiskt perspektiv av sexualiteten möter till fullo den standard för teorier som en grupp av systematiska, relaterade och empiriskt grundade förslag som specificerar relationer mellan koncept.¹² Reiss kritiserades delvis av Moser eftersom han enligt denne ej uppmärksammade de viktiga bidrag från sexologer som inte hade tränats och inte arbetade inom traditionella discipliner. Dock stod det klart att de distinkta teorier och metodologier som utvecklats av sexologer behövde tecknas tydligare. Reiss argumenterade att de generella målen med sexualitetens vetenskap uppnåddes bästa genom användandet av specifika teorier som utvecklats inom traditionella akademiska discipliner så som biologi, sociologi och psykologi, och att dessa traditionella discipliner bör ligga till grund för den vetenskapliga sexualitetsteorin.

⁹ Weis 1998: 6

¹⁰ Denna lista återfinns i sin helhet i bilaga 1.

¹¹ Weis 1998: 2f

¹² Weis 1998: 4

Sexualitetens teori befinner sig fortfarande i sin linda delvis eftersom förhållandevis lite sexualitetsforskning prövar teoretiska hypoteser och delvis eftersom det existerar få empiriskt testade teorier.¹³ En studie som gjordes på några av de ledande vetenskapliga tidskrifterna på området; *Journal of Sex Research* och *Archives of Sexual Behavior*, visade att den publicerade forskningen kring sexualiteten till största del kan kategoriseras som datarapporter. Endast en liten andel kan klassificeras som teoriutveckling. Ungefär hälften av all forskning innehöll ingen teori alls och endast en tredjedel innehåller diskussioner kring specifika teoretiska frågor. Det konstaterades att majoriteten av publicerade artiklar var deskriptiva snarare än teoretiska. Dock är det möjligt att publicerade artiklar inom områden som biologi, psykologi och sociologi troligtvis tenderar att vara mer teoretiska.¹⁴ Trots att många böcker publicerats med specifika teorier om sexualitet så finns det få generella översikter gällande sexualitetens teori, och ännu färre kritiska bedömningar av dessa.¹⁵

Sexualiteten skiljer sig från många andra sociala vetenskaper när det gäller forskning, på så sätt att det många gånger är svårare att genomföra studier vilka inkluderar sexuellt beteende som direkt mätt eller observerat. Sådana studier existerar i princip inte. Det finns dock tre nivåer av forskning som man i huvudsak använder sig av. Alla med sina egna fördelar och brister. *Hypotetiska frågor, självrapporter* från informanter och ”objektiv” information baserad på *observationer*. Hypotetiska frågor är givetvis svårt att använda eftersom vad man tror att man skall göra i en situation inte är samma sak som man nödvändigtvis gör. Självrapporter är det vanligaste men problematiskt eftersom människor är selektiva med vad de väljer att komma ihåg eftersom de önskar vara konforma med gällande standard. Det finns också skäl att anta att de som ställer upp på denna typ av undersökningar är friare i förhållande till det sexuella än de som väljer att avstå. Observationer är överlägset de båda tidigare metoderna. Problemet med denna typ av metod uppenbart, till exempel kan en forskare inte undersöka incest, våldtäkter med mera på det viset.¹⁶ Alfred Kinsey, en av de stora forskarna på området, anser att det är viktigt att undersöka sexualiteten med så lite moraliserande och dömande som möjligt,¹⁷ då det är viktigt att ha i åtanke att den moderna synen på obscenitet inte är en vetenskaplig utan en moralisk kategori.¹⁸ Moderna forskare bör även akta sig för att lägga sina egna samtida fördomar på historiens kulturer.¹⁹ Detta är uppfattningar som författaren till denna uppsats försöker arbeta utifrån.

Essentialism visavi socialkonstruktionism i studiet av den mänskliga sexualiteten

Enligt den klassiska essentialismen så existerar det underliggande sanna former, eller essenser, det finns avbrott i skillnader mellan olika former snarare än fortsatta variationer, och dessa sanna former är konstanta över tid. Modern essentialism består av en tro på att vissa fenomen är naturliga, oundvikliga och biologiskt bestämda. Som kontrast står socialkonstruktionismen vilken bygger på en uppfattning om att verkligheten är socialt konstruerad och understryker språkets betydelse som ett viktigt redskap för att tolka upplevelser. Inom den sexuella forskningen är få debatter mer intensiva än den mellan essentialister och socialkonstruktionister.²⁰ Under 80-talet debatterades till exempel över huruvida de sexuella kategorierna och upplevelserna är historiskt stabila.

¹³ Weis 1998: 2

¹⁴ Weis 1998: 5

¹⁵ Weis 1998: 7

¹⁶ Baumeister 2001: 4f.

¹⁷ Baumeister 2001: 4

¹⁸ Gaimster 2004: 29

¹⁹ Gaimster 2004: 20

²⁰ DeLameter & Hude 1998: 11

Begreppet essentialism kommer ursprungligen från Platons verk. För Platon var fenomenen i den naturliga världen endast en reflektion av ett ändligt antal fixerade och oföränderliga former. En essens förändras inte och är kategoriskt annorlunda än andra essenser. Essentialismen var den filosofiska grunden för positivismen fram till 1900-talet. Essentialismen, i denna form den klassiska essentialismen, dominerade därför västvärlden med avseende på filosofiska och vetenskapliga sanningar. Inom dagens sociala forskning, speciellt inom sexologin, har essentialismen blivit ett otydligt begrepp vilket används frekvent men sällan definieras. Den implicerar dock en tro på att vissa fenomen är naturliga, oundvikliga, universella och biologiskt bestämda.²¹ Företrädare för denna inriktning menar att den sexuella motivationen idag reflekterar den naturliga selektionen av våra förfäder. Den form av sexuell lust och beteende som producerat mest lyckad avkomma är den som dominerar den mänskliga genpoolen och psyket i dag.²² Det finns tre distinkta skolor inom essentialismen, den klassiska, den moderna och den kulturella essentialismen. Alla dessa har genomsamt ett antagande om att fenomen – särskilt sexuell orientering och kön – ligger inom individen. Detta befinner sig i skarp kontrast till socialkonstruktionismen som utgår ifrån att se dessa fenomen som liggande utom individen, definierat av sociala förståelser och diskurser.²³

Termen socialkonstruktionism förekommer frekvent inom den sociala forskningen. Den används ofta löst för att referera till all social påverkan på individens upplevelser. Det är dock lämpligare att använda den för att referera till ett specifikt teoretiskt paradigm. Paradigmets underliggande antagande är att verkligheten är socialt konstruerad.²⁴ Det innefattar att *vår upplevelse av världen är ordnad* det vill säga att vi uppfattar världen som en objektiv ordnad verklighet som består av händelser och personer vilka existerar oberoende av vår uppfattning om dem. *Språk är grunden för att skapa förståelse av världen*, alltså språket ger oss kategorier inom vilka vi strukturerar vår värld. Diskurs kommer före och konstituerar världen. *Verkligheten av det vardagliga livet är delad* vilket innebär att människor runt omkring oss uppfattar världen på ungefär samma vis som vi själva gör, vilket kallas för intersubjektivitet. Detta skiljer världen till exempel från våra drömmar. Språket gör det möjligt för oss att förmedla våra upplevelser till andra. *Delade upplevelser av verkligheten blir institutioner* det vill säga att de leder till vanor vilket gör andras beteende förutsägbart. När en vana blir sed så börjar andra förvänta sig det och sociala kontrollmekanismer utvecklas för att upprätthålla det. Även *kunskap blir en del av institutionerna, antingen på samhällsnivå eller inom subgrupper*. Olika grupper har olika kunskaper vilket kan leda till konflikter mellan dessa grupper.²⁵

Socialkonstruktionism har således flera styrkor. För det första den centrala roll som ges till språket ger en konkret mekanism genom vilken kulturen påverkar individens tankar och beteende. För det andra kan perspektivet användas för att representera komplexiteten inom en enda kultur: den förutsätter inte likriktighet. Och till sist är den konsistent med variationer över samhällen och över tid.²⁶

Några av utgångspunkterna för socialkonstruktionisterna i studiet av sexualitet är att sexuella identiteter och kategorier är diffusa och fragmentariska snarare än stabila formationer. Maktrelationer är inte enbart reglerande utan producerar också sexualiteter. Användningen av

²¹ DeLameter & Hude 1998: 11

²² Baumeister 2001: 3

²³ DeLameter & Hude 1998: 15

²⁴ DeLameter & Hude 1998: 15

²⁵ Berger & Luckmann 1979: 31ff

²⁶ DeLameter & Hude 1998: 17

både sexualitet och kön är flytande och förstås bäst som socialt konstruerade snarare än manifestationer för ett självständigt jag. De institutionella diskurser och praktiker som reproducerar och naturliggör dominanta kategorier måste studeras jämsides med sexuella minoriteter.²⁷ Som socialkonstruktivist ser man sexualiteten som inlärd och skapas av kulturen, socialisationen och påverkan i situationen. Vad människor gör och vad de åtrår beror till största delen på den sociala kontexten.²⁸

Det är mycket svårt att avgöra huruvida man bör utgå från ett socialkonstruktivistiskt eller ett essentialistiskt perspektiv då många forskningsresultat kan förklaras utifrån båda synsätten.²⁹ Utan att ta del i tidigare nämnda konflikt mellan dessa filosofiska synsätt så kommer denna uppsats att ta sin utgångspunkt i socialkonstruktivismen eftersom detta perspektiv är mer förenligt med dess socialpsykologiska utgångspunkt och det diskursanalytiska angreppssätt som senare kommer att presenteras.

Social teori och sexualitetsforskning

Sociologin har en lång historia av social teori och etnografisk forskning inom sexualitetens område. Även om området blivit eftersatt så har det gjort stora framsteg av socialkonstruktivister och queer teoretiker. En orsak till marginaliseringen av studier av det sexuella kan bero på det stigma som omger det sexuella.³⁰

Det sena 1800-talets inriktning på det medicinska slog ut den religiösa auktoriteten över sexualiteten med den vetenskapliga diskursen av det "naturliga". Trots detta så utvecklade tidiga sexologer nya metodologier, språk och taxonomier gällande kroppar och njutning. Sex blev något som undersöktes genom den medicinska vetenskapen. Denna modell av sexualiteten var naturligtvis inte moraliskt neutral; den medförde snarare ett epistemologiskt skifte från "dålig" till "sjuk". Inom detta paradigm var "avvikelse" eller "sexuella perversioner" en ärftlig karaktäristisk del av individen. Denna biologiska determinisms logik var de strukturella metaforer för sociologer som började studera dessa fenomen på det tidiga 1900-talet. Den sociologiska utmaningen gentemot essentialisterna var gradvis. Det epistemologiska skiftet ifrån "det naturliga" blev till fulla verklighet med de symboliska interaktionisterna vid mitten på 1900-talet som såg sexualiteten som helt och hållet social.³¹

Den socialt konstruerade sexualiteten som ett löst sammanhängande perspektiv uppstod i mitten på 1970-talet. En grupp av tvärvetenskapliga forskare som Katz, Plummer och Weeks studerade sexualitetens historia i olika grupper och argumenterade för förändringar av sexuella kategorier. Den franska filosofen och historiken Foucaults *Sexualitetens historia* underströk dessa teman samtidigt som den påpekade betydelsen av den institutionella diskursen och ett nytt koncept för maktens operationer. Socialkonstruktivisterna argumenterade för att sexualiteten bäst studeras som ett område vars betydelse förändras över kultur och historia, snarare än en universell, biologisk drivkraft. Dessa forskare undersökte den sociala organisationen av sexualiteten i specifika regioner eller kontexter och den historiska aspekten av den sexuella identitetens formationer, med avseende på etnicitet, kön, klass och andra faktorer.³²

²⁷ Irvine 2003: 431

²⁸ Baumeister 2001: 2

²⁹ Baumeister 2001: 3

³⁰ Irvine 2003: 429

³¹ Irvine 2003

³² Irvine 2003: 431

Citerad av Irvine skriver Kuhn:

*"Sex acts, sexual objects, sexual partners (human or otherwise) like all other objects toward which human beings behave are social objects; that is they have meaning because meanings are assigns to them by groups of which human beings are members for there is nothing in the physiology of man which gives a dependable clue as to what pattern of activity will be followed toward them."*³³

Irvine citerar vidare Simon och Gagon:

*"In any given society, at any given moment in history, people become sexual in the same way they become everything else. Without much reflection, they pick up directions from their social environment."*³⁴

Övergången från det biologiska till det sociala var ett faktum.

Sexualitetens historia

Om sexualiteten är social så är den med nödvändighet också historisk. En central premis från det socialkonstruktivistiska förhållningssättet till sexualiteten är att betydelsen av sexuella handlingar varierar över kulturer och historiska epoker. Historien som sådan kan användas för att skapa en kritisk distans till vår konstruerade världsbild. Med ett historiskt perspektiv blir det möjligt att identifiera faktorer vilka tidigare ansetts höra till den mänskliga naturen som artefakter. Saker som vi tar för givna, till exempel vår syn på sexualitet, kärlek, relationer och intimitet, kan inte appliceras på andra epoker och kulturer utan översättningsproblem. Det är därmed viktigt att inse att all historieskrivning utgår från nuet, historien betraktas alltid genom dagens kulturella raster.³⁵

Sexualitet som term dyker upp för första gången under 1800-talet. Ordet fanns i den tekniska jargongen inom biologi och zoologi så tidigt som år 1800. Men det var först i slutet av seklet som det fick en mer vidsträckt användning, vilken ligger nära dagens tillämpning av ordet.³⁶ *Sexologiskt lexikon* definierar ordet *sexualitet* enligt följande:

*"Sexualitet är en integrerad del av varje människas personlighet, och det gäller såväl man och kvinna som barn. Det är ett grundbehov och en aspekt av att vara mänsklig, som inte kan skiljas från andra livsaspekter. Sexualitet är inte synonym med samlag, den handlar inte om huruvida vi kan ha orgasmer eller inte, och är heller inte summan av våra erotiska liv. Dessa kan men behöver inte vara en del av vår sexualitet. Sexualiteten är mycket mer; den finns i energin som driver oss att söka kärlek, kontakt, värme och närhet; den uttrycks i vårt sätt att känna och väcka känslor samt röra vid varandra. Sexualiteten påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa."*³⁷

Trots att 1800-talet uppfann begreppet pornografi uppfann det inte obsceniteten. Sex betraktades som något avskilt från all annan mänsklig erfarenhet, en differentiering introducerad av kristendomen; den dömande handling som skapade och upprätthöll det profanas kategori. Ända sedan Augustinus tid (död 430 e. Kr.) har kyrkan försökt kontrollera

³³ Irvine 2003: 434

³⁴ Irvine 2003: 435

³⁵ Jfr. Frykman & Löfgren 1979:11ff.

³⁶ Giddens 1995: 29

³⁷ Nussdorfer 1999: 155f.

sexualiteten genom beklännelser (bikt) och censur.³⁸ Kristendomens intåg medförde att den sexuella akten börjades ses på med skam och skuld.³⁹

Ur en samhällelig synvinkel finns en medvetenhet om att sexualiteten leder till agerande mellan människor vilket bör styras och begränsas. Oavsätt hur kulturen ser ut till sin natur försöker alltid äldre generationer kontrollera den yngre och deras sexliv. Bondesamhällen tenderar att ha de striktaste reglerna gällande sexuellt beteende, både före och efter giftermålet medan mindre jägarsamhällen är de mest tillåtande. Stratifierade samhällen har den vidaste variationen gällande värderingen av det sexuella beteendet.⁴⁰

Duerr menar att människor i små traditionella samhällen var mycket tätare sammanflätade med den egna gruppens medlemmar än vad vi är idag. Detta innebär att den direkta sociala kontroll som man var underkastad var mycket mer oundviklig och heltäckande. Den tidens människor konfronterades inte med fragment av andra människor så som vi gör idag, utan med hela människan. Därför fick ett moralsikt felaktigt beteende mycket allvarligare konsekvenser för den enskilde än vad som är fallet i dagens storstäder. Han menar således att den sociala censuren för acceptabelt beteende minskat och inte ökat.⁴¹ Foucault menar dock att *förtryckets tidsålder* föddes på 1600-talet, efter århundraden av öppenhet och frispråkighet, och som sammanfallande med kapitalismens utveckling: den blir en del av den borgerliga ordningen.⁴² Enligt Foucaults *förtryckarhypotes* tvingar de moderna institutionerna oss att betala ett pris av tillagande förtryck för de förmåner vi erbjuds. Civilisation innebär disciplin, och disciplin i sin tur kontroll av inre drivkrafter. Denna kontroll måste vara internaliserad för att vara effektiv. Sexualitet bör inte förstås enbart som en drift som sociala krafter måste tygla. Snarare är den en särskilt viktig länk för utövande av maktrelationer som kan tas i anspråk som fokus för social kontroll just på grund av den energi, genomsyrad av makt, som den genererar.⁴³

Foucault skildrar i sitt verk *Sexualitetens historia* bildandet av en viss typ av vetenskap om sexualiteten. Han menar att det utvecklades fyra strategiska områden under 1800-talet; hysteriseringen av kvinnokroppen, pedagogiseringen av barns kön, socialiseringen av avlandet och psykiatiseringen av den perversa njutningen.⁴⁴ Under 1800-talet utvecklades även en rad teorier om paret som en fysisk enhet eller helhet, med en föreställning om att kropps- och själsegenskaper blandades genom samlaget.⁴⁵

Familjebegreppet har inte alltid haft samma självklara position som det har idag. I till exempel det äldre bondesamhället var det gården och gårdshushållet som var grundcellen i det sociala landskapet, inte individen eller dagens ”kärnfamilj”.⁴⁶ Under 1800-talet kom äktenskapsbildningen för de flesta grupper i befolkningen att grundas på andra bedömningar än ekonomiska. Föreställningen om den romantiska kärleken, som först fick fäste i de borgerliga grupperna, spreds så småningom till de flesta samhällsklasser. Myten kring den passionerade kärleken grundlades redan i ungdomen, men man fostrades även till att förälska sig i den ”rätte”, det vill säga någon med passande bakgrund. Spridningen av den romantiska

³⁸ Gaimster 2004: 23f.

³⁹ Gaimster 2004: 28

⁴⁰ Jankowiak 1999: 53f.

⁴¹ Duerr 1997a: 10

⁴² Foucault 2002b: 35

⁴³ Giddens 1995: 25f.

⁴⁴ Foucault 2002b: 16

⁴⁵ Frykman & Löfgren 1979: 83

⁴⁶ Frykman & Löfgren 1979: 76

kärlekens ideal var en bidragande faktor till upplösandet av bandet mellan äktenskap och släkt i vidare mening, och till att äktenskapet fick en speciell betydelse. *Romancing* blev synonymt med *courting* (uppvaktning). En man och en kvinna som ingått äktenskap kom alltmer att betraktas som samarbetspartners i ett gemensamt känslobaserat projekt. Hemmet uppstod som en miljö där individen kunde förvänta sig emotionellt stöd, till skillnad från platser med mer instrumentell karaktär, så som arbetsplatsen.⁴⁷ Tvåsamheten har idag en symbolisk och emotionell laddning som varit otänkbar tidigare. Det är inom familjegruppen som intimitet och närhet skall sökas eller skapas.⁴⁸

Trycket att bilda stora familjer, vilket kännetecknar i princip alla förmoderna kulturer, ersattes med en tendens till en begränsning av familjestorleken. För den stora massan av kvinnor kunde sexualiteten för första gången separeras från ständigt återkommande graviditeter. Familjestorlekens minskning var en förutsättning och en konsekvens av införandet av moderna preventivmedel. Sexualiteten blev någonting formlöst och individens potentiella egendom. I dag när befruktning både kan utföras och förhindras artificiellt har sexualiteten blivit helt autonom. Fortplantning kan ske utan sexuell aktivitet. Detta innebär en slutgiltig befrielse av sexualiteten, som blir en egenskap hos individerna och deras samspel. Uppkomsten av sexualiteten som skild från kopplingen till fortplantning, släktskap och generationsled, är förutsättningen för de senaste decenniernas sexuella revolution. Den innehåller två grundläggande beståndsdelar. Den ena utgörs av en revolution i fråga om kvinnors sexuella oberoende. Denna revolution är som mest intensiv under den nämnda perioden, men rötterna går tillbaka till 1800-talet. Följderna för den manliga sexualiteten av denna i stor utsträckning ännu oavslutade revolution är djupgående. Den andra beståndsdelan är homosexualitetens blomstring⁴⁹. Homosexuella av båda könen har mutats in på ny sexuell terräng.⁵⁰

Det har alltid funnits en minoritet bland kvinnor för vilka sexuell mångfald och en viss grad av jämlikhet varit möjlig. Men kvinnor har företrädesvis indelats i dygdiga respektive lösaktiga, av vilka de dygdiga uteslutande förekommit i det respektabla och de lösaktiga existerat endast i det respektabla samhällets periferi. *Dygden* har länge förståtts som kvinnans ståndaktighet mot sexuella frestelser, vilket stöttats av åtskilliga institutionaliserade samhälleliga företeelser. Män har å andra sidan av tradition ansetts ha behov av ett mångsidigt sexliv för sin fysiska hälsas skull. En allmän uppfattning har varit att män bör tillåtas ha åtskilliga sexuella förbindelser före giftermålet, och efter giftermålet var dubbelmoralen⁵¹ standard. Precis på samma sätt som en flickas sociala anseende byggde på hennes förmåga att motstå sexuella inviter, byggde pojkarnas anseende på deras sexuella erövringar.⁵²

Många traditionella kulturer och civilisationer har utvecklat skicklighet på den erotiska sensibilitetens område, men det är endast det moderna västerländska samhället som skapat en vetenskap om sexualiteten. Detta har, enligt Foucault, skett genom en förening av biktens princip med ackumuleringen av kunskap om sexualitet.⁵³ Sexualiteten har inte drivits under jorden i det moderna samhället. Tvärtom är den ständigt föremål för diskussioner och undersökningar. Kampen för sexuell frigörelse är en del av just den maktapparat den så skarpt

⁴⁷ Giddens 1995: 31ff. och Frykman & Löfgren 1979: 79ff.

⁴⁸ Frykman & Löfgren 1979: 76f.

⁴⁹ Ordet "blomstring" syftar i detta fall inte på *antalet* homosexuella utan på deras *position* i samhället.

⁵⁰ Giddens 1995: 31ff.

⁵¹ Detta diskuteras närmare i avsnittet *Kön och sexuellt beteende*

⁵² Giddens 1995: 15ff.

⁵³ Giddens 1995: 26

kritiserar.⁵⁴ I dag ser vi stora förändringar gällande sexualiteten. Företeelser så som homosexualitet, onani och oralsex som varit tvivelaktigt eller rent av brottsligt har blivit accepterat som en del av den ”normala” sexualiteten. Kvinnas rätt till ett sexliv där hon får ge och ta sexuell njutning har också stärkts även om det fortfarande finns tendenser till en uppdelning mellan kvinnor i madonnor respektive horor.⁵⁵ Vad som dock är utmärkande för de moderna samhällena är att det ständigt talas om könet, samtidigt som det framhävs som *hemligheten*.⁵⁶

Socialpsykologiska perspektiv på samtida sexualitet

Dessa begrepp är i huvudsak valda utifrån de teman som återfinns i Roy Baumeisters bok *Social Psychology and Human Sexuality*.

Den kulturellt konstruerade sexualiteten

En av de största frågorna gällande sexualiteten är debatten mellan natur och kultur eller debatten mellan essentialister och socialkonstruktionister om man så vill. *Kulturen* såväl som *naturen* är kulturaliserad, vald, avgränsad, operationaliserad, diskursiv – vilket aldrig kan göras neutralt.⁵⁷ Begreppet kultur är en beskrivande term för de kunskaper och värderingar som en specifik grupp människor tar för givna, kollektiva medvetandeformer vilka dock ej kan studeras lösryckta från sitt sociala sammanhang. Kultur är en spegling av den rådande samhällsstrukturen och används för att systematisera, förklara och legitimera den värld som omger individen.⁵⁸

Människor är sexuella varelser under hela sitt liv. Vid olika tidpunkter i livet manifesteras sexualiteten på olika vis och utvecklingen består både av biologiska och behavioristiska komponenter. Den rör sig över socialt definierade stadier som barndom, ungdom, vuxenliv och ålderdom samt individens sociala relationer under dessa stadier. Dessa faktorer interagerar och påverkar den sexuella identiteten, sexuella attityder och sexuellt beteende. Även om beteenden kan vara likartade för många människor, finns det en stor variation av attityder, beteenden och livsstilar.⁵⁹

På en social nivå är alla kulturer medvetna om hur mänsklig lust leder till olika typer av sexuella beteenden. Det är något som kulturen försöker reglera och begränsa, till exempel är det vanligt att den äldre generationen i en kultur försöker kontrollera ungdomens framtida sexualliv. Detta gäller både för öppna (tillåtande) och stängda (förbjudande) kulturer.⁶⁰ Vilket land och vilken kultur man befinner sig i påverkar attityden till vad man tillåter på det sexuella området. Faktorer som påverka attityden till att vara mer tillåtande är jämlikhet i samhället, låg nivå av religiositet, synen på det sexuella som något naturligt och en syn på sex som något privat som samhället inte bör lägga sig i.⁶¹ Oavsett hur samhället ser på sexualiteten så krävs viss reglering av den för att undvika tvång och bedrägeri. De huvudsakliga faktorerna för att åstadkomma detta är att utveckla ett normsystem vilket reflekterar samhällets högsta ideal vilket hanterar frågor gällande familjeformationer och

⁵⁴ Giddens 1995: 25 f.

⁵⁵ Giddens 1995: 18f.

⁵⁶ Foucault 2002b: 58

⁵⁷ Börjesson 2003: 33

⁵⁸ Jfr. Frykman & Löfgren 1979:15

⁵⁹ DeLamater & Friedrich 2002

⁶⁰ Jankowiak 1999: 53f.

⁶¹ Weinberg, Lottes & Shaver 2000

biokulturella samlingar. Det är dock svårt att avgöra hur bra dessa regleringar fungerar eftersom sexualakten är något som vanligtvis ej sker i offentlighetens ljus.⁶²

Sexualiteten har i dag upptäckts, öppnats upp och blivit tillgänglig som del i utvecklingen av olika livsstilar. Den är något som varje individ besitter, snarare än något naturgivet som individen godtar som förutbestämt.⁶³ Sexualiteten är en social konstruktion som uttrycks inom fält av makt. Den är inte endast en uppsättning biologiska driftsimpulser som antingen finner eller inte finner direkt tillfredsställelse.⁶⁴ På något vis fungerar sexualiteten som en formbar egenskap hos jaget, en betydelsefull förbindelselänk mellan kropp, identitet och sociala normer.⁶⁵

Kulturen bestämmer också vad som är att definiera som tabu, icke-ting. Världen består av objekt som benämns olika. De som inte heter något existerar ej eller förklaras som tabu. Tabu blir alltså det som faller utanför de etablerade kategorierna, som inte finns plats för i systemet av ord och begrepp. Tabun kan vara mer eller mindre starka. Starkast är de som har att göra med individens gränsdragning mellan sig själv och omvärlden. Tabuföreställningar intensifieras när det gäller sådana saker som finns på gränsen mellan individen och omvärlden: avföring och urin, blod, svett, sädesvätska och bröstmjölk. Dessa saker tillskrivs egenskaper som gör dem motbjudande eller äckliga och måste definieras som icke-oss omedelbart efter att de lämnat individens kropp. Ju starkare tabuföreställningarna är, ju kraftigare känslorna av äckel och orenhet är, desto närmare har man kommit grundläggande värderingar för kulturen och samhället. Tabuföreställningen är inget statiskt utan något dynamiskt och föränderligt.⁶⁶

Kärlek eller sex – kulturens dilemma

*”I varje hjärtas kammare, där finns en liten hammare
som hamrar ut en varning, när man får lust till parning.”
/Tage Danielsson*

Ingen kultur har till fullo lyckats förena eller avskilja kategorierna kärlek och sex även om varje kultur har försökt. En viss nivå av missnöje existerar överallt eftersom vi sällan, om än någonsin, uppnår en tillfredställande balans mellan dessa två. Detta medför en dissonans på alla nivåer i samhället. Vilken kultur vi än undersöker råder det en spänning mellan sexuella begär och de regler som existerar gällande korrekt kontext för att uttrycka kärlek och sex. Det finns en strävan efter att skapa en balans mellan känslomässig kärlek och erotisk sexualitet. Konventionell kunskap säger att sexlusten är det starkare begäret av dessa två. Detta antagande har under 90-talet blivit ifrågasatt av vissa som menar att dessa båda behov är intimt förknippade och lika starka.⁶⁷

Sexuell lust i sin mest objektifierade och abstrakta form är den totala strävan efter fysisk tillfredsställelse genom någon annan. Varje sexuell handling handlar inte om lusten att smälta samman med en annan individ, utan syftet kan vara något annat, till exempel rent fysisk tillfredsställelse. För individer som enbart är ute efter sexuellt välbehag är den ideala partnern någon som tillhör individens föredragna kön och är villig, tillgänglig och icke-fördömande.

⁶² Jankowiak 1999: 53f.

⁶³ Giddens 1995: 21

⁶⁴ Giddens 1995: 29

⁶⁵ Giddens 1995: 21

⁶⁶ Frykman & Löfgren 1979: 140ff.

⁶⁷ Jankowiak 1999: 49f.

Eftersom sexuell belåtenhet beror på intim kontakt handlar den mänskliga sexlusten sällan enbart om att uppnå orgasm. Det handlar också om taktill kontakt och intim kommunikation med en annan människa. Sexuell njutning utan kärlek resulterar i ett omedelbart ointresse för den andre parten, medan sexuell njutning kombinerat med kärlek resulterar i ökat intresse.⁶⁸ Giddens pratar om *den rena relationen* och syftar då på en relation vilken etablerats för sin egen skull, det vill säga på grundval av vad var och en kan få ut av relationen, och som vidmakthålls endast i den mån parterna önskar så. Tidigare relaterades kärlek med sexualitet endast *inom* äktenskapens ram, medan det idag relateras inom den rena relationen. Den rena relationen kan således ses som en del av en allmän omstrukturering av intimiteten.⁶⁹

Eftersom romantisk kärlek är mångfassetterad i sina känslouttryck måste den förstås som en kreativ kraft som innehar sin egen psykologiska konfiguration. Oberoende av kultur så existerar ett antal universella kriterier. Önskan att en union skall uppstå, idealisering av den älskade, exklusivitet, ingående tänkande på kärleksobjektet, känslomässigt beroende, en omprioritering av livsval och en stark känsla av empati och omtanke för de älskade. Kärlek beror därför på ett flertal psykologiska processer från erotisk stimulering till känslomässigt band och subjektiv idealisering.⁷⁰ Det är inte ovanligt med romantisk kärlek, monogami eller individuella val utanför de västerländska kulturerna, vad som utskiljer väst är förväntningen om att dessa tre faktorer som komponenter inom ramen för äktenskapet.⁷¹

Den romantiska kärleken har haft tvåfaldig inverkan på kvinnans situation. Den har delvis bidragit till att sätta henne på plats i hemmet. Men den kan samtidigt ses som ett aktivt och radikalt sätt att förhålla sig till det samtida samhällets manlighet.⁷²

Kön och sexuell beteende

Av stort intresse i den allmänna debatten är huruvida män och kvinnor upplever sex olika. Önskar de sex på olika sätt eller av olika orsak? Skiljer sig deras attityder till det sexuella? På senare år har debatten gällande kön gällt huruvida man skall understryka likheterna eller skillnaderna. En extrempunkt kan ses i John Grays populistiska bok: *Män är från mars kvinnor är från Venus*. Som titeln antyder så anses män och kvinnor vara så olika att de (bildligt talat) kan anses komma från olika planeter. Det går inte att förneka att ett stort antal studier har visat på skillnader mellan könen. Samtidigt måste man erinra sig om att bara för att en skillnad är signifikant så innebär det inte att olikheterna är så stora att de är meningsfulla. Statistiska undersökningar av könsskillnader har visat att gällande skillnaden mellan män och kvinnor är det endast mindre än 5 % som kan förklaras med just kön. Detta innebär att differenser *inom* könen är större än differenser *mellan* de olika könen.⁷³

En studie av Oliver och Hyde bekräftar att män och kvinnor skiljer sig åt i sina sexuella attityder och beteenden, men denna divergens varierar stort beroende på ämnet. Olikheten i åsikter vad det gäller masturbering och tillfälligt sex är stora, medan gällande andra områden, till exempel åsikter gällande homosexuellas rättigheter, så finns det inga åtskillnader alls. Genom att jämföra hur resultaten förändras över tid har de kunnat dra slutsatsen att män och kvinnor blivit mer lika i sin sexuella attityd under de senaste årtionden. Dessa förändringar

⁶⁸ Jankowiak 1999: 50

⁶⁹ Giddens 1995: 57f.

⁷⁰ Jankowiak 1999: 51

⁷¹ Jankowiak 1999: 56

⁷² Giddens 1995: 10

⁷³ Baumeister 2001: 25

pekar på vikten av kulturella och historiska faktorer eftersom de menar att den sexuella revolutionen och andra förändringar i samhället har haft stor inverkan.⁷⁴

En tydlig skillnad mellan könen är förhållningssättet till oskulden varande och icke varande och valet att ha sex. Många människor behåller minnet av den första sexuella akten hela livet och denna akt kan påverka deras framtida sexuella attityder, känslor och beteenden. Ett stort antal faktorer påverkar första gången, varav en är kön. Män verkar ha en mer positiv bild än vad kvinnor har av den sexuella upplevelsen, även om ett flertal människor av båda könen rapporterar om negativa känslor, ångest och så vidare. Att behålla sin oskuld har blivit mer accepterat de senare åren förmodligen med tanke på HIV och andra sjukdomar. Kvinnor känner sig mer pressade än män att behålla oskulden och är också mer positiva till att vara det. Kvinnor känner sig mer stolta och glada över att vara oskulder än vad män gör. Varken män eller kvinnor avstod från sex för att de saknade lusten utan för att de gjort ett moraliskt ställningstagande att avstå *trots* dessa sexuella känslor. Fler män än kvinnor rapporterar att de var oskulder eftersom deras parter nekat till sex.⁷⁵

Ovanstående resultat kan delvis motiveras med existensen av en dubbelmoral gällande det sexuella beteendet med avseende på kvinnor och män. Den rådande standarden för vilket agerande som kan ses som acceptabelt gällande det sexuella varierar beroende på kön. Av tradition har kvinnor stigmatiserats om de varit sexuellt aktiva utanför äktenskapet medan det för män varit accepterat och belönat. Kvinnor stod inför den välkända hora-madonna dikotomin, de sågs som antingen promiskuösa och lättfotade *eller* rena och oskuldsfulla. Dikotomin är inte lika tydlig idag, men därmed inte sagt att den inte kvarstår. Konsekvenserna för båda könen är påtagliga. Till exempel kan en kvinna som låter bli att ha sex av moraliska skäl trots att hon känner lust få problem med att identifiera sin sexlust i framtiden.⁷⁶

Den manliga sexualiteten uppfattades oproblematiserad i den kontext av *åtskilda och ojämlika* sociala omständigheter som tidigare var rådande. Dess natur innefattade en mångfald av sociala faktorer som i dag är på väg att försvagas. Dessa faktorer är bland andra mäns dominans inom offentligheten och arbetsdelning på grundval av kön, dubbelmoralen och den därmed sammanhängande uppdelningen av kvinnor i dygdiga (giftasdugliga) och lösaktiga (horor, häxor), föreställningen om sexuella skillnader som något naturligt givet samt problematisering av kvinnor såsom irrationella i begär och handling.⁷⁷

Således kan man konstatera att den kulturella konstruktionen av kön tvingar in individer i kategorier beroende på vilket kön de anses tillhöra. Detta intvingande sätter olika ramar för individens sexuella beteende.

⁷⁴ Olivier & Hyde 2001: 40ff.

⁷⁵ Baumeister 200: 136

⁷⁶ Crawford & Popp 2003

⁷⁷ Giddens 1995: 103

Otrohet

”Att genom handling med sexuell anknytning agera på ett icke accepterat vis med en individ, vilken inte är ens partner och på detta vis svika sin partner. Vad som räknas till otrohet och konsekvenserna av den samma varierar mellan olika kulturer och kontexter.”⁷⁸

Reiss menar att sexuellt ägande och svartsjuka förekommer i alla samhällen, även om formerna som det manifesteras i varierar från kultur till kultur. Önskan att ha en partner som är sexuellt trogen är en djupt rotad aspekt av den mänskliga naturen⁷⁹. Det är också sant att otrohet har uppstått under hela historien och över de flesta kända kulturer.⁸⁰

Män är mer berörda av den fysiska aspekten av otrohet medan kvinnor berörs mer av den psykiska aspekten, det vill säga den känslomässiga intimiteten snarare än den sexuella akten som sådan. Även om ämnet otrohet är frekvent förekommande i media så är det en relativt ovanlig handling, de flesta människor är fullständigt trogna mot sin partner. Detta gör det svårt för forskare att studera fenomenet. Ett sätt att komma runt detta problem är att sänka gränsen för vad som definieras som otrohet.⁸¹

Det verkar finnas ett relativt tydligt samband mellan otrohet och problem i relationen. Frågan är dock om problem i relationen orsakar otrohet eller om otrohet orsakar problem i relationen. Den huvudsakliga slutsatsen är att otrohet medför en stor riskfaktor gällande ett nära förhållandes överlevnad.⁸²

Homosexualitet

”Psykisk, känslomässig, sexuell dragning mellan individer av samma kön.”⁸³

Under de senaste åren har det blivit en större förståelse och acceptans gällande homosexualitet, där kategorin kan ses som en undergrupp inom sexualiteten snarare än en sexuell avvikelser eller pervertering. Homosexuella möter många av de problem som heterosexuella gör; hitta en partner, avgöra hurvida man skall ha sex, otrohet, sjukdomar, behålla passionen. På samma gång så möter de problem som heterosexuella inte gör. Till exempel en tendens att bli attraherad av någon vars sexuella preferens gällande kön exkluderar den homosexuella och olika typer av diskriminering. Det homosexuella fenomenet är svårt att förhålla sig till inom den sexuella teorin. Oavsett om man är essentialist eller socialkonstruktionism så är det svårt att förklara förekomsten av homosexualitet. Enligt socialkonstruktionismen beror homosexualitet på kulturen, *samma* kultur som många gånger fördömer den och till och med kan ha stränga straff för dess utövande. Att homosexualiteten trots detta överlever förklaras antydningvis av forskningen med att det existerar någon grad av genetisk påverkan.⁸⁴

Muehlenhard menar att de heterosexuella behöver de homosexuella för att bli försäkrade om att de skiljer sig från dem. De behöver illusionen om att det existerar en dikotomi mellan de

⁷⁸ Detta är min egen definition i brist på bättre.

⁷⁹ Exakt vad som avses med ordet natur (genetisk eller kulturell?) i detta sammanhang är oklart och jag önskar här enbart göra läsaren uppmärksam på detta faktum för att inte förledas dra några missvisande slutsatser.

⁸⁰ Baumeister 2001: 275

⁸¹ Baumeister 2001: 276

⁸² Baumeister 2001: 276

⁸³ Nussdorfer 1999: 75

⁸⁴ Baumeister 2001: 188

två för att se att det finns en kategori som är rätt och en som är fel. Vi ser således homosexualitet som en motsats till heterosexualiteten snarare än en del i den varierande mänskliga sexualiteten. Hon påpekar att seden att definiera någon som homosexuell är relativt ny, den uppkom först i slutet av 1800-talet. Hon menar således att själva termerna är socialt konstruerade kategorier.⁸⁵

Alfred Kinsey utmanade redan 1948 i sin bok, *Sexual Behavior in the Human Male*, organisationen av sexualitet i distinkta kategorier. Han vägrade prata om homosexuella personer eller en existens av homosexuella identiteter. Han ansåg snarare att alla har en homosexuell kapacitet, och pratade därför endast om homosexuella beteendemönster.⁸⁶

Parafili

”Alla yttringar av könsdriften som står i motsats till det allmänt vedertagna.”⁸⁷

Nästan all sexualitet är begränsad till en förhållandevis likartad grupp av aktiviteter, dock tar vissa människors sexuella smak radikalt annorlunda uttryck. Dessa ovanliga preferenser har tidvis blivit stigmatiserade som ”perversioner”, även om många forskare på senare tid börjat använda den mer neutrala termen *parafili*.⁸⁸

Vad som får dessa annorlunda sexuella uttryck att uppstå är oklart. Många verkar ha upptäckt sin preferens i barndomen men det är osäkert om det beror på yttre påverkan eller på ett genetiskt mönster som uppträtt tidigt i livet. Avvikelserna är relativt oemottagliga för förändring. Parafilier är vanligare hos män än hos kvinnor, men det är oklart om det verkligen förhåller sig så eller om det beror på att män oftare agerar på dessa begär. Vissa av dessa variationer uppfattas som harmlösa, andra orsakar problem för den utövande individen, medan ytterligare andra orsakar problem för människor kring tidigare nämnda individ.⁸⁹

Hur man förhåller sig till dessa varianter har varierat och även synen på dem. Skall de accepteras, skall utövarna betraktas som patologiska och erhålla terapi, eller dömas som omoraliska och perverterade? Ett viktigt inflytande på sexualiteten är attityden från andra människor, speciellt de attityder som definierar specifikt beteende som acceptabelt eller oacceptabelt.⁹⁰ 1800-talet och vårt århundrade har varit mångfaldens epok: en spridning av sexualiteterna, en förstärkning av deras olikartade former, ett mångfaldigt införande av så kallade *perversiteter*. Vår epok har varit introduktörer av sexuell mångformighet.⁹¹ Freud föreslog att etiketten *perversion* i sin negativa, dömande betydelse, skall användas om en person är oförmögen att uppskatta sex utan den ovanliga sexuella preferensen, men att den skulle accepteras så länge den inte var outhärlig för en persons sexliv.⁹²

På det tidiga 1960-talet utmanade sociologin tidens krav på konformitet och själva begreppet avvikelse. Enligt Becker syftar de sociala reglerna till att definiera situationen och visa vilka beteenden som sanktioneras och vilka som inte gör det. Ett skifte av fokus från inneboende karaktärsegenskaper till samhällets regler och förhållningssätt till dessa. Det centrala

⁸⁵ Muehlenard 2000: 101 ff.

⁸⁶ Irvine 2003: 441

⁸⁷ Nussdorfer 1999: 129

⁸⁸ Baumeister 2001: 293

⁸⁹ Baumeister 2001: 293

⁹⁰ DeLemater & Friederich 2002: 13

⁹¹ Foucault 2002b: 59

⁹² Baumeister 2001: 293

angående avvikelse är att det är skapat av samhället. I *Outsiders* skiftade fokus från de avvikande till de regelskapande institutionerna. Det gör att man måste ställa sig frågan, *vems regler?*⁹³ Becker skiftade den analytiska utgångspunkten och argumenterade för att från regelbrytarens perspektiv så kan "outsiders" lika gärna var de som skapar reglerna.⁹⁴

Avvikande beteende kan uppstå även inom dominanta sexuella kategorier och varje given sexuell upplevelse kan ses som avvikande. De som utmanat det "avvikande" tog också avstånd från det antagande om att sexuella kategorier och människor inom dem var homogena. I stället argumenterades för att sociala grupper alltid är heterogena. De menade även att sexualiteten ej kunde ses som individuell och specifik endast för en liten minoritet. De underströk i stället att avvikelse inte var ärftligt eller onormalt. Alla är snarare avvikande på något vis och i princip all kan vara sexuellt avvikande. De tog också upp nya ramar för avvikelse för att undersöka stigmatisering i den socialt kontrollerade sexualiteten. På slutet av 1970-talet problematiserade politiska aktivister från gay-rörelsen själva begreppet sexuell avvikelse.⁹⁵

Eirik går så långt att han menar att vårt samhälle med telefonsex, pornografi, strippklubbar och så vidare har legaliserat en mansdominerad industri där upphetsningen eller orgasm kan ses som parafili.⁹⁶

Sexuella handlingar som en gång fördömdes å det strängaste, och som i vissa fall formellt är olagliga, är nu gängse och uppmuntras aktivt i olika subkulturer. Den sexuella mångfalden, även om den fortfarande av många grupper betraktas som perversion, har flyttat ut från Freuds fallbeskrivningar, in i vardagen. I det här perspektivet kan tillbakagången för begreppet perversion förstås som en delvis framgångsrik kamp för rätten att uttrycka sin identitet. Fortplantningen har existerat som en del av naturen och i dess fokus fanns nödvändigtvis heterosexuella handlingar. När sexualiteten väl blivit en integrerad del av sociala relationer, är inte längre heterosexualiteten den standard enligt vilken allting annat bedöms. Vi har ännu inte nått det stadium där heterosexualiteten ses som endast en preferens bland andra, men detta ligger i förlängningen av fortplantningens socialisation.⁹⁷

Irvin citerar Gayle Rubin gällande uppkomsten av politiska identiteter bland grupper som setts som avvikande så som homosexuella, bisexuella, sadomasochister och transsexuella:

*"Sexualities keep marching out of the Diagnostic and Statistical Manual⁹⁸ and on to the pages of social history"*⁹⁹

⁹³ Becker 1991: 8

⁹⁴ Irvine 2003: 437

⁹⁵ Irvine 2003: 438 f.

⁹⁶ Eirik 2001: 170

⁹⁷ Giddens 1995: 36f.

⁹⁸ *Diagnostic and Statistical Manual* är ett verk som används främst inom psykologin för att klassificera psykisk ohälsa. Rådande version benämns DSM –IV. En parentes i sammanhanget är det faktum att klassifikationerna i DSM konstrueras och utvecklas i USA, av företrädesvis amerikanska psykologer (o. dyl.). DSM används trots detta faktum för att klassificera psykisk ohälsa i länder med annan kultur, till exempel Sverige.

⁹⁹ Irvine 2003: 440

Pornografi

”Ursprungligen betydde ordet beskrivning av prostituerades liv. Numera avser begreppet pornografi, om man bortser från moraliska, etiska och religiösa värderingar, text, bild och ljud som syftar till sexuell stimulans.”¹⁰⁰

Tryckpressen som duplikator av visuella bilder har medfört att skiljelinjen mellan konst och obscenitet ständigt förflyttats. Det började vid medeltidens slut och idag är vi omgivna av sexuella bilder; på tv, i tidningarna, på inspelningsbar digital media och på datorer.¹⁰¹

Nästan alla studier visar att män lägger ned mer tid på pornografi än vad kvinnor gör. Kvinnor menar till och med att de uppskattar pornografi mindre än vad män gör. Detta är dock inte en garanti för att kvinnor *verkligen* uppskattar det mindre.¹⁰² Fisher och Byrne visade i en studie att män och kvinnor de facto uppskattade pornografi lika mycket och att deras preferenser gällande pornografins innehåll i princip var den samma. Det som föredras är i första hand berättelsen om sex för första gången mellan ett par som just träffats. Akten kan antingen ske av kärlek eller av lust. Den pornografiska industrin tenderar dock att lägga liten vikt vid historierna och stor vikt vid närbilder på könsorgan. Bilder på könsorgan har dock ingen påverkan på graden av sexuell stimulans hos konsumenten.¹⁰³

Allt detta bekräftar vikten av hjärnan som ett sexuellt organ. Människor blir mer upphetsade av vad de tror sker i huvudet och känslorna hos aktörerna snarare än bilder på deras könsorgan. Sex är inte enbart en produkt av kroppar och känsloförnimmelser utan beror till stor del på den sociala kontexten och tolkningen.¹⁰⁴

Sexuellt tvång

”När någon genom att använda tvång eller liknande förmår en annan person att delta i samlag eller andra sexuella handlingar.”¹⁰⁵

Sex kan under vissa omständigheter vara en ensidig aktivitet där en person exploaterar, degraderar och skadar en annan person mot den personens vilja. Sexuell kontakt utan medgivande brukar mycket förenklat definieras som våldtäkt. Många forskare undviker dock den termen och föredrar termen *sexuellt tvång* eller liknande.¹⁰⁶

Psykologers försök att förstå sexuellt tvång har utvecklats över flera generationers teorier, men fortfarande existerar det inte en given teori som kan förklara fenomenet. Tidiga teorier menade att sexuellt tvång utfördes av män som inte kunde få sex på något annat vis. Denna teori har idag fått ge vika eftersom man bevisat att våldtäktsmän inte har mindre social kompetens eller mindre möjlighet att få sex än icke-våldtäktsmän. Våldtäktsmän tenderar också att ha fler frivilliga sexpartners och mer frekvent sex än icke-våldtäktsmän.¹⁰⁷

Våldtäktens diskurs som omsluter rättssystemets hanterande av våldtäktsproblematiken konstruerar överfallsvåldtäkter som *riktiga* våldtäkter. Detta medför att den stora majoriteten

¹⁰⁰ Nussdorfer 1999: 137

¹⁰¹ Gaimester 2004: 22

¹⁰² Baumeister 2001: 315

¹⁰³ Fisher & Byrne 2001: 323ff.

¹⁰⁴ Baumeister 2001: 315f.

¹⁰⁵ I brist på bättre används här min egen definition av begreppet.

¹⁰⁶ Baumeister 2001: 222

¹⁰⁷ Baumeister 2001: 221

av våldtäkter som inte faller inom denna kategori osynliggörs. Diskursen skapar definitioner och kategorier om vad som konstitueras som välgrundade anklagelser, legitima eller trovärdiga offer och förövare samt graden av allvarlighet gällande olika sorters våldtäkt.¹⁰⁸ Eftersom offer och förövare har helt olika bilder av de inträffade är våldtäkt sex för förövaren men inte för offret. Vissa perspektiv blir således endast relevanta om man utgår från förövaren och inte från offret, och tvärt om.¹⁰⁹

Tvång och våld ingår i alla former av dominans. En uppfattning är att våld mot kvinnor, särskilt våldtäkt, är den främsta hörnstenen i mäns kontroll över dem. Våldtäkten åskådliggör att fallosvåldet är en realitet. Det är fråga om ett kontinuum och inte någon skarp gräns mellan manligt våld mot kvinnor, och andra former av manliga hot och trakasserier. Våldtäkt, misshandel och mord på kvinnor, innehåller vanligtvis samma grundläggande beståndsdelar som heterosexuella kontakter utan våld: underkuvande och erövring av sexualobjektet.¹¹⁰

En ”mildare” form av sexuellt tvång är sexuella trakasserier. Sexuella trakasserier definieras som ”*alla beteenden [på arbetsplatsen] med sexuell anknytning som uppfattas som obehagliga eller kränkande.*”¹¹¹ Frågan om varför män trakasserar kvinnor på arbetsplatser har besvarats av Pryor vilken kommit till slutsatsen att i den trakasserandes huvud så är sex och makt mycket närmare sammankopplade fenomen än vad de flesta människor uppfattar det som.¹¹² Det är i dag mer rimligt än tidigare att anta att det manliga våldet har blivit en grund för sexuell kontroll. En stor del av det manliga våldet beror alltså numera på osäkerhet och otillräcklighet snarare än på en obruten fortsättning av det patriarkala herraväldet.¹¹³

Sexualitet och diskurs

Diskursen är en konstituerande faktor för den sociala verklighet den beskriver. När det väl etablerats ett nytt språkbruk för förståelse av sexualitet, rör sig idéer, begrepp och teorier som vilar inneslutna i språket, in i samhällslivet och bidrar till dess förändring.¹¹⁴ Detta faktum kan ses som en *institutionell reflexivitet*. Den är *institutionell* då den utgör en grundläggande faktor i samhällslivet och den är *reflexiv* eftersom termer som skapas för att beskriva socialt liv regelmässigt går in i och omvandlar detta därför att de blir en del av den handlingsram som individer eller grupper internaliserar. Tillväxten av den institutionella reflexiviteten är något som utmärker moderna samhällen under senare tid.¹¹⁵

Foucault menar att det finns två grundläggande diskurser om sexualitet vilka han benämner *ars erotica* och *scientia sexualis*. *Ars erotica* representerar en erotisk konst i vilken sanningen extraheras från njutningen själv. Njutningen förstås som en väg till sanningen om människan, en sanning som uppstår ur erfarenhet. Denna diskurs återfinns i öst. *Scientia sexualis* utvecklades i västvärlden där man för att avslöja sanningen om könet utarbetade procedurer som organiserades kring former av makt-vetande. Inom ramen för en sådan uppdelning har skillnaden mellan normalt och patologiskt sedan introducerats. Den enda möjliga frigörelsen är frigörelse från sexualitetens regim och sexuella identiteter.¹¹⁶

¹⁰⁸ Ehrlich 2002: 6

¹⁰⁹ Baumeister 2001: 222

¹¹⁰ Giddens 1995: 110

¹¹¹ Nationalencyklopedin

¹¹² Baumeister 2001: 223

¹¹³ Giddens 1995: 111

¹¹⁴ Jfr. med tidigare resonemang

¹¹⁵ Giddens 1995: 33

¹¹⁶ Foucault 2002b: 17

Jankowiak menar att det existerar tre distinkta, fristående men ofta överlappande diskurser vilka används för att diskutera känslor av kärlek och sexuell lust; *de-erotic*, *polyerotic* och *uniromantic*.¹¹⁷ Varje diskurs reflekterar av kulturell syntes gällande meningen av kärlek och sex. *De-erotic* diskursen, vilken är den vanligaste, föredrar att inte använda explicit sexuella metaforer i publika sammanhang, eftersom det anses vara uppfostrad och vulgärt. Denna diskurs hittar man företrädesvis i stratifierade samhällen, vilka begränsar sexuella samtalsämnen till konversationer mellan människor av ungefär samma ålder och kön. *Polyerotic* diskursen tenderar att använda sig av sexuella liknelser i vanligt tal. Sexuella tillmälen får ett liknande svar och är en källa till stolthet, en bekräftelse av individens sexualitet. I bland är detta skämtsamt medan det vid andra tidpunkter fungerar som en signal och ett djupare intresse. Kulturer med denna diskurs tenderar att vara emot publika uttryck för romans, känslomässighet eller kärlek. Dessa beteenden anses vara privata och inte något man visar offentligt. *Uniromantic* diskursen är organiserad runt föreställningen om idealiserad kärlek; den godkänner och glorifierar publika uppvisanden av tillgivenhet i tal och handling, under vissa förutsättningar. Det får till exempel inte vara för sexuellt. Romantiska metaforer är det föredragna språket för uppvaktning och publika samtal, men det är underförstått att metaforer för kärlek kan varieras mellan ren lusta till obegränsad tillbedjan.¹¹⁸

När man studerar sexualiteten så tenderar vi att vilja sätta människor i fack. Dessa fack uppfattas ofta som så självklara att vi sällan reflekterar över dem. En av de vanligaste indelningarna vår kultur gör är dikotomin mellan heterosexualitet och homosexualitet. Hur vi tänker och pratar om kategorier har ofta två effekter som tillsammans skapar en felaktig bild: skillnader mellan grupper överdrivs och skillnader inom dem ignoreras. Det är således viktigt att erinra sig att kategorier skapas av människor, det finns inga objektiva eller universella definitioner. Dessa definitioner förändras över tid och kulturer. De påverkas också av politiska faktorer.¹¹⁹

Hur en kultur ser på kärlek eller sex bestämmer vilken typ av metafor som är lämplig för publika och privata samtal. Att vi säger en sak men agerar annorlunda är en av de orsaker som gör att kulturella koder som reglerar sexuell lust och känslomässigt intresse är så svåra att upprätthålla. Det är också därför som många känner sig okomfortabla i blandade sällskap under perioder då samhället förändras mycket eftersom de inte vet vilka signaler som de sänder ut och hur dessa uppfattas.¹²⁰

¹¹⁷ Jankowiak använder dessa benämningar och i brist på svenska begrepp så översätts dem inte i denna text.

¹¹⁸ Jankowiak 1999: 57f.

¹¹⁹ Jfr. Muehlenhard 2000

¹²⁰ Jankowiak 1999: 57

Kapitel 3, Metodologiska utgångspunkter

Att skriva metodkapitel i en studie som bygger på diskursanalys är lite speciellt. Detta beror på att diskursanalytiska angreppssätt inte enbart kan ses som metoder för analys av data utan måste ses som en teoretisk och metodisk helhet. En helhet innefattande filosofiska (ontologiska och epistemologiska) premisser angående språkets roll i den sociala konstruktionen av världen; teoretiska modeller, metodologiska riktlinjer i förhållande till det aktuella forskningsområdet och specifika tekniker för språkanalys. I diskursanalysen är teori och metod således sammanlänkade, och det krävs en acceptans av de grundläggande filosofiska premisserna för att kunna använda diskursanalysen som metod i empiriska undersökningar.¹²¹ Innehållet bör vara integrerat, men det står forskaren fritt att skapa sin egen helhet genom kombination av element från olika diskursanalytiska perspektiv.¹²² I detta kapitel och nästföljande kommer det att presenteras en sådan helhet, som är för uppsatsen gällande förhållningssätt.

Vetenskapen och forskaren

Syftet med vetenskapen är, enligt Schütz, att skapa teorier som överensstämmer med erfarenheten och förklara vardagliga föreställningar om naturen, det samhälliga och det kulturella. För att åstadkomma detta krävs ett utvecklande av praktiker som ersätter det naturliga attityden med en vetenskaplig attityd, en förändring av perceptionen och kunskapen. Forskaren befinner sig dock i en kulturell, biografisk och diskursiv kontext i interaktion med omvärlden och själva forskningen kan endast bedrivas och kommuniceras inom denna kontext. Den vetenskapliga hållning, eller attityd, som forskaren intar gentemot studieobjektet innebär att forskaren bemödar att distansera sig från det kontextuella sammanhanget,¹²³ då den vetenskapliga attityden fordrar ett visst avstånd till omvärlden. En konstruktion av ett partiellt jag, distanserat från de studerade objekten. Det syftar till en form av reflexivitet, att kunna iakttaga sig själv som arketyp, att sätta sig själv inom anföringstecken.¹²⁴

Begreppet *kulturmönster* syftar enligt Schütz, på de specifika värderingar, traditioner och relevanssystem, det vill säga de etablerade handlingssätt, som karakteriserar ett samhälle eller del av samhälle vid en given historisk tidpunkt. Forskaren har ett perspektiv på detta kulturmönster och de individer som existerar inom det har ett annat. Forskarens uppgift är att opartiskt observera, beskriva och klassificera den sociala världen inom en vetenskapsteoretisk diskurs vilket innefattar krav på koherens, konsistens och analytisk-logisk struktur. För individen är kulturmönstrets funktion i det närmaste det motsatta. I detta sammanhang avlägsnas mödosamma efterforskningar, svåråtkomliga sanningar, det diskutabla och problematiska. Dessa ersätts med färdiga manualer, lättillgängliga truismer och självklarheter.¹²⁵

¹²¹ Jørgensen & Phillips 1999: 10

¹²² Jørgensen & Phillips 1999: 10

¹²³ Schütz 1999: 64 ff.

¹²⁴ Schütz 1999: 27 ff.

¹²⁵ Schütz 1999: 219 ff.

Forskarens roll och slutgiltiga (om än till viss del ouppnåeliga) mål är således att försöka se världen så ickenormativt och kulturellt opåverkat som möjligt. Det vill säga autonomt i förhållande till den naturliga kunskapen och den rådande diskursen. Denna slutsats är uppenbart paradoxal. Samtidigt som det tillsynes förmedlas en bild av hur man skall och bör frigöra sig från diskursen och den naturliga attityden så existerar själva texten inom en specifik diskurs, med komponenter så som den akademiska diskursen och den västerländska kunskapsteoretiska diskursen. Slutsatsen att forskarens mål är att skapa maximal autonomi i förhållande till kulturen är förvisso korrekt i detta specifika sammanhang – men på samma gång visar själva resonemanget på hur denna slutsats är normativt skapad inom diskursen. Autonomi är vad vi definierar som forskning och bedömer vara kvalitativt mer värdefullt än till exempel en känslomässig uppfattning. För forskaren handlar det således om att backa och ge perspektiv till det som annars står som självklart. Man kan säga att tidigare nämnda reflexivitet såväl är nyckeln som målsättningen att förstå de diskurser som forskaren verkar inom.¹²⁶

*Filosofiska premisser*¹²⁷

Epistemologi

Som tidigare nämnts så existerar det ett antal epistemologiska eller vetenskapsteoretiska utgångspunkter. Dess huvudtraditioner är den **empiriska traditionen** (positivism, analytisk filosofi) vilken lägger den huvudsakliga tyngdpunkten vid studiet av det naturvetenskapliga. Den **hermeneutiska traditionen** vilken senare påverkats av fenomenologi, existensfilosofi och nymarxism. Denna tradition är övervägande tysk och sysslar företrädesvis med humanvetenskap. Den **marxistiska traditionen** som omfattar dialektisk-materialism, Frankfurtskolan (kritisk teori), kapitallogik och Althusser-skolan. Slutligen nämns den **strukturalistiska traditionen** som är övervägande franskspråkig och inriktad mot human- och samhällsvetenskaperna.¹²⁸

De ovannämnda traditionerna är de så kallade vetenskapsteoretiska huvudtraditionerna. Texten kommer att kortfattat presentera positivismen som varandes viktig i motsatsförhållande till hermeneutiken, för att därefter behandla den senare mer ingående.

Positivismen är en filosofisk teori och allmän livssyn enligt vilken endast det säkert påvisade kan ligga till grund för bedömningar av vad som är sant och riktigt. Positivismen riktar sig därmed mot spekulaton, mystik och intuition som kunskapskällor och som grund för våra handlingar. Positivism är ett synsätt som bejakar empirisk vetenskap, experiment och tekniska lösningar.¹²⁹

Hermeneutik är en form av tolkning som går ut på att skapa förståelse för den mening, innebörd och de värderingar som finns i en text, en handling, ett beslut eller liknande varvid man tar hänsyn till den bakgrund och det sammanhang som det tolkade har sin förankring i. En hermeneutisk tolkning ger oss en förklaring genom att sätta in ett fenomen i dess mänskliga, historiska, sociala, ekonomiska eller konstnärliga kontexter. Som hermeneutisk tolkning räknas endast sådan typ av förståelse och förklaring som är avsedd att skapa inlevelse i ett mänskligt, socialt och kulturellt sammanhang.¹³⁰ Hermeneutik är studiet av vad

¹²⁶ Börjesson 2003: 187

¹²⁷ En schematisk bild återfinns i bilaga II.

¹²⁸ Lübcke 2003: 574f.

¹²⁹ Egidius 1997: 417

¹³⁰ Egidius 1997: 209

förståelse är, och hur vi bör gå tillväga för att uppnå förståelse.¹³¹ Man kan lätt få intrycket att vi varje gång vi förstår någonting har använt oss av hermeneutik, så är emellertid inte fallet. Det är när vi *inte* förstår som vi använder oss av hermeneutiken. Det är då som vi närmare undersöker materialet och ställer upp en hypotes om möjliga tolkningar.¹³² Den hermeneutiska metoden används inom fack som humaniora, teologi, juridik, psykologi, sociologi och socialantropologi.¹³³ Inom dessa fack kan det meningsfulla material som används vara språkliga uttryck, till exempel det som medlemmarna i ett socialt system säger till eller om varandra.¹³⁴

Den existentiella hermeneutiken betonar att vi aldrig kan förhålla oss autonomt till de sociokulturella sammanhang som vi befinner oss inom. Våra tolkningar av andra människors livssituationer måste alltid ske mot bakgrund av vår förståelse av vår egen situation. Inlevelsen i andras värld gör att vi kan berika vår tolkning av oss själva utan att någonsin kunna nå fram till en slutgiltig eller sann förståelse.¹³⁵

Detta arbete har sin epistemologiska utgångspunkt i hermeneutiken, även om det indirekt berör den existentiella hermeneutiken och fenomenologin.

Kvalitativ forskning

Den kvalitativa forskningen tenderar för den ovane forskaren att framstå som odefinierbar och ogenomtränglig. Det existerar inga givna definitioner eller paradig. Den går heller inte att avgränsa med hjälp av speciella metoder eller metodologi som är unik för den. Till och med gränsen mellan kvalitativ forskning, journalistik och skönlitteratur är flytande. Kvalitativ forskning är ett så vitt begrepp att uttrycket i värsta fall riskerar att vara i det närmaste intetsägande, som att beskriva sitt yrke som ”skapande”. Ty vem är icke skapande i sin profession? Det tvingar forskaren att söka nya stigar och att vara en *bricoleur* – en tusenkonstnär. Denzin menar att en *bricoleur* söker lärdom och har kunskap om många tolkande paradig, så som feminism, marxism, kulturella studier och konstruktionism.¹³⁶ Bra kvalitativ forskning torde därför handla om bildning snarare än utbildning.

Denzin anser att kvalitativ forskning rör sig över många discipliner, fält och ämnen, en komplex samling termer, koncept och föreställningar. Den associeras med positivism, poststrukturalism, och de många forskningsperspektiv som är kopplande till kulturella och interpreterande studier. Man studerar fenomen i sin naturliga miljö, en ansats till att tolka dessa i förhållande till den betydelse som människor ger dem.¹³⁷ Denzin beskriver forskaren:

*”The qualitative researcher should strive for develop a way of being ‘bricoleur’. A bricoleur deploys whatever strategies, methods, or empirical materials as are at hand – not set in advance. The result is a bricolage – an emergent construction.”*¹³⁸

¹³¹ Føllesdal, Valløe & Elster 2001: 133

¹³² Føllesdal, Valløe & Elster 2001: 136

¹³³ Føllesdal, Valløe & Elster 2001: 156

¹³⁴ Føllesdal, Valløe & Elster 2001: 159

¹³⁵ Egidius 1997: 210

¹³⁶ Denzin & Lincoln 1998: 1ff.

¹³⁷ Denzin & Lincoln 1998: 3ff.

¹³⁸ Denzin & Lincoln 1998: 4

Jag väljer att snarare beskriva forskning som ett hantverk, med forskaren som hantverkare. Som alla hantverk så är själva processen en dynamisk aktivitet som sker mellan forskaren, forskningsområdet och de verktyg som forskaren har till sitt förfogande. Som forskare finns det många frågor att ställa sig; varför skriver man, vad är det man vill åstadkomma och vad vill man veta? Forskaren måste också reflektera över varför han önskar skriva om just detta. Nästa steg är avgörandet gällande genomförandet, alltså vilken *metod* som är aktuell och varför det skall ske på just detta vis, det vill säga vilken *metodologi*. Denzin menar att hur man väljer att bedriva forskning beror på vilka frågor som ställs, och frågorna beror på kontexten. Inom den kvalitativa forskningen är svaren på dessa frågor aldrig givna.¹³⁹

Inom den kvalitativa forskningen har forskaren en ansevärd mängd verktyg till sitt förfogande. Ett efter ett tillägnar han sig dessa genom att bruka dem och söka efter nya, för att lösa de problem som uppstår. Precis som en snickare lägger han verktyg efter verktyg i sin verktygslåda och plockar fram dem när han har ett problem att lösa. Ibland ser han omedelbart att det krävs en skruvmejsel medan han ibland tvingas pröva sig fram på måfå eller tvingas tillgripa en avsevärd tankemöda och reflektion innan han ens kan påbörja arbetet. Ibland behöver han köpa ett nytt verktyg och ibland kan han kombinera dem som han redan har i sin verktygslåda. Ibland tvingas han byta verktyg under arbetets gång. För varje mödosamt steg han tar så blir han lite skickligare i sin yrkesutövning, precis som forskaren övar upp sin skicklighet vandrandes på metodens stig. För varje år lär han sig lite mer – dock blir han aldrig fullärd – vilket inte heller är möjligt – eftersom jag återigen påstår att forskning är en dynamisk aktivitet, inte en statisk. En nybörjare på området får lätt svindel – av alla dessa verktyg och kombinationer – vad skall väljas, vad fungerar acceptabelt och vad skapar en optimal funktionalitet? Det som fungerar ibland – fungerar inte nästa gång. Böcker med perfekta svar existerar inte, möjligheterna är oändliga. Just denna oändlighet är det som jag menar är metodens styrka och svaghet. Ju längre du går på stigen, desto mer verktyg och desto kraftfullare metod, emedan den i ett grundläggande skeende för forskaren riskerar att ses som alltför differentierad för att vara annat än ett trubbigt verktyg som skapar mer förvirring än hjälp.¹⁴⁰

Kvalitativ forskning är att söka efter mening, att se perspektivet från det studerandes vinkel. Att finna struktur, händelser och skeenden över tid och att upptäcka spänningspunkter; vad passar inte in i bilden? Att betrakta ett fenomen som en diamant, syna den och låta den reflektera ljuset ur olika vinklar för att se olika företeelser på olika vis.¹⁴¹

Det förekommer en viss kritik mot den kvalitativa forskningen. I någon mening anses den vara mindre vetenskaplig än den kvantitativa. Då bör man erinra sig att all forskning har politiska och normativa dimensioner och att det därmed inte existerar objektiva observationer, utan endast observationer som är socialt placerade i forskaren och forskningsobjektets värld. Den interaktiva forskningsprocessen är skapad av forskarens historia, biografi, kön, klass, etnicitet och studieobjekten. Den kvantitativa forskningen är i någon mening mer opersonlig eftersom den snarare syftar till att beskriva hur saker och ting förhåller sig på en opersonlig nivå – snarare än att förklara varför och se verkligheten även på en personlig nivå.¹⁴²

Detta arbete har sin metodologiska utgångspunkt i den kvalitativa forskningen.

¹³⁹ Denzin & Lincoln 1998: 8

¹⁴⁰ Jfr. Denzin & Lincoln 1998: 1ff.

¹⁴¹ Jfr. Denzin & Lincoln 1998: 7

¹⁴² Jfr. Denzin & Lincoln 1998: 8

Metodologi och metod

Begreppet *metod* syftar på de metoder som avses, till exempel experiment intervjuer, enkäter, beteende studier, kemiska analyser, laboratoriemetoder, fältstudier och så vidare. Till metoder räknas även de tillvägagångssätt som man använder vid bearbetning av insamlad information. *Metodologi* är läran om olika metoder, det vill säga *varför* som man gör på ett visst sätt.¹⁴³

Metoden är i detta fall *diskursanalys*. En debatt om vilken metodologi som är överlägsen för att tolka ord snarare än siffror saknas dock, då teorierna på detta område har blivit eftersatta på grund av den kvantitativa analysens dominans.¹⁴⁴ Emellertid kommer argument att framföras varför diskursanalys är ett lämpligt verktyg i detta specifika fall. Detta utvecklas i nästföljande kapitel.

¹⁴³ Egidius 1997

¹⁴⁴ Manning & Cullum-Swan 1998: 246ff.

Kapitel 4, Diskurs som teori och metod

Detta kapitel har till syfte att presentera begreppet diskurs och olika aspekter av det för läsaren. Begreppet diskurs kommer att beskrivas med utgångspunkt i socialkonstruktionismen och en presentation av diskursanalys från både ett teoretiskt och ett metodologiskt perspektiv kommer att ske. Även ett praktiskt tillvägagångssätt och kritik av diskursanalysen kommer att beröras.

Texter som forskningsobjekt

Diskursanalys behöver inte vara textanalys och all textanalys kan ej klassificeras som diskursanalys. Dock kommer diskursanalysen i detta fall att innehålla ett visst mått av textanalys varför det kan vara lämpligt att utreda begreppet något innan konceptet diskurs utforskas.

Kvalitativt inriktade forskare kan välja att studera dokument av mänskliga upplevelser, så som filmer, fotografier, romaner och transkriberad mellanmännisklig kommunikation. Det har funnits tre huvudsakliga metoder för textuell-diskursanalys; innehållsanalys, semiotik (teckenlära) och narrativ- eller diskursanalys.¹⁴⁵

Texter kan klassificeras utifrån olika mönster. För det första tittar man på huruvida källan är normativ eller kognitiv. Alla källor är till dominerande del det ena eller det andra, dock existerar de inte i ren form. Att en källa är normativ innebär att den är värderande medan en kognitiv källa är deskriptiv, den beskriver ”objektiv” fakta. De har vidare ett historiskt eller framåtblickande perspektiv.¹⁴⁶

	Historiskt perspektiv	Framåtblickande perspektiv
Kognitivt perspektiv	Deskriptivt	Förutsägande
Normativt perspektiv	Värderande	Pragmatiskt

Källa: Holme & Solvagn –Metode valg og metode bruk, s. 131

Det är inte helt enkelt att placera en text i en av dessa kategorier. Varje dokument innehåller utsagor av olika slag, och varje utsaga kan vara sammansatt av olika element.¹⁴⁷

Innehållsanalysen belystes av Berelson där texten strukturerades i mindre enheter för att sedan tolkas, en sorts kvantitativ metod. Vissa menar dock att texten bör analyseras i helhet för att den inte skall förlora sin dolda mening. Detta ledde fram till symbolernas vetenskap (semiotiken) och från detta utvecklades samtida poststrukturella metoder. Den postmoderna världen kan läsas som en gigantisk text och för att förstå den krävs användandet av den narrativa metoden.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Manning & Cullum-Swan 1998: 246ff.

¹⁴⁶ Holme & Solvagn 1986: 130f.

¹⁴⁷ Holme & Solvagn 1986: 131

¹⁴⁸ Manning & Cullum-Swan 1998: 246ff.

Diskurs som teori

Från socialkonstruktionism till diskurs

Konstruktionismen handlar om hur verklighetsbeskrivningar byggs upp och formuleras och hur verklighetsbeskrivningar (diskurser) redan har formulerat världen åt oss.¹⁴⁹ *Socialkonstruktionism* är en gemensam beteckning för en rad nyare teorier om kultur och samhälle.¹⁵⁰ Socialkonstruktionismen bygger på fyra premisser. Den första premissen är *en kritisk inställning till självklar kunskap* det vill säga det tagna för givet eller den naturliga attityden. En annan premiss är *historisk och kulturell specifikt*. Det innebär att vår syn på världen och vår kunskap om den är alltid kulturellt och historiskt präglade. Den innefattar en *antiessentialism* det vill säga att den sociala världen konstrueras socialt och diskursivt så att dess karaktär inte är given på förhand, den består inte av essenser. Ytterligare en premiss är *sambandet mellan kunskap och sociala processer*. Detta innebär att vår uppfattning om världen skapas och upprätthålls i sociala processer. Den sista premissen är ett *samband mellan kunskap och social handling*, vilket innebär att sociala världsbilder leder till social handling, vilket medför konkreta sociala konsekvenser.¹⁵¹

Detta lämnar oss med två olika typer av historieskrivningar, vilket här exemplifieras: Antingen *upptäcktes* homosexualitet vid någon tidpunkt som en medicinsk diagnos (realism), eller så *definierades* det som ett individuellt och socialt problem först vid en viss tidpunkt i historien och utifrån specifika samhällsförändringar (nominalism). Realistiska och empiriska vetenskapstraditioner ser representationen som en produkt av det faktiska objektet, medan konstruktivisterna ser objektet som en produkt av representationen.¹⁵² När vi pratar eller skriver skapar vi det vi önskar förmedla så att det skall passa i situationen eller kontexten inom vilken vi kommunicerar. På samma gång skapar vår text och vårt tal själva situationen eller kontexten. Vi anpassar vårt språk till en situation eller kontext som vårt språk redan har konstruerat. Vilket påminner om den berömda frågan: Vilket kom först; hönan eller ägget? Det vill säga, vilket kommer först, *situationen vi befinner oss i* eller *språket som vi använder?*¹⁵³

Diskurs och diskursanalyser vilar på denna socialkonstruktionistiska grund¹⁵⁴ vilket presenteras närmare nedan.

Det finns ett antal olika betydelser av begreppet diskurs, där Foucault är en av de främsta uttolkarna. Foucaults begreppsbestämning av konceptet diskurs är de regler som styr praxis och som bildar en sammanhängande rad av utsagor eller yttranden, som framställer en viss sorts vetande om ett specifikt objekt eller en specifik företeelse, det vill säga formen för vetandet. I varje samhälle produceras ett flertal specifika diskurser eller samtalsordningar. I samhället förekommer utestängningsprocedurer varav förbudet är det mest explicita och välkända. De uttalade och outtalade regler som styr vilka ord som får yttras och vilka handlingar som får genomföras är instrument som framställer och definierar en diskurs.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Börjesson 2003

¹⁵⁰ Jørgensen & Phillips 1999: 11

¹⁵¹ Jørgensen & Phillips 1999: 11f.

¹⁵² Jfr. Börjesson 2003: 21

¹⁵³ Gee 1999: 11

¹⁵⁴ Jørgensen & Phillips 1999

¹⁵⁵ Foucault 1993

Foucault skriver:

*”Alla vet att man inte får säga allt, att man inte kan tala om vad som helst och, slutligen, att inte vem som helst får tala om vad som helst.”*¹⁵⁶

Kulturen innefattar olika ritualer och tabun samt att det talande subjektets privilegierade och exklusiva rätt. Dessa faktorer verkar i synnerlighet gällande det sexuella och det politiska. Ett förbud medför ej endast en avgränsning, utan även en distinktion och en motsättning mellan olika fenomen, så som man respektive kvinna och förnuft respektive vansinne.¹⁵⁷

Diskursens varande över tid är beroende av tillämpningen, hur kunskapen används och fördelas. Den kan av praktiken förstärkas, förnyas och omformas. Samtidigt som den dominerande diskursen styr skapar alltid makten en motmakt. Det finns alltså ett tydligt samband mellan makt och kunskap, vilket medför en konstant strid om talutrymmet och dess innehåll. Individens *skapar* dels diskursen genom att bekräfta eller stå i opposition till den och dels är individen *en produkt* av den förhärskande diskursen. Ur ett metodperspektiv uppmärksammar Foucault inkonsekvenserna och mångtydigheterna i texten med syfte att identifiera motsägelserna i samtalets praktik.¹⁵⁸

Foucault följer den generella socialkonstruktivistiska premisen att kunskap inte enbart är en avspeglning av verkligheten. Sanningen är en diskursiv konstruktion och olika kunskapsregimer anger vad som är sant och vad så är falskt. Han intresserar sig inte för vad subjektet, författaren eller boken, har för intentioner med det sagda eller skrivna, utan syftar till att fastställa de regelbundheter som utgör dessa utsagor. När olika diskurser på detta vis internaliseras i tal eller skrift (en individ använder sig av en diskurs) blir bilden av subjektet som något givet och enhetligt problematiskt. Foucaults diskurs handlar i grunden om *vem som får tala och varpå denna legitimitet vilar*.¹⁵⁹

Det existerar ett antal saker som man bör ha insikt i för att förstå begreppet diskurs: Diskurser kan delas i två eller flera diskurser, så som det tidigare vida ämnet filosofi delats upp i ämnen så som psykologi, filosofi, sociologi och så vidare. På samma vis kan diskurser även smälta samman, till exempel när sociologi och psykologi bildar en socialpsykologisk diskurs. Diskurser förändras även över tid, det är uppenbart att den rådande medicinska diskursen under 1800-talet har mycket lite att göra med dagens. Diskurser försvinner även helt och hållet medan nya skapas. Diskurser definieras alltid i relation till andra diskurser och de förändras i förhållande till andra diskurser. Diskurser behöver inte vara storskaliga utan kan användas endast av ett par personer. En diskurs kan även vara en hybrid av andra diskurser. Slutligen så finns det ett obegränsat antal olika diskurser och ingen möjlighet att räkna dem.¹⁶⁰

Foucault menar att diskurser kan ses som en grupp utsagor om något vilka tillsammans bildar en *diskursiv formation*. Dessa diskursiva formationer reagerar och påverkar på olika sätt

¹⁵⁶ Foucault 1993: 7

¹⁵⁷ Foucault 1993

¹⁵⁸ Foucault 1993

¹⁵⁹ Jørgensen & Phillips 1999: 19

¹⁶⁰ Gee 1999: 21

individ, den kultur hon lever i och kontrollerar hennes teser, teorier, föreställningar, ideologier och så vidare.¹⁶¹

Ett talat eller skrivet uttalande har en mening endast om och när den kommunicerar ett *vem* och *vad*. *Vem* syftar till en social identitet (socially-situated identity), den typ av person som man försöker att vara här och nu. *Vad* syftar till en social aktivitet (socially-situated activity), som uttalandet hjälper till att konstruera.¹⁶²

Kulturella modeller förklarar, relativt till gruppens standard, varför ord har de varierande betydelserna som de har och deras möjligheter att expandera. Dessa modeller finns inte i huvudet på enskilda människor utan är snarare distribuerade via olika typer av experter och utifrån gruppens synvinkel som ett pussel där olika människor har olika bitar, vilka möjligen kan sammanfogas till en (eller olika) helhet.¹⁶³ Ett exempel är begreppet *oskuld*. Vi använder det och anser oss införstådda med dess betydelse, vanligtvis någon som *inte haft sex*. Men genast uppstår frågor: Vad innebär det att ha sex? Kan ett djur betraktas som oskuld om det ej har haft sex? Är en baby oskuld? Kan påven definieras som oskuld? Har endera parten blivit av med sin oskuld om parterna får orgasm men att det inte har förekommit någon penetration? Är det som vi kallar för oralsex att betrakta som sex och därmed förlorad oskuld? Krävs det att mödomshinnan brister, och om det krävs, är en brusten mödomshinna att betrakta som icke-oskuld? En person som blir penetrerad med ett föremål är den personen oskuld? Blir man av med oskulden vid en våldtäkt, ett litet barn utsatt för sexuella övergrepp, är det barnet oskuld? Svaret på dessa frågor blir givetvis ja, nej eller vet ej. Trots att flera av fallen uppenbarligen inbegriper den faktorn att det är en individ som ej haft sex, så är det inte säkert att vi definierar dem som oskulder. Våra idéer om vad en oskuld är beror på våra naturliga attityder; alltså vad som uppfattas som normalt. Som vi tydligt ser är de endast förenklingar av världen, vilka utelämnar många olika komplexiteter.¹⁶⁴

Socialpsykologin blir enligt detta resonemang alltid tolkande. Varje diskurs som handlar om verkligheten är dramatiserad i den meningen att det inte råder en given och enstaka överensstämmelse mellan berättelsen och det som det berättas om, mellan orden och tingen. Den kan alltid sättas i relation med någon annan berättelseform och intrig.¹⁶⁵ Enligt detta synsätt kan man således påstå att de färgande glasögon genom vilka vi ser vår värld är diskursivt skapade. Vi kan svårligen själva urskilja dessa glasögon eftersom det är genom dem vi ser. Syftet med genomförandet av en så kallad diskursanalys är att försöka skönja och definiera dessa glasögon.

Semiologi

Språkfilosofen Ferdinand de Saussure grundlade en allmängiltig *Tecknens vetenskap* kallad *semiologin*. Den kan studera alla teckensystem oberoende av mänsklig kontext (till exempel umgängesformer, ritualer, statussymboler), men har som utgångspunkt att språkssystemet har en grundläggande betydelse i förhållande till andra teckensystem. Språk ses som ett system av tecken. Basen i alla språk är tecken som består dels av en *signifiant* (uttrycket, det betecknande, till exempel *sexualitet*), dels av en *signifié* (det betecknade, innehållet, idén, till exempel *sexualiteten*). Dessa kombineras i språket via processer som varierar över språklig och historisk kontext. Man skiljer mellan språk som *la langue* och *la parole*. *La langue* är

¹⁶¹ Foucault 2002: 47 ff.

¹⁶² Gee 1999: 13

¹⁶³ Gee 1999: 81

¹⁶⁴ Jfr. Gee 1999: 58f.

¹⁶⁵ Börjesson 2003: 166

detta språkssystem av differenser, det vill säga hur signifiant och signifié kombineras till språk. Detta är således en social produkt som individen lär sig via olika sociala processer. La langue är tidsberoende, och förstås i relation till såväl tid som kontext. *La parole* är hur vi använder detta språk, det individuella talet, som möjliggörs av la langue. För att förstå individuella erfarenheter som uttrycks språkligt måste man på grund av språkets sociala natur först förstå de sociala normer som gör dessa individuella erfarenheter möjliga. Att tolka språkliga utsagor kan enligt detta synsätt inte innebära att representera något *utanför* språket, utan i stället som att producera eller skapa något *i* språket. När språket uppfattas som ett system av skillnader måste både de ord som används och de som inte används tas i beaktande. Det som är frånvarande kan vara lika viktigt i meningsskapandet som det som är närvarande.¹⁶⁶

Kontextualitet

Samma uttalande uttalat av samma talare eller skrivet av samma författare har olika betydelser i olika situationer. Således är ordens betydelser inte stabila och oföränderliga. Snarare har ord multipla och föränderliga betydelser som skapas och adapteras i kontexter, så kallad kontextualitet. På samma gång är ordens betydelser länkade till sociala och kulturella grupper på det sätt som de övergår till folks medvetande.¹⁶⁷ Betydelsen hos ett uttalande är beroende av den materiella, mentala, personliga, interagerande, sociala, institutionella, kulturella och/eller historiska kontext mer eller mindre samtidigt som det påverkar och är med och skapar dessa kontexter. Via denna ömsesidiga dynamik blir betydelsen hos en text påverkad av andra texter som den har gemensamma kontexter med.¹⁶⁸ Betydelsen är således multipel, flexibel och kopplad till kulturen. Olika sociala och kulturella grupper har olika sätt att se på saker och ting och olika förklaringsmodeller.¹⁶⁹ Eftersom antalet potentiellt meningsfulla mönster är oändligt måste någonting guida forskaren för att avgöra vilka mönster som det är värt att fokusera på.¹⁷⁰ Hur detta val kan gå till för en forskare som använder diskursanalys som metod behandlas lägre fram.

Diskursanalys som metod

Det diskursanalytiska fältet innehåller flera, ibland sinsemellan disharmoniska, teoretiska traditioner trots att de flesta angreppssätten vilar på Foucaults tänkande. Det är därför av vikt att klargöra huvuddragen i dessa, samt klargöra vilka teoretiker som fått vara tongivande i detta arbete.

Narrativanalys eller *diskursanalys* tar sig många olika undersökande former. Man kan till exempel undersöka texter vars innehåll bildar litterära system baserade på semiotik och immanenta motsägelser i strukturen. Det förekommer försök att frilägga textens inneboende mening genom att använda regler och principer utformade för detta. Med hjälp av datorer kan texter analyseras med avseende på ord och sammanhang eftersom datorerna har en förhållandevis stor minneskapacitet. Vissa har ansett att historier reflekterar mänskliga känslor och upplevda händelser och att läkning kräver berättande, lyssnande och avslöjande av historier. *Makrotextuell* analys ses som en verbalisering och en representation av samhället och grupper via ord. Dessa representationer ses som en märkning, en dramatisering och en konstruktion av ofta komplexa sociala relationer. Text ses som symbolisk interaktion. Man kan inte tvinga in texten i enkla matriser baserade på binära motsägelser. I stället krävs det noggranna överväganden gällande skrivna texter, dess formuleringar, konstruktioner och

¹⁶⁶ Fahlgren 1998: 35 f.

¹⁶⁷ Gee 1999: 40ff

¹⁶⁸ Gee 1999: 54 ff

¹⁶⁹ Gee 1999: 40ff

¹⁷⁰ Gee 1999: 52

konventionella tolkningar. Speciell vikt läggs vid att just frigöra sig från de dominerande kulturella värdena och undersöka det mer marginella. En text ses inte som ett objekt utan som en interaktion för multipla koder och perspektiv. Till en betydande del kan man konstatera att narrativanalys har varit en relativt löst formulerad, i det närmaste intuitiv, metod.¹⁷¹ Idag har det dock konstruerats mer genomarbetade och välformulerade metoder för denna typ av analys.¹⁷²

Att fokusera på vad diskurser gör och dess konsekvens i en diskursanalys gör att man kan behandla diskursens handlingsorientering som primär. Text analyseras då inte utifrån en härledd abstrakt mening, utan utifrån dess användning och funktion. Fokus blir på hur människor använder språket i interaktion med andra människor, inte på deras inneboende upplevelser och tankar. Att se språk som handling utförd i en diskurs mellan individer med olika mål, innebär att vi måste ta den sociala kontexten med i beräkningen.¹⁷³

Diskursanalys innebär så att problematisera själva essensen i en företeelse. Istället för att fråga sig hur sexualiteten utövas, ställs frågor kring hur, när, varför och på vilket vis sexualiteten konstituerades och konstitueras och vilka dess verkningar är. Detta innebär konkret att till exempel frågan om homosexuellas egentliga problem förskjuts till frågan om hur de homosexuella skapades och återskapas som kategorier. Vad gjorde dessa kategorier möjliga och relevanta? Diskursanalytiska frågor kring människans samhälle rör då det verklighetsskapande och vilka kulturella förhållanden som ligger till grund för olika konstruktioner av verklighet.¹⁷⁴ Diskurser är talordningar och logiker som bestämmer gränserna för vad som är socialt och kulturellt accepterat som sant, trovärdigt, förnuftigt, gott, med mera.¹⁷⁵ Att ställa frågor inom ramen för diskursanalys innebär då snarare att fundera över varför vissa typer av problem uppmärksammas. Varför beskrivs det sociala samhället på just det sättet, varför just av den ena eller den andra aktörgruppen?¹⁷⁶

Diskursiva praktiker producerar förståelse- och meningssammanhang. Det är från en sådan position som diskursanalys ibland beskrivits som *en konst att fånga det för-givet-tagna, det som är lika dolt som självklart sant*.¹⁷⁷ Diskursanalys innebär sålunda en utgångspunkt om att världen alltid tolkas genom kulturellt färgade glasögon. Där diskursanalys används, behövs dels en socialkonstruktionistisk grundhållning, dels en reflexiv hållning när det kommer till de diskurser som styr forskaren. Diskursanalys är följaktligen inte en metod som kan användas bortom eller istället för teori. Det handlar om att med sitt studieobjekt ge perspektiv på ett fenomen, att sätta det ett meningsfullt sammanhang.¹⁷⁸

Olika typer av diskursanalys

Det finns flera olika sorter av diskursanalys beroende vilket intresse som är i fokus för forskningsprojektet i fråga. Ett intresse för exempelvis på vilket sätt referenser görs från en mening till en annan kallas för *lingvistiska frågor*, medan *sociolingvistiska* frågor rör till exempel variationer i språkanvändning mellan olika sociala grupper. Ett *intra-psykologiskt* intresse av diskursiva processer innefattar exempelvis vilka effekter den diskursiva strukturen har på hur individen förstår texter, hur texter organiseras i minnet. Diskursanalys kan också

¹⁷¹ Manning & Cullum-Swan 1998: 246ff.

¹⁷² Till exempel Laiblich, Tuval-Maschiach & Silber 1998

¹⁷³ Fahlgren 1998: 37

¹⁷⁴ Börjesson 2003: 19

¹⁷⁵ Börjesson 2003: 21

¹⁷⁶ Jfr. Börjesson 2003: 164

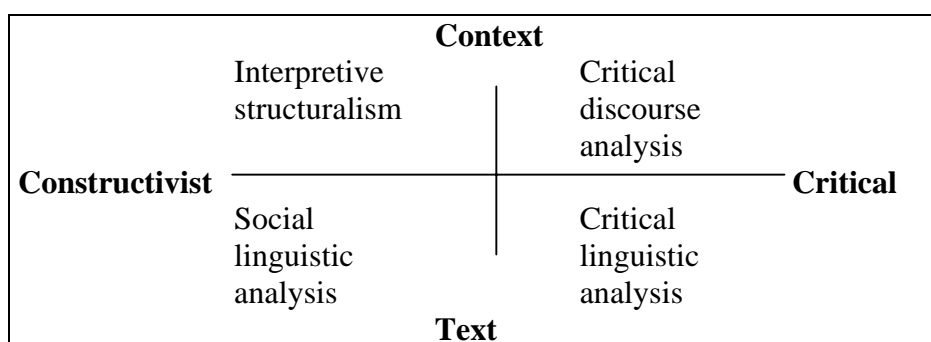
¹⁷⁷ Börjesson 2003: 22f.

¹⁷⁸ Börjesson 2003: 25

görs i form av konversationsanalys där man studerar hur konversationsutbytet organiseras exempelvis i en klassrumssituation. Ett intresse på mer *sociologisk* nivå innefattar Foucault och hans arkeologi och genealogi, som också kan kallas för diskursanalys av kontinentalt slag, samt den typ av diskursanalys som Gilbert och Mulkay introducerat i sociologin om vetenskaplig kunskap, samt forskare som Potter och Wetherell, vilka skapat en diskursanalys inom psykologi och socialpsykologi.¹⁷⁹

Diskursanalys används idag inom många discipliner. Den enda princip som alla varianter av diskursanalys är eniga om är den prioritet som ges till språk och text som utgångspunkten för analysen. Begreppet diskursanalys har kommit att användas för många olika sorters textanalyser, från kognitiv lingvistik till dekonstruktion.¹⁸⁰

De flesta av dagens diskursanalytiska angreppssätt följer Foucaults uppfattning att diskurser är något förhållandevis regelbundet som sätter gränser för vad det är som ger mening. De för även vidare hans idéer om att sanning är något som skapas diskursivt. Foucault tenderar att identifiera en och bara en kunskapsregim i varje historisk epok, och denna uppfattning har nu i större delen av det diskursanalytiska fältet ersatts av en mer konfliktfylld bild, där olika diskurser existerar parallellt eller kämpar om rätten att avgöra sanningen.¹⁸¹

*Källa: Phillips & Hardy. Discourse analysis – Investigating process of social construction.s 20
 Denna bild symboliserar inte dikotomier utan är ett ramverk inom vilken all forskning ej hamnar.*

Diskurs kan i extrempunkterna betraktas som fullständigt konstituerande för det sociala respektive endast som reflektioner av andra sociala mekanismer. Däremellan finns ett mer dialektiskt förhållningssätt där vi bland annat finner den kritiska diskursanalysen (med Fairclough namnkunnig representant) och Foucault. Företrädare för den fullständigt konstituerande synen är Laclau och Mouffes diskursteori, och diskurspsykologin, vilkens huvudsakliga företrädare är Potter och Wetherell. Här handlar studier av diskurser om hur text och tal används i olika typer av sammanhang, språket betraktas som ett medium för social interaktion. Vi behöver alltid se till yttranden och handlingar på en mycket konkret nivå – där det händer.¹⁸² Att se diskursen som konstituerad gör Historiematerialismen.¹⁸³ Gee, vars synpunkter spelat en stor roll i skapande av detta arbetes diskursanalys, har en integrerad syn på diskursanalys: analyser av det talade ordet används för att anta sociala och kulturella perspektiv och identiteter.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Fahlgren 1998: 33

¹⁸⁰ Fahlgren 1998: 33

¹⁸¹ Jørgensen & Phillips 1999: 20

¹⁸² Börjesson 2003: 171

¹⁸³ Jørgensen & Phillips 1999: 26

¹⁸⁴ Gee 1999

Den huvudsakliga utgångspunkt för detta arbetes diskursanalys är den tolkande strukturalismen. Den tolkande strukturalismen fokuserar på analysen av den sociala kontexten och diskursen som stödjer den. Vissa studier fokuserar på den diskursiva produktion av organisationer eller sociala kontexter. Denna typ av studier kan medverka till att förstå mikroförändringar i vida diskurser över tiden. Den kan bland annat innefatta studerande av vida, institutionella diskurser, hur diskurser gör olika handlande legitimt och möjligt. Studiet av texter innefattar snarare att skapa en bättre bild av "den stora bilden" än mikroanalyser av individuella texter. Den fokuserar på hur breda diskursiva kontexter existerar och vilka möjligheter de ger, utan att direkt fokusera på makten.¹⁸⁵

Att utforma och tillämpa diskursanalys

Att göra en diskursanalys innebär ofta att ge sig i kast med en konkret text.¹⁸⁶ Det finns ett antal olika aspekter att ta hänsyn till gällande språket. Det finns en *semiologisk aspekt* som fokuserar på teckensystem, så som språk, gester, bilder eller andra symboliska system. Olika teckensystem och olika system av kunskap får olika konsekvenser för "verkligheten" och det är endast genom våra specifika system som vi får tillgång till "verkligheten". Det finns en *aktivitetsaspekt* vilket innebär den specifika sociala aktivitet inom vilken deltagarna befinner sig. Vem gör vad, när och i vilken ordning. Den *materiella aspekten* berör plats, tidpunkt, kroppar och objekt som är närvarande under interaktionen. Den *politiska aspekten* omfattar distributionen av det "socialt goda" så som makt och status det vill säga sådant som av deltagarna i kontexten definieras som bra; skönhet, intelligens, styrka, ägodelar och så vidare. Till sist har vi den *sociokulturella aspekten* vilken handlar om personlig, social och kulturell kunskap, känslor, värderingar, identitet och så vidare. Alla dessa aspekter bildar tillsammans ett system där varje komponent simultant ger och får mening från alla de andra, en sorts reflexivitet. Diskursanalys fokuserar på det språk som används i detta system.¹⁸⁷

Diskursanalys visar endast en del av den större bilden. Det kräver dock att man åtminstone till viss del tar hänsyn till den hela bilden till exempel genom bakgrund. Diskursanalys innebär i grunden att man ställer frågor om hur språk, vid en given tidpunkt, i en given kontext, används för att konstruera aspekter av verkligheten och hur detta på samma gång ger språket innehåll enligt den tidigare nämnda reflexiviteten.¹⁸⁸

Ett sätt att rent konkret gå till väga presenteras av Gee i boken *Discourse Analysis – Theory and method*. Han har konstruerat frågor vilket sammanfattar tillvägagångssättet för den ideala diskursanalysen och som också kommer att ligga som grund för föreliggande uppsats diskursanalys.¹⁸⁹ En mer reell beskrivning av tillvägagångssätt för arbetets diskursanalys presenteras i bilaga 4.

Att välja texter

Ett flertal olika typer av data kan användas i diskursanalys: intervjuer, fokusgrupper, dokument och register, spontana konversationer, politiska tal, tidningsartiklar, serier och skönlitteratur. En viktig del av diskursanalysen blir således att välja material. Om forskaren är

¹⁸⁵ Phillips & Hardy 2002: 23ff.

¹⁸⁶ Fahlgren 1998: 42

¹⁸⁷ Gee 1999: 82f.

¹⁸⁸ Gee 1999: 92

¹⁸⁹ Dessa frågor återfinns i bilaga III.

intresserad av ett område ur ett mer övergripande socialt perspektiv så bör han välja material som är vitt spridd i samhället.¹⁹⁰

Ett traditionellt axiom inom vetenskaplig metod är att användandet av ett statistiskt representativt urval av den totala populationen (exempelvis alla vetenskapliga texter inom den sexuella forskningen) medför att en generell bild framstår. Detta resonemang bygger på en utgångspunkt ifrån ett givet och slutet system, och att målet är att finna en generell uppfattning utifrån detta. I en diskursanalys är inte målet att söka en allmän uppfattning, utan snarare att via exempel visa hur specifika sanningar eller utsagor skapas och traderas med hjälp av motsägelser och skillnader snarare än genom enhetligheter och generalitet. Det intressanta är dessutom vad dessa *sanningar* åstadkommer eller gör. Vid valet av texter är det därför viktigare att texterna har specifikt intresse för den behandlade frågan, än att de utgör ett representativt urval. Diskursanalysen baseras sedan på en mycket grundlig och detaljerad läsning av ett fåtal texter i stället för en systematisk studie av många.¹⁹¹ Det intressanta i en diskursanalys är inte att avgöra huruvida utsagorna är sanna eller falska, inte heller den eventuellt djupare mening som existerar bakom det skrivna eller uttalade. Det handlar snarare om att beskriva hur diskursen skapas, vad som faktiskt yttras och inte vad författaren avsåg. Diskursanalysen verkar på en nivå bortom författarens medvetenhet och intention.¹⁹² Frågan är således inte vilket material som svarar bäst mot verkligheten, eftersom all verklighet är kulturella produkter, inklusive den verklighet som förmedlas genom vetenskaplig text.¹⁹³

Eftersom diskursanalys inriktas på språkbruk snarare än på de människor som genererar texterna, kan ett stort antal mönster framträda också från ett fåtal texter skrivna av ett fåtal människor. Därför blir resultatet inte beroende av urvalsstorlek, och det existerar ingen naturlig gräns för urvalet. Diskursanalysen är dock arbetsintensiv, varför urvalet inte bör vara för stort.¹⁹⁴ Problemet är således inte att hitta texter, svårigheten är att göra urvalet och att motivera detta.¹⁹⁵ I diskursanalys av skönlitterära texter existerar det givetvis en myriad av möjliga källor. Denna textmassa måste göras hanterbar för forskning vilket sker genom att det brytes ned i mindre delar. Detta förfarande kallas i diskursanalytiska sammanhang för kodning. Kodningen görs utifrån frågan, samt synpunkter och referenser som kan relatera till denna. Målet med den diskursanalytiska kodningen är inte att finna resultat utan att skapa hanterbara bitar av diskursen som möjliggör analys. Man rör sig cykliskt mellan kodning och analys.¹⁹⁶

Validitet

*”Validitet är egenskapen hos begrepp, påståenden, logiska slutledningar, teorier och test att vara giltiga, dvs. att gälla som sanna.”*¹⁹⁷

För att validera en diskursanalys räcker det inte med att påstå att analysen reflekterar verkligheten. Detta eftersom, enligt diskursanalys så konstruerar människor sin verklighet, vilket begränsas av att det som finns ”där ute” kan ses som utanför den mänskliga kontrollen och i så fall skulle konstruktionen begränsas till ”enbart” det som konstruerats. Ett annat skäl

¹⁹⁰ Phillips & Hardy 2002: 72

¹⁹¹ Fahlgren 1998: 80

¹⁹² Fahlgren 1998: 38

¹⁹³ Börjesson 2003: 162

¹⁹⁴ Fahlgren 1998: 81

¹⁹⁵ Phillips & Hardy 2002: 72

¹⁹⁶ Börjesson 2003: 162

¹⁹⁷ Egidius 1997: 571

är att diskursanalysen i sig själv är konstruerad inom språket som reflexivt relaterad till språket och situationen. Forskaren tolkar sin data på sådant sätt att datan så tolkad ger meningsfullhet på speciella sätt och inte andra. Dessa två betänkligheter medför dock inte att diskursanalys är subjektiv.¹⁹⁸

Validitet inom diskursanalys baserar på fyra olika element. *Konvergens* innebär att ju fler av tidigare nämnda frågor som konvergerar mot varandra på så sätt att de stödjer analysen desto mer valid är diskursanalysen. *Överensstämmelse* innefattar att svaren till frågorna blir övertygande för deltagare i den diskurs som är utsatta för forskning. Att diskursens medlemmar accepterar att språket kan fungera på det viset, även om de inte vet hur eller varför. Andra diskursanalytiker eller forskare som instämmer i resultaten ökar även de validiteten. *Täckning* är en annan relevant faktor vilken innebär att analysen är mer valid ju mer den kan appliceras på relaterad data. Till exempel en möjlighet att förutsäga vad som skall ske med hjälp av den. Det sista elementet handlar om *språkliga detaljer* vilket innebär att analysen blir mer valid desto närmare knuten den är till lingvistiska strukturer.¹⁹⁹ Validitet handlar således snarare om att vissa typer av analyser är *mer* valida än andra. Alla analyser är öppna för vidare diskussioner och deras status kan öka eller minska övertid vartefter forskningen går framåt inom området.²⁰⁰

Kritik och begränsningar av diskursanalysen

Viss kritik har riktats mot diskursanalysen då man anser att forskaren *låtsas upptäcka* saker i texten som forskaren utgått ifrån. Dock förhåller det sig så att diskursen inte endast finns där och väntar på att bli upptäckt. Snarare skapas de i analysen av forskaren och bidrar till att ge ett sammanhang till hur språket organiseras och existerar i förhållande till kulturella konstruktioner och institutioner på ett sådant vis som den *naturliga attityden* gör svårt för oss att identifiera.²⁰¹

Ett annat problem är att när forskaren producerar diskursanalys deltar denne i den vetenskapliga diskursen vilken besitter relativt mycket makt och kan därmed uppfattas ha mer kontroll och insikt över det skrivna ordet än författaren. Då bör man erinra sig att forskaren inte söker förklara vad som *verkligt* pågår i texten och försöker inte finna någon underliggande betydelse i den samma. Det vill säga att fokus är inställt på hur diskurserna konstrueras och vad de gör. Diskursanalytikerns intresse är hur uttalanden konstrueras, vilka funktioner de har. Inte hur *ofta* diskursen används eller hur *många* som använder den.²⁰²

Att genom diskursanalys få svar på hur världen presenteras och tolkas, innebär en fördjupad insikt i hur verkligheten konstrueras. Däremot är sökandet efter tolkningsmöjligheter (i motsats till vetenskapsoptimisternas strävan att nå sanningens) en viktig sak i sig. Den yttersta frågan för en sådan position är: varför bedriva forskning om forskaren säger samma saker som andra parter i samhället? Det finns en risk att bli en vasall i samhällsinstitutioners tjänst. Vad finns det egentligen för vits med att utgå från vardagsföreställningar som till exempel att kartlägga utbredningen av homosexualitet eller sexuella avvikelser?²⁰³ Detta knyter Asplund

¹⁹⁸ Gee 1999: 94 ff

¹⁹⁹ Gee 1999: 94 ff

²⁰⁰ Gee 1999: 94 ff

²⁰¹ Jfr. Fahlgren 1998: 85ff.

²⁰² Fahlgren 1998: 85ff.

²⁰³ Jfr. Börjesson 2003: 187

an till och frågar sig huruvida en företeelse (F) alltid har betytt det samma och vad den betyder idag.²⁰⁴

De utvalda texterna

Något som redan antyds i rubriken är att texterna bör vara samtida eftersom det är den *samtida sexualiteten* detta arbete syftar till att fånga. Syftet är också att ta hänsyn till den svenska sexualiteten och därmed den svenska diskursen. Detta bör ske genom att analysera svenska böcker, skrivna av svenska författare. Detta av två viktiga orsaker; författare från olika kulturer har olika kulturella blickar på det sexuella och en bok skriven i en annan kulturell kontext blir översatt med översättarens kulturella mönster för ögonen. Det bör dock påpekas att den svenska diskursen inte med nödvändighet skiljer sig från andra länders sexuella diskurser. Emellertid gör uppsatsen inte anspråk på att säga någonting om andra länder, så det kan därmed lämnas därhän.

Som tidigare påpekats är validiteten av texterna snarare beroende av texternas anknytning till ämnet än att de skulle motsvara ett representativt urval. På grund av diskursanalysens arbetskrävande natur kan därför endast ett fåtal verk komma i fråga. Att böckerna blivit publicerade kan ses som en garant för att de befinner sig inom diskursen, då böcker utanför den skulle ses som obegripliga och därmed ej publicerbara. Böcker som trycks i många exemplar tenderar även att bli lästa och accepterade av många vilket leder till skapande och återskapande av diskursen i interaktionen mellan bok och läsare. Därför bör verken vara relativt välkända.

En annan faktor i sammanhanget är givetvis vilka författare som kan komma i fråga. Spelar till exempel val av kön någon roll? I detta sammanhang torde påverkan från den typen av faktorer vara försumbart. Oavsett om män eller kvinnor skriver böckerna så befinner sig båda dessa kategorier inom den svenska sexuella diskursen. Sedan kan man givetvis diskutera huruvida det inom denna diskurs är huvudsak män eller kvinnor som har makten att skapa och uttala sig, men det blir inte relevant här. Svenskfödda män och kvinnor befinner sig således med *nödvändighet* inom den svenska sexuella diskursen och därmed blir inte kön och flera liknande faktorer relevanta. Inte heller författarnas syfte med att skriva böckerna eller om det finns en bakomliggande agenda – ett budskap – som de vill få ut är relevant i detta fall.

Två böcker har valts utifrån dessa resonemang. Louise Boije af Gennäs bok *Stjärnor utan svindel* och Kerstin Thorwalls *Jag mins alla mina älskare och hur de brukade ta på mig*. Båda böckerna har starkt fokus på sexualiteten vilket titeln på åtminstone den senare boken klart uttrycker.

²⁰⁴ Asplund 1970:2ff.

Preludium

Detta är ett litet förspel, en ouvertyr, en ack så angelägen upptakt för att få full behållning av nästföljande avsnitt. Det är länken mellan litteraturen och analysen och befinner sig någonstans i gränslandet mellan föregående och nästföljande kapitel. Ett problem som diskursanalytiker tenderar att ställas inför är valideringen av resultat. Därför torde det vara motiverat att närmare redogöra för tillvägagångssättet kring själva diskursanalysen.²⁰⁵ Det skall också påpekas att det många gånger är möjligt att bifoga själva källmaterialet i uppsatsen, till exempel kortare texter, transkribering av en intervju eller motsvarande. I detta fall är det dock av uppenbara skäl inte möjligt att förfara så. Av samma skäl är det inte heller möjligt att påvisa varje enskild källa och resonemang som lett fram till resultaten som återfinns nästföljande kapitel, dock kommer det nedan att presenteras en översiktlig redogörelse för att visa på hur arbetet har strukturerats. Kort sagt: en introduktion till förevarande arbetes diskursanalys.

I begynnelsen var texten

Diskursanalysen tog sin utgångspunkt, vilket tidigare nämnts, i två skönlitterära böcker: Louise Boije af Gennäs bok *Stjärnor utan svindel* och Kerstin Thorwalls bok *Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig*. Det första steget, efter genomläsningen av böckerna var att analysera dem närmare. Detta skedde genom diverse markeringar. Som grundläggande exempel skall ett stycke ur vardera bok presenteras.

Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig

Jag minns alla mina älskare (1) och hur de brukade ta på mig.

Jag minns alla mina älskare och hur det kändes att ta på dem. Mina handflator minns honom vars hud var slät och hårlös som ytan på en grekisk gossestaty, fast varmare, o ja mycket varmare, och doften som sen fanns kvar inne i mina händer och ja, ni vet (2) hur man väntar med duschen, kanske till och med till nästa dag och först på kvällen, för vid det laget kan man inte längre hitta honom genom citron- eller vitlöksdoft och framför allt inte genom de där gula bladen som man nöp bort från pelargonian.

Jag minns honom som var så lurvig, det såg strävt ut men det var det inte, och han gick alltid med uppkavlade skjortärmar, för att han visste hur jag då inte skulle kunna låta bli att ta på honom, röra hans hand över detta mjuka hår och hur min kåthet tändes, hastigt och oförmedlat som när någon annan sätter på radion, och hans leende, fräckt och närgånget, eftersom han visste hur mina knän svackade till så att jag måste luta mig mot diskbänken (3), samtidigt som mina händer fortfarande smekte dessa underarmar och sen fortsatte med att knäppa upp hans skjorta (sid 13)

Understrykningarna visar det som befunnits vara intressant. Dessa understrykningar överfördes sedan till kort (kodades) och tolkades sedan utifrån dessa, i större bitar. Några reflektioner kan vi dock tillåta oss i syfte att påvisa tankegångarna.

(1) Det är uppenbart möjligt att ha en älskare. Älskare torde således ha konstruerats som en kategori.

(2) *Ni vet* torde betyda ett antagande som många (alla?) kan känna igen sig i, en sanning. Måste det vara så, och om det är det, varför måste det då uttryckas?

I **cirkeln** så ser vi direkta ord och metaforer som kan hänföras till någon typ av sexualitet. Detta visar på en möjlighet att i vissa situationer tappa kontrollen, hur sexuallusten kan komma hastigt, utan förvarning.

Förövrigt innehåller texten vokabulär och även en kontext med en referens till en köksmiljö (3), vilket kan säga något om vad man kan göra *var*.

²⁰⁵ För sammanfattande och konkret information om hur detta kapitel konstruerades, se bilaga IV.

Stjärnor utan svindel

”Var kommer den här handduken ifrån?” undrade Lukas.
 ”Legoland”, sa jag genom duschångorna (1). ”När vi var där med din bror och ungarna i somras.”
 Vi gick in i sovrummet (2), Lukas med den rosa elefanten runt benen. Han tänkte ett levande ljus som stod på sänggaveln och så kröp vi ned i sängen. Vi började kyssa varandra och Lukas smekte mig. Sakta började min kropp tända till. Lukas var upphetsad, men jag kände att han var långt borta. Hans ögonlock var slutna.
 ”Jag ska knulla dig”, viskade han hest i mitt öra.
 ”Aj”, sa jag och kände efter bredvid mig i sängen.
 ”Vänta lite.”
 ”Vad är det för något?”
 Jag drog fram ett hårt tuggben – Goldies – och slängde det på golvet. Vi flyttade oss ett kvarts varv runt och började om igen. Olika tankar drev genom mitt huvud. Jag fick inte glömma att skriva ett tackkort till Peders och Minnas bröllop (3) som vi hade varit på; inom en vecka skulle man tacka. I morgon skulle jag träffa en regissör och prata manus, jag hade hört att han var besvärlig och egensinnig men det var de nästan allihop. Lukas mamma fyllde år på torsdag, jag var tvungen att hinna in till NK och titta efter en scarf till henne. Jag visste precis vilken sort hon ville ha, blå och röd med guldsnlag.
 ”Åh” stönas Lukas och rörde sig allt hastigare. (4)
 ”Åh” svarade jag.
 (s. 49)

- (1) En man och en kvinna som är gifta kan under vissa omständigheter dela badrum utan det ses som anmärkningsvärt.
- (2) En möjlig arena för sexuella handlingar presenteras, nämligen sovrummet.
- (3) Bröllop sker mellan man och kvinna
- (4) Mannen rör sig och är aktiv, medan kvinnan förefaller vara (mer) passiv.

I den **översta cirkeln** finns det ord som kan användas för att beskriva det sexuella, det finns också en beskrivning av en möjlig sexualakt. Det presenteras också som en tänkbarhet att inte vara ”närvarande” under sexualakten.

I den **mittersta cirkeln** refereras det åter igen om att ej vara ”närvarande”. Närvarande verkar tydligen inte vara en nödvändighet för genomförandet av en sexualakt. Kan eventuellt bero på kontexten.

I den **nedersta cirkeln** används ordet *stöna* om mannen och *svara* om kvinnan. Detta skulle kunna tyda på mannen som agerande och kvinnan enbart som reagerande. Eller så tyder det på ett ointresse för kvinnans upphetsning och sexualitet.

Går det att besvara några av **Gees frågor**?

Sisyfosarbete

Sisyfos var som bekant en gestalt i den grekiska mytologin som blev straffad för sitt övermod genom att tvingas rulla en sten uppför en sluttning. Varje gång den var nästan uppe rullade den ned igen, således var han dömd att utföra sin tröstlösa syssla i evighet. Detta kan ses som en metafor för lite av de känslor som upplevdes under denna del av arbetet.

Att rulla en sten

Texten bearbetades och understrykningarna och andra reflektioner överfördes till papperskort i skilda färger²⁰⁶. De ursprungliga kategorierna var: ”Kärlek och sex”, ”Ord”, ”Sexuella kategorier”, ”Intimitet”, ”Nakenhet”, ”Parafili och tabu”, ”Kontext” samt ”Övrigt”. Den i särklass största kategorin var givetvis ”Ord” eftersom denna kategori syftade till att försöka täcka in vokabulären i så hög utsträckning som möjligt. Här återfinns ord så som ”åtrå”, ”naken”, ”kuk”, ”förälskelse”, ”smeka”, ”bröst”, ”knulla”, ”lesbianer”, ”stjärten”, ”sensuell”, ”pussa”, ”bögar”, ”utmanande”, ”romantiskt”, ”dildo” och så vidare. Kort sagt, alla upptänkliga ord som förekom i texterna. Många av de ord som existerade i denna kategori återfanns givetvis även i andra så som i kategorin ”kontext” där de fanns återgivna i samband

²⁰⁶ Se bild i bilaga IV.

med just olika kontexter. ”Kärlek och sex” innehöll sexualitet separerat från, eller kombinerat med, kärlek. Exempel på kort därifrån: ”Otrohet kan förlåtas”, ”Kärleken viktigare än allting annat”, ”Kärlek - pirrigt och förvirrande!”, ”Närhet förutsättning för bra sex”, ”Civilstatus – relevant”. Kategorin ”nakenhet” innehöll det som hade med nakenhet, kroppen, utseende och kön att göra. På dessa kort stod det bland annat: ”Oskyldig beröring som sensualitet eller sexualitet?” och ”Kvinnliga könsorgan”. ”Sexuella kategorier” innehöll funderingar så som: ”ensamstående mor får ej ha sex”, ”män och alkohol, vänskap”, ”män kan ej styra över sin sexualitet”, ”kvinnan som passiv i förhållande till mannen.” med mera.

När all kodning var avslutad²⁰⁷ och korten indelade i dessa första kategorier så undersöktes de utifrån två premisser. För det första; var de någon hjälp i besvarandet att Gees frågor²⁰⁸ och för det andra fanns det några andra synliga strukturer bland dem? Dessa konstruktioner eller strukturer formulerades och bildade delar av den text som återfinns i kapitel 5.

Att rulla stenen igen och igen

Nästföljande steg i processen var att flytta om korten, reflektera över dem och se om de bildade nya, oväntade strukturer. Undersökning gjorde således av vad som skedde om olika kort kombinerades med varandra. Många av korten hade redan från börjar passat in i flera olika kategorier, vad sker då om dessa flyttas och så vidare? Utifrån detta skapades ny analys och arbetet med kapitel 5 fortsatte framåt.

Verkligheten konstrueras

Att gå in på varje liten del av diskursanalysen, hur den uppkommit och konstruerats samt vad för resonemang som ligger till grund för detta är givetvis ogörligt. Här skall dock presenteras ett (förhoppningsvis) belysande exempel.

Kontextualitet och vokabulär

Två av Gees frågor är: ”Vad är den situationsbundna betydelsen av några av de ord och fraser som uppfattas som viktiga i situationen?” och ”Vilka kontextuella meningar och värderingar som verkar vara bundna till platser, tidpunkter, kroppar, objekt, artefakter och institutioner som är relevanta i denna situation?” Dessa två frågor kan sägas ligga delvis till grund för avsnitten *Det offentliga rummet* respektive *Porrscribent eller gynekolog?*²⁰⁹

Utifrån detta kan man anta att det finns en situationsbunden betydelse gällande båda agerande och vokabulär. Även korten visade på detta faktum, ty varför skulle det existera så många skilda ord, om de hade exakt samma betydelse i varje given situation, och att det i varje kontext var exakt samma sak som åsyftades?

Ett exempel är de två följande citatet:

*”Hallå, gott folk!” skrek Pelle, kvällens festföremål, grep mig om huvudet och kysste mig mitt på munnen.*²¹⁰

*”Mina läppar sökte hans, och plötsligt var vi omslingrade i en kyss, som i sin tur ledde till att vi älskade.”*²¹¹

²⁰⁷ Avslutad är ett medvetet ordval, skiljt från till exempel ordet färdig. Eftersom man i någon mening aldrig kan påstå sig vara helt färdig med en diskursanalys.

²⁰⁸ Se bilaga III

²⁰⁹ Dessa avsnitt återfinns i kapitel 5.

²¹⁰ Boije af Gennäs 1996: 86 (min markering)

Här illustreras hur det konkreta ordet ”kyss” och själva innebörden av handlingen tolkas (konstrueras) olika utifrån kontexten. I första fallet är det oskyldigt eftersom är i en offentlig kontext, medan det i andra fallet konstrueras som en sexuell handling. I inget av fallen missförstås intentionen eller betydelsen av handlingen. Samma handling konstrueras således olika beroende på kontexten som är offentlig respektive privat.

För att gå närmare in på vokabulären skedde det en jämförelse mellan dem i detta arbete, vilket låg till grund för avsnittet *Porrsribent eller gynekolog?* Nedan ser vi hur handlingar i olika kontexter med olika aktörer benämndes olika.

<p><i>”Hennes dotter låg med hennes make, denne galning som var översexuell också när han var frisk, [...]”²¹²</i></p>	<p><i>”Och vi älskade. Det var passionerat och roligt att älska med honom [...]”²¹³</i></p>	<p><i>”Så ligg med henne då’, sa han glatt. ’Gör vad du vill. Det är väl bra att du har någonting att sysselsätta dig med när jag är borta?’ [...] ’Jag har funderat på det ganska mycket under veckan. Och jag har kommit fram till att det är okej för mig. Kaja är tjej. Hon har sexuell immunitet’”²¹⁴</i></p>	<p><i>”Jag ska knulla dig”, viskade han hest i mitt öra.”²¹⁵</i></p>
---	--	---	---

Detta syftar till att illustrera hur olika benämningar används för att benämna sexualakten beroende på kontext. I det första citatet används det relativt neutrala begreppet ”låg” för att referera till sexualitet mellan far och dotter. Motsvarande begrepp används i det tredje citatet, vilket syftar till homosexuell sexualitet. Båda dessa typer av sexualitet räknas som avvikande från normen.

I det andra citatet används i stället ordet ”älskade” vilket visar på sexualitet med en romantisk dimension. Medan det i sista citatet används begreppet ”knulla” vilket kan bero på att akten ses som ”ren” sexualitet snarare än ett uttryck för romantik. Det kan också visas på att ord som ”ligg” fungerar att använda i en neutral situation, medan begreppet ”knulla” används i en sexuell situation. I alla omständigheter skildrar detta att orden går att använda på detta viset. Det sista citatet visar även på hur mannen ses som aktiv och kvinnan passiv, det vill säga, sexualiteten är ej helt ömsesidig eftersom mannen säger ”Jag skall knulla dig.” En annan sak som vi ser i det tredje citatet är hur lesbisk sexualitet inte riktigt räknas, i alla fall inte på samma vis som heterosexualitet.

Det bör återigen påpekas att varje mönster bygger på många fler faktorer och överväganden än vad som är möjligt att påvisa här. Med detta och ovanstående resonemang i åtanke presenteras nu kapitel 5.

²¹¹ Boije af Gennäs 1996: 132 (min markering)

²¹² Thorwall 2000: 20 (Min markering)

²¹³ Boije af Gennäs 1996: 49 (Min markering)

²¹⁴ Boije af Gennäs 1996: 228 (Min markering) Lukas och Sophie, som är gifta, resonerar kring huruvida Sophie ”får” ha sexuellt umgänge med en annan kvinna.

²¹⁵ Boije af Gennäs 1996: 49 (Min markering)

Kapitel 5, Sexualitetens diskurser

I detta avsnitt så kommer resultaten av själva diskursanalysen att presenteras tematiskt. Dessa kommer sedan att under respektive, av mig valda, teman kopplas till de tidigare introducerade teoretiska utgångspunkterna. Slutligen så kommer de rådande diskurser som tillsammans bildar den samtida sexualitetens diskurser att presenteras.²¹⁶

Den kulturellt konstruerade sexualiteten

Sexualiteten konstrueras på olika vis i olika kontexter. Det existerar olika kategorier och konstruktioner vilka griper in i och överlappar varandra. Sexuella och känslomässiga beteenden tolkas genom en heterosexuell mall, vilken kan ses som den standardiserade sexualiteten, det raster genom vilka alla typer av agerande tolkas. När individen av någon orsak inte agerar enligt de normer som tillskrivs deras kön uppstår det förvirring eftersom kategoriernas betydelse förändras. Detta medför att i ett samhälle i förvandling, där vissa börjat förändra sitt synsätt och andra inte gjort det, skapas en viss oordning. Denna förändring kallas, som tidigare berörts, institutionell reflexivitet.

Människor som lever inom en diskurs, ett samhälle eller en kultur kan uppleva en falsk autonomi. Det vill säga en känsla av fri vilja, eftersom de har svårigheter att urskilja diskursen och de kulturella "sanningarna". De kan också, om diskursen förändras uppleva en form av frigörelse. Det skall dock påpekas att en upplevd frigörelse inte är det samma som reell frigörelse. Ett exempel är det faktum att böckerna fokuserar på sexualitet, med ett språk och en öppenhet som inte alltid accepteras i alla kulturer. Men denna "öppenhet" uppstår endast i relation till andra kulturer (eller i relation till historien), då den svenska diskursen är lika tvingande för individen som alla andra kulturella diskurser är för sina invånare.

I det svenska samhället finns det ett antal institutioner som kontrollerar sexualiteten. Språket (diskursen) kan ses som en sådan institution. Mer konkreta institutioner är de som styrs av samhället så som Socialstyrelsen, skolan och RFSU. Även arkitekter, modedesigner, och kommersialism påverkar genom till exempel utformning av infrastruktur, planlösningar i bostäder och offentliga byggnader, kläders utformning och så vidare. Brown har visat på hur massmedia (etermedia) är en av de vägar som människor använder sig av för att lära sig om sexuellt beteende. Speciell påverkan har det på unga människor som håller på att utveckla sin sexualitet.²¹⁷

Det offentliga rummet

Det är ett slående faktum att kontexten har en stor, kanske den största betydelsen för hur olika handlingar tolkas. All sexuell konstruktion och tolkning av denna sker i förhållande till den rådande kontexten.

Samhällets rumsliga struktur är organiserad efter heterosexualiteten. Detta ser vi överallt till exempel på toaletter och omklädningsrum där individerna förväntas separeras från varandra

²¹⁶ De citat från litteraturen som förekommer i detta avsnitt skall inte ses som den enda grunden för de slutsatser som presenteras, utan snarare som belysande exempel.

²¹⁷ Brown 2002: 42

med avseende på vilket kön de tillhör. Detta innebär att nakenhet mellan individer av samma kön i dessa typer av miljö konstrueras som icke-sexuell, medan nakenhet mellan individer av olika kön klassificeras som sexuell. På samma gång kan nakenhet eller vissa typer av beteenden konstrueras olika beroende på om miljön ses som privat eller offentlig. Agerande i dessa båda miljöer kan ses som allt från icke-erotisk till erotisk, till ett tecken på sjukdom. Vad som passar sig i olika miljöer och hur detta tolkas varierar således och tillhör grunderna för samhällets uppbyggnad. Beroende på den fysiska kontexten så förväntas och accepteras således olika typer av sexuellt agerande. En puss på kinden kan i ett offentligt sammanhang konstrueras som en sexuellt oladdad hälsning medan det i ett mer privat sammanhang kan konstrueras som en sexuell invit. Att klä av sig naken i det offentliga rummet tolkas i allmänhet som patologiskt beteende, medan det i ett privat sammanhang kan ses som normal sexualitet eller som en avslappnad icke-sexuell handling. Sex konstrueras som för oseriöst för det offentliga rummet, och förväntas inte förekomma där annat än som relativt oskyldiga beröringar och språkbruk. Beröringar och handlingar definieras således som sexuellt eller icke-sexuellt utifrån kontext och aktörer. Samhället godkänner publika uppvisanden av tillgivenhet i tal och handling, så länge det inte är överdrivet sexuellt, var gränsen går beror på kontexten som individerna befinner sig inom. Vi kan således konstatera att det existerar en sorts reflexivitet där handlingar konstrueras olika beroende på själva kontexten, typ av kontext och medverkande aktörer. Det krävs följaktligen relativt ingående kunskaper om ett samhälle för att kunna agera ”rätt”.

Pussar som fenomen är spännande såtillvida att förutom en konstruktion som antingen sexuellt eller icke-sexuellt, kan de även användas för att skapa distans då de ses som mindre intima än till exempel en kram. De kan således användas både för att skapa antingen närhet eller distans vid till exempel en hälsning.

Ett möjligt sätt att frigöra sig från tvingande kategorier är bruket av alkohol emedan den ökar toleransnivån för olika typer av agerande i olika typer av situationer. Detta gäller både den berusade och andra individers bedömning av graden av ansvar hos den berusade.

Dessa resultat svara väl mot det tidigare redovisade åsikter om att sex inte enbart är en produkt av kroppar och känslöförmågor utan till stor del beror på den sociala kontexten och tolkningen.

Porrskrivent eller gynekolog?

*”Vad skall man säga till sin dotter om man får någon? Det här är din...vadå?
Endera låter man som en porrskrivent. Eller som en gynekolog.”²¹⁸*

Vi har tidigare konstaterat att samhället inte endast godkänner utan även idealiserar offentliga uppvisanden av tillgivenhet i tal och handling, så länge det inte är för sexuell. Det föredragna vokabulären för uppvaktning och offentliga samspråk är romantiska liknelser, men det är underförstått att metaforer för kärlek kan varieras mellan sexuell åtrå och gränslös kärlek. I privata sammanhang är det tillåtet med ett mer varierat språkbruk, även sådant som riskerar att uppfattas som vulgärt. Även här existerar det således en sorts kontextualitet vilken man måste ta hänsyn till. Språkbruket är som mest tvingade i offentliga sammanhang, och rör sig över vad man säger i tvåkönade slutna sällskap, och enkönade slutna sällskap till att vara minst tvingande i samband med partnern. De två senaste inbördes placering kan diskuteras

²¹⁸ Boije af Gennäs 1996: 83 Resonemang angående det kvinnliga könsorganet.

och har att göra med relationerna i det specifika fallet. Ett faktum är dock att ett enkönat sammanhang konstrueras som mer tillåtande än tvåkönat.

Vilken vokabulär som man väljer att använda sig av kan klassificeras i tre grupper. *Gynekologen* i vilken ord av mer formell och vetenskaplig karaktär används till exempel vagina, penis och ejakulation. Denna grupp används för att manifesteras att diskussionen rör sig på en avskalad icke-erotisk diskurs där sexualiteten konstrueras kring någonting vetenskapligt snarare än erotiskt. *Porrskribenten* innefattar ord med stark sexuell laddning så som fitta, kuk och knulla. Dessa syftar till att visa på en sexuell karaktär och konstruerar då individen och dess handlingar som sexuella. *Medelsvensson* syftar inte till de ord som den genomsnittlige svensken använder, även om det eventuellt förhåller sig på just det viset. Kategorin syftar snarare till ord som ses som relativt neutrala. Ord som å ena sidan kan användas för att konstruera det sexuella som något avslappnat och något naturligt, men också kan konstruera det som direkt sexuellt. En pendling således med gynekologen och porrskribenten som ytterligheter. Dessa ord kan konstrueras som så oskyldiga att de är lämpliga för barn till skillnad från porrskribenten som ses som för sexuell och gynekologen som ses som för formell. Ord i denna kategori kan vara snopp och sex.

Gynekologen	Medelsvensson	Porrskribenten
Penis	Snopp	Kuk
Vagina	Ord saknas ²¹⁹	Fitta
Samlag	Sex ²²⁰	Knulla

Utifrån dessa kategorier konstrueras de manliga och kvinnliga kropparna och olika typer av sexuella handlingar. Beroende på vilken av dessa kategorier man väljer att använda så signalerar man ett syfte och inställningen till det sexuella i den givna situationen. Som vi tidigare visat så saknas det ibland ord i vissa kategorier, detta blir synnerligen problematiskt eftersom själva språket skapar hinder för att prata om vissa saker på olika vis. Att det kvinnliga könsorganet saknar ord i *Medelsvensson* kategorin gör också att man tvingas samtala om det inom antingen *porrskribenten*, vilket kan ses som för sexualiserat eller inom *gynekologen*, vilket kan ses som för seriöst. Ett tredje alternativ är någon form av omskrivning. Detta kan leda till att man undviker att prata om det, eller att det inte finns något behov av att prata om det. Det kan även ses som en bekräftelse av tidigare resonemang gällande madonna-hora dikotomin. Det vill säga en madonna har en vagina och en hora har en fitta och däremellan existerar det ingenting.

Vilken typ av vokabulär man använder gällande det sexuella säger oss således någonting om vad som är relevant att diskutera (eftersom det då existerar ord för det) och på vilken nivå vi önskar hålla diskussionen, hur vi ser på det sexuella i denna kontext. En individ är ej låst till endast en kategori, inte ens med nödvändighet i den givna kontexten, utan varierar beroende

²¹⁹ Det är egentligen felaktigt att påstå att det saknas ord i denna kategori. Benämningar som framstjärt, springa, mus, där nere, mellan benen osv. använd för att beteckna det kvinnliga könet. Dock finns det inget ord som riktigt motsvarar det maskulina ordet snopp, i bemärkelsen att det används av alla och är avslappnat. Vid diskussioner kring det kvinnliga könsorganet inom *medelsvensson* diskursen finns det således inget enhetligt uttryck, utan det kräver ofta en viss reflektion av vilket ord som man bör använda, och som vi ser i exemplet ovan, många gånger handlar det om att man uttalar sig om positionen, snarare än själva organet. Detta är skapar ett problem som en del vill uppmärksamma och aktivt försöker lösa se t.ex. Anna Scholtz bok *Flickans lilla*.

²²⁰ Även begreppet sex är något oklart inom den svenska diskursen. Det råder en konsensus om att sex skall innefatta många olika typer av sexuella aktiviteter. I vardagliga sammanhang innefattar dock ordets betydelse endast själva samlaget med tillhörande (heterosexuell) penetration.

på vad den önskar förmedla. Dessa slutsatser stöds av själva det diskursteoretiska paradigmet som innefattar en uppfattning om att de använda vokabulärerna konstruerar vår uppfattning om hur vi ser på saker och ting.

Homo erotica

I princip så existerar det två sexuella kategorier, *den rätta* (naturliga) och homosexualitet. Heterosexualitetens orubbade status som något naturligt, universellt och enhetligt förutsätter homosexualitetens negativa definition. Hetero- och homosexualitet utgör inget jämlikt par utan en hierarki där heterosexualiteten ses som den överordnade. Som en jämförelse skulle andra möjliga kategorier kunna vara till exempel *aktiva* respektive *passiva*, *sexuella* respektive *icke-sexuella*, *givare* respektive *mottagare*. Dessa möjliga kategorier vävs snarare in under dessa två övergripande kategorier, där dessa har en könsbunden koppling. Där män i högre grad än kvinnor ses som aktiva, sexuella och givare. Det skapar en ofrihet för individen vilka tvingas förhålla sig till någon av dessa kategorier och de attityder som är förknippade med dessa. Dock bör påpekas att trots att individerna kan vara missnöjda med situationen så uppfattar de inte själva situationen som tvingande utan snarare problem hos dem själva, ett ifrågasättande av *individen* och inte av samhället²²¹. Med avseende på kön, den naturgivna sexualiteten, anses män ha starkare sexualitet, en uppfattning om att mäns sexualitet är okontrollerbar, till skillnad från kvinnans. Detta ger honom till exempel rätten att ta på en kvinna på ett annat sätt än vad en kvinna har rätt att ta på en man. På det hela taget konstrueras den kvinnliga sexualiteten utifrån, och i motsättning till, den manliga. Detta innefattar frågor som hur, när, var och varför, vars svar antas bero på individens könstillhörighet snarare än individuella skillnader, vilket är en del i det som brukar benämnas *heteronormativitet*²²².

Den sexuella förmågan ses på samma gång som något naturgivet och som något man i hög grad lär sig att behärska. Skillnaden ligger delvis i benämning och delvis beroende på kön. Det vill säga att sexualiteten är naturgiven men själva kunskapen i hur man går tillväga är en kunskap som man förvärvar. Sålunda finns det "bra" sex och "dåligt" sex. Detta innebär att en individ kan klassificeras som oduglig på att utföra sexuella handlingar. Sex konstrueras som en handling som individen ej bör lägga för stor vikt vid offentligt, på samma gång som det konstrueras som synnerligen relevant. Själva handlingen att ha sex konstrueras endast som själva samlaget (med manlig penetration av kvinnan), och annan sexuell aktivitet räknas inte riktigt som sex.

Det har tidigare konstaterats att synen på sexualiteten har förändras över tid. I dag ses det som något varje individ besitter, eller odlar. Den är inte längre något naturgivet som individer godtar som något förutbestämt. Det verkar dock finnas en viss diskrepans mellan forskaren och gemene mans syn på det hela. Eller kanske är det snarare en diskrepans mellan en önskad hållning baserade på vetenskap och humanism i förhållande till diskursens verkliga utseende.

Vi har också tidigare berört frågan om den dubbla standard som existerar för män respektive kvinnor med avseende på det sexuella. Kvinnor har företrädesvis indelats i dygdiga respektive lösaktiga medan män av tradition ansetts ha behov av ett mångsidigt sexliv för sin fysiska hälsas skull. En allmän uppfattning har varit att män bör tillåtas ha en mångfald av sexuella

²²¹ Jämför Baumans (2001) resonemang om att samhället går mot att bli mer individualiserat, där problem som tidigare definierades som beroende på samhället, idag ses som brister hos individen.

²²² Heteronormativitet innebär att man som utgångspunkt har ett antagande om att alla är heterosexuella och att det naturliga sättet att leva är heterosexuellt. Alla handlingar konstrueras i relation till heterosexualiteten, man kan säga att den ses genom ett heterosexuellt raster. Rosenberg 2002: 100ff.

förbindelser före (och i viss mån, även efter) giftermålet. Där männens sociala anseende har byggts på att ha många sexuella erövringar och en kvinnas på att stå emot dem. Män anses också ha problem att behärska sin sexualdrift, till exempel:

”Gustaf hade lite svårt att ta ögonen från Ann-Charlottes urringning på andra sidan [bordet].”²²³

Kvinnans rätt till ett sexliv innefattande givande och tagande av sexuell njutning har ur ett historiskt perspektiv stärkts även om det fortfarande finns tendenser till en uppdelning i madonna – hora. Benägenheter till denna dikotomi har tydligt förekommit som en del av den samtida sexuella diskursen.

Att ständigt tala om det sexuella och samtidigt framhäva det som en hemlighet har tidigare konstaterats vara utmärkande för det moderna samhället. Detta påstående understöds till fullo av diskursanalysens resultat.

Den motsatta sexualiteten

”Jag hade haft enstaka, lesbiska kompisar förut; de utgjorde en rolig subkultur som jag åtminstone haft vissa tankar gemensamt med, om än inte så mycket annat.”²²⁴

Homosexualitet konstrueras *i första hand* som en sexuell kategori och endast i andra hand som en relation, till skillnad från heterosexualiteten som både är en sexuell kategori *och* ett sätt att organisera relationer mellan människor. Därav valet att placera homosexualiteten under denna rubrik i stället för under rubriken *Homo Romantica*.

Homosexualiteten konstrueras som en *motsats* till heterosexualiteten, utifrån vad heterosexualiteten *inte* är. Som om det existerar sexualitet *och* homosexualitet. Heterosexuell är man av naturen given medan homosexualiteten är individens val. Detta val innebär att man valt bort heterosexualiteten. En heterosexuell person anses dock inte ha valt bort homosexualiteten. Till exempel är det möjligt att ställa följande fråga: ”Är Lydia fortfarande lesbisk?”²²⁵ Men är möjligt att omkonstruera frågan för att undersöka huruvida någon fortfarande är heterosexuell. Homosexualiteten konstrueras som något den homosexuella måste förhålla sig till. Det är underförstått att detta val medför olika saker för, och förväntningar (negativa) på, individen. Detta till skillnad från heterosexualiteten vilken den heterosexuella bara ”har” och ej måste förhålla sig till.

Homosexualiteten är en del av identitet som måste markeras. Det är viktigt eftersom denna sexuella orientering antas säga någonting om hur individen är. Individer ur dessa sexuella kategorier anses vara fundamentalt olika med avseende på diverse inre egenskaper. En homosexuell person är på ett specifikt vis medan heterosexuella personer är på ett annat vis. Den heterosexuella personen kan dock vara många olika saker medan den homosexuella personen endast besitter en enda roll; den homosexuella. Den rollen innefattar saker som lössläppt, överdrivet sexuell med mera. Homosexuella konstrueras som mer sexuella än heterosexuella. Ett exempel är att heterosexuella anses ha svårigheter att avgöra

²²³ Boije af Gennäs 1996: 29

²²⁴ Boije af Gennäs 1996: 56

²²⁵ Boije af Gennäs 1996: 199

homosexuellas intentioner. Ett homosexuellt intresse som visas individen ses som synnerligen besvärligt och pinsamt och ett agerande som nästan är givet i relationen med den homosexuella. Det existerar ingen koppling mellan detta och ett önskat heterosexuellt intresse.

”’Var hon lesbisk?’ sa Beata och skrynkade ihop hela pannan. ’Det fattade aldrig jag. Usch! Men hon gick inte PÅ dig, va?’”²²⁶

Kort sagt anses den homosexuella och den heterosexuella leva helt olika liv.

Homosexualiteten tas ej riktigt på allvar och ses ej som ett hot mot den heterosexuella relationen. Till exempel klassificeras det ej som otrohet i lika hög grad om en part i en heterosexuell relation begår ett ”snedsteg” med någon av samma kön, jämfört med om det är någon av motsatt kön.

*”’Stör det inte dig?’ undrade jag.
Han såg upp.
’Vadå?’
’Om jag nu skulle vara förälskade i Kaja.’
Han log.
’Inte ett dugg’ sa han. ’Det går över.’”²²⁷*

Det finns även en tendens att benämna lesbiska kvinnor som *flickor* medan heterosexuella kvinnor benämns just *kvinnor*. Språkbruket i detta fall tyder på en viss nedvärdering, ett omyndigförklarande, av den homosexuella kvinnan. Homosexualitet kvinnor emellan kan även konstrueras som pornografi snarare än sexualitet, vilket även det kan ses som en form av nedvärdering. En annan faktor är att endast det heterosexuella samlaget räknas som ”riktig” sex. Eftersom homosexuell per definition således inte har sex, så räknas det inte i lika stor grad.

På ytan och på ett teoretiskt plan kan homosexualitet ses som någonting positivt så till vida att homosexuella kan anses vara mer kompletta människor på grund av dessa antagna *könsöverskridande* möjligheter. Dessa innefattar en frigörelse från samhällets regler och en möjlighet att tillskansa sig positiva egenskaper från båda könen.

”Hos de lesbiska fanns en stor mängd kunskap som heterosexuella kvinnor kunde dra nytta av, kunskap som rörde sexualitet och bejakande av den egna kroppen, som rörde styrka, som rörde vilja och förmåga att överleva i ett patriarkat.”²²⁸

När man tittar närmare på praktiken så konstrueras just denna förmodade könsöverskridning som negativt eftersom den medför att individen vare sig är en ”riktig” man eller en ”riktig” kvinna. Den lesbiska kvinnan går mot en manlighet och den homosexuella mannen går mot en kvinnlighet. I ett samhälle där konstruktionen av manlighet och kvinnlighet fortfarande spelar en signifikant roll får denna bild givetvis negativa konsekvenser. Bilden av den lesbiska kvinnan är negativ; ful, tråkig, manhaftig och så vidare. I detta insinueras att den lesbiska valt

²²⁶ Boije af Gennäs 1996: 89 Det gifta paret Lukas och Sophie diskuterar Sophies eventuella känslor för en annan kvinna, Kaja.

²²⁷ Boije af Gennäs 1996: 184

²²⁸ Boije af Gennäs 1996: 262

homosexualiteten på grund av bristande möjligheter att vara attraktiv för det motsatta könet, som en form av sista utväg.

”Lesbisk radikalfeminist. Ljummen gråbrun ärtsoppa lät mer attraktivt; jag föreställde mig någonting ilsket och finnit med runda glasögon och råttfärgat hår i knut”²²⁹

Homosexualiteten som konstruerad som motsats till heterosexualiteten svarar väl mot bland annat Muehlenhards tidigare redovisade synpunkter. Hon menar att de heterosexuella behöver de homosexuella för att kunna skapa en illusion om att det existerar en dikotomi mellan de två, för att se att det finns en kategori som är ”rätt” och en som är ”fel”.

”Det låg något förnedrande i att bli sedd på en lesbisk klubb; en detalj som jag inte tänkt på i förväg. Inga män, fula nuckor. Pinsamt på något vis.”²³⁰

Homosexualitet konstrueras som en motsats till heterosexualiteten snarare än en del i en varierande mänsklig sexualitet.

Den icke-existerande sexualiteten

Oönskad sexualitet existerar inte. Om det omnämns så är det i första hand inom ramen för en sorts sjukdomsdiskurs där utövarna av denna icke normstadsade typ av sexualitet snarare ses som *sjuka* än individer som ger uttryck för en sexuell variation. Ett tankvärt faktum är att *incest* dock konstrueras som en form av sexualitet (om än oönskad). En annan möjlighet hade varit att i högre uträkning se det som en sjukdom eller som ett uttryck för ett våld/makt beteende eller liknande. Detta går att koppla till Frykman och Löfgrens beskrivning av förhållningssätt till tabu, icke-ting. Det vill säga att de möjliga saker som betecknas med parafili ej existerar och om det skulle existera är det att se som patologiskt.

En typ av sexualitet som ligger i gränslandet mellan ”bra” och ”dålig” är den mellan kvinnor och förhållandevis unga män. Det konstrueras delvis som någonting lite spännande och någonting som är moraliskt lite tvivelaktigt. Precis som med heterosexualiteten så tas den inte riktigt på allvar. Även denna typ av relation förväntas enbart bygga på det sexuella, i en föreställning om att det inte kan finnas någon annan orsak till deras intresse för varandra.

”Mitt sätt att trösta honom är att från mitt håll upprepa att det [en relation] ju ändå skulle ha varit omöjligt. Jag var tjugofyra år äldre än han.”²³¹

Gällande homosexualiteten så framställs det indirekt och direkt ett flertal ”skäl” till varför homosexualiteten är fel, medan gällande detta så verkar det bygga mer på att det är ”fel” för att ”alla vet det”. Men det blir relativt svårt att vidmakthålla eftersom argumenten saknas och det rent formellt saknas begränsningar för detta. Det verkar även finnas en viss avundsjuka inför detta fenomen.

²²⁹ Boije af Gennäs 1996: 56

²³⁰ Boije af Gennäs 1996: 100 Sophie reflekterar över konsekvenserna av ett besök på en klubb för homosexuella.

²³¹ Thorwall 2000: 46 Kerstin resonerar kring relationen med en yngre man.

I bara mässingen

Könsorganens skillnader är underförstådda och därmed självklara, emedan andra saker understryks.²³² De avgörande skillnaderna mellan könen ses istället som den kvinnliga kroppens mjukhet i förhållande till den manliga. En konstruktion av den kvinnliga kroppen som mjukare, renare, finare och mer estetiskt tilltalande, helt enkelt mer sensuell. Mannen behöver vara hård och stark för att beskydda den lilla feminina kvinnan. Mannen konstrueras i större utsträckning som en individ som är som ”han är” medan kvinnan är en individ som måste skapas, kvinnlighet finns där inne och måste ”plockas fram”.

Som tidigare nämnts är samhällets rumsliga struktur organiserad efter heterosexualiteten. Detta ser vi i många olika miljöer till exempel på badhus, toaletter och i omklädningsrum. Beroende på den könliga kontexten konstrueras således nakenhet som erotisk eller avslappnad, naturlig. Vilket innebär att nakenhet tillsammans med människor av samma kön ses som något icke-sexuellt medan nakenhet tillsammans med individer av motsatt kön konstrueras som något erotiskt och därmed olämpligt. Ett erkännande av homosexualiteten torde dock medföra att även individer av samma kön kan upplevas erotiska, ett faktum som inte fått genomslag i den rumsliga konstruktionen av samhället eller något som tas hänsyn till i andra sammanhang. Detta kan medföra förvirring i hur agerande skall bedömas eftersom det inte längre räcker med kunskap om individens kön för att konstruera en situation som erotisk respektive icke-erotisk, utan det krävs även en kunskap om individens sexuella preferenser. Något som knappast syns på utsidan. Det något ologiska i konstruktionen blir därmed också synlig eftersom en situation upplevs som icke-erotisk *tills* en individs preferens för sitt egna kön blir medvetandegjort, då situationen övergår till att konstrueras som erotisk.

Den kvinnliga kroppen sexualiseras dock i viss mån även i enkönade sammanhang. Detta kan till exempel ses genom att ett toalettbesök kvinnor emellan ses som lite spännande (*eventuellt* erotiskt) medan män som besöker pissoarer tillsammans ses som någonting helt icke-erotiskt.

Homo romantica

*”Sexuellt slog det gnistor mellan oss, och jag var säker på att jag hade hittat mannen i mitt liv.”*²³³

I nöd och lust

Människors relationer är organiserade kring en föreställning om kärlek. Kärlek konstrueras som något utifrånkommande okontrollerbart som man kan och bör följa. Att förlora sig i kärlek (och/eller lusta) är inte bara accepterat utan även påbjudet. Kärleken konstrueras som viktigare än allting annat, som en del av människors livsmål att uppleva. Kärlek konstrueras som en förutsättning för att skapa en relation till någon av det andra könet. Den romantiska diskursen har kärlek som en förutsättning för relation och samlevnad och bygger på den fria

²³² Det är således självklart att det är könsorganen som avgör vad som är en man respektive kvinna. Huruvida dessa kategorier är de enda möjliga att dela in människor efter ifrågasätts inte, utan denna skillnad människor emellan konstrueras som en naturlig sanning. Som kontrast hade vi kunnat välja att dela in individer efter ögonfärg, till exempel alla med blå ögon är kvinnor och det med bruna ögon är män. Till viss mån finns det dock en annan rådande indelning. Indelningen efter människor med avseende på hudfärg, där färgade människor tillskrivs ett lägre värde. På samma vis som människor med vagina tillskrivs ett lägre värde än människor med penis. Att dela in människor efter hudfärg anses dock vara rasistiskt, och anses bero på okunskap och fördomar, medan att dela in människor efter könstillhörighet ses som något naturligt. Det är en skillnad som görs signifikant, och påstås säga något om individen.

²³³ Boije af Gennäs 1996: 40

viljan. Att särskilja den specifika relationen mellan en man och en kvinna från andra relationer människor emellan, kräver ofta ett ord som syftar till eller har kärleken som underförstådd. Till exempel pratar man om romantiska eller kärleksfulla relationer. Det är således tydligt hur viktig kärleken är i vår kultur.

Denna typ av relationer konstrueras så hårt kring en heteronormativitet att andra möjligheter knappast berörs. Det ses också i det närmaste som *nödvändigt* för att leva ett fullvärdigt liv. Den andra möjligheten är att leva ensam, som singel, men detta ses snarare som ett ibland för individen tvingande alternativ, än ett frivilligt val. Civilstånd konstrueras således som synnerligen relevant, där en heterosexuell relation har högre status än singellivet. Kärlek, förhållande, karriär, barn kan alla ses som komponenter för det heterosexuella drömlivet, företrädesvis även i nämnd ordning. En ”bra” människa är således framgångsrik, har ett fördelaktigt utseende, bra ekonomi och lever i en heterosexuell relation.

*”Han skulle vara mörk och ganska lång, längre än jag naturligtvis och minste ett par år äldre, och han skulle ha en ekonomisk utbildning så att han kunde hjälpa mig med mina ärvda pengar i framtiden.”*²³⁴

Som individ anses man i normalfallet ha rätt att agera utifrån sina känslor. Således finns en självklar rättighet att påbörja och avsluta relationer. Dock krävs det att man har korrekt ”ursäkt” eftersom vissa faktorer trumfar över rätten att agera på känslor. Det vill säga att man måste kunna motivera beteendet och beroende på kontext kan det vara olika svårt. Till exempel är det svårare att motivera ett avslut om det finns barn med i bilden, eller om ens enda klagomål är av sexuell natur. Att vara barnlös och drabbas av den stora passionen är däremot mycket lättare, eller om man inte älskar sin partner. Eftersom civilstatus konstrueras som relevant och den högsta formen av civilstånd är (heterosexuellt-) äktenskap så ses en skilsmässa som någonting negativt, ett misslyckande.

Efter att ett förhållande formas så sjunker kraven på parternas beteende gentemot varandra även om relationer medför specifika krav. I ett förhållande existerar rättigheten att kritisera sin partners utseende och beteende och det finns ett antagande om krav på kompromissande. Även här finns det en könsaspekt där en *fru* ses om någonting negativt, ointressant och tråkigt. till exempel :

*”Men jag hade ganska svårt för en del av deras fruar. Det var så mycket fru över dem. Fru, fru, fru!”*²³⁵

medan en *man* snarare konstrueras som någonting tryggt och stabilt.

I en relation har man rättighet att beklaga sig över sitt sexliv, men på samma gång förväntas man finna sig i det om man är missnöjd, speciellt om man är kvinna. Man förväntas acceptera ett ”dåligt” sexliv. Detta beror främst på ett antagande om avtagande sexlust i en relation.

*”På festerna dansade de alltid tillsammans och pussades öppet. Det var ganska ovanligt bland våra vänner, där de flesta vid det här laget levde i ganska svala eller kamratliga relationer efter att ha varit gifta ett antal år.”*²³⁶

²³⁴ Boije af Gennäs 1996: 39

²³⁵ Boije af Gennäs 1996: 44

²³⁶ Boije af Gennäs 1996: 20

Sexlusten antas främst minska på grund av att den sexuella spänningen, vilken konstrueras som nödvändig för sexlivet, anses bli mindre vartefter man lär känna varandra. Det finns dock ett visst antal samlag per tidsenhet som både mannen och kvinnan har rätt till. Detta medför en (ofta) outtalad skyldighet att ha sex även när endera parten inte önskar det.

*”Allt kändes plötsligt lättare; som om vi just hade lyckats med något som var svårt och kunde gratulera varandra till det positiva resultatet. Nu hade vi uppfyllt vår kvot för ett tag och kunde ta det lite lugnt”*²³⁷

Otrohet konstrueras som någonting negativt men också som någonting i det närmaste oundvikligt om sexlivet är otillfredsställande för den manliga parten. Detta beror på ett antagande om mannen sexualdrift som starkare och mer pockande än kvinnans. Även på ett antagande om att mannens biologi gör att hans gener uppmanar honom att ”så sin säd”. Otrohet är således någonting dåligt, men det kan accepteras under vissa omständigheter.

*”’ Ingenting är skrivet i sten. Hon kan ångra sig många gånger än. Varför går ni inte till en pararterapeut och försöker komma på var det egentligen handlar om?’”*²³⁸

Detta står i kontrast till det som tidigare konstaterats nämligen att otrohet inte är särskilt vanligt förekommande, utan att människor i normalfallet är trogna mot sin partner. Detta kan få som konsekvens att människor tvingas acceptera en situation utifrån att den konstrueras som oundviklig, och även skapar ett incitament för tacksamhet om situationen inte uppstår. I detta fall, för något som i realiteten inte är särskilt vanligt förekommande.

*”’Det är fan vara duktig äkta man i dessa tider’, sa han. ’Jag borde ha gått ut och knullat runt för länge sedan.’”*²³⁹

Sammanfattningsvis existerar det således även här en sorts heteronormativitet där verkligheten konstrueras utifrån en heterosexuell mall över hur relationer och samliv skall se ut. Detta svarar mot det faktum att kärlek beror på ett flertal psykologiska processer från erotisk stimulering till känslomässigt band och subjektiv idealisering. Som tidigare antagits så visar detta att romantiskt kärlek, monogami och möjligheten till egna val finns som faktorer inom ramen för äktenskapet. Det faktum att skillnader *inom* könen är större än skillnader *mellan* könen har dock inte fått något genomslag i synen på sexualiteten. Detta får som konsekvens att dikotomin mellan könen upprätthålls.

Den paradoxala intimiteten

*”’Det var länge sedan vi gjorde någonting mysigt ihop. Kan vi inte resa bort tillsammans? Jag känner mig så långt ifrån dig.’”*²⁴⁰

Intimitet konstrueras som någonting synnerligen paradoxalt. Intimitet ses som någonting ett par tillsammans kan välja att konstruera till exempel via olika typer av aktiviteter. På samma gång förväntas det nästan komma av sig själv om det är *äkta* kärlek. Intimitet konstrueras i motsatsförhållande till sexualiteten då intimitet kan ses som vardagliga små gester utförda av

²³⁷ Boije af Gennäs 1996: 49 Sophies känslor efter genomförd sexualakt med sin make.

²³⁸ Boije af Gennäs 1996: 151 Råd i en otrohetssituation

²³⁹ Boije af Gennäs 1996: 151

²⁴⁰ Boije af Gennäs 1996: 172

individerna i relationen. Att hålla handen kan betyda allt från någonting sexuellt till intimt/närhet. Smeka kan betyda intimitet eller sexualitet beroende på kontexten. Kärlek behöver ej vara intimitet. Intimitet skapas utifrån handlingar så som att hålla handen, skriva söta lappar, och annan icke-sexuell samvaro. Intimitet som känsla förväntas således uppstå från diverse konkreta ageranden och konstruerade situationer.

Ett mycket paradoxalt och intressant faktum är att bråk skiljs från kärlek men att bråk på samma gång ses som ett tecken på passion. Passion konstrueras som känslan för det optimala sexlivet. Bra sex ses som den del av den bra relationen och i den bra relationen innefattar kärlek. Det finns en uppfattning om att spänning krävs i en relation vilket står i motsats till den intimitet som också anses behövas i relationen. Intimitet som närhet konstrueras som autonomt från det sexuella. Samtidigt som sexualiteten konstrueras som den innersta intimiteten.

I den västerländska kulturen har misslyckandet med intimitet troligtvis alltid varit ett stort problem, men det har nu blivit synliggjort. Att det ses som något man kan ha ett problem med är uppenbart.

Passionens obetvingliga makt

*"[...]den överrumplande åtrå som då sköljde över mig gjorde att jag liksom vacklade till och att han därför måste ta ett ändå fastare tag om mig, och närheten var så substantiell att jag bokstavligen hade svårt att andas."*²⁴¹

Passion är ett begrepp som konstrueras vid sidan om kärlek och sexualitet och kan ses som både sexualitet och kärlek. Dock är passionen samtidigt en förutsättning för kvalitativ sexualitet. Parallellt konstrueras den som någonting avtagande. Passion ses som något som minskar individens tillräknelighet – något som *drabbar* individen och får den att tänka mindre klart. Åtrån sköljer över kroppen och gör den svag och själva passionen konstrueras som motvikt till förnuftet. Individen förutses inte vara ansvarig för sina handlingar när den inträffar, och den ger individen ett utrymme att utföra handlingar som den annars skulle ha genomfört utan det klander som i normalfallet är associerade med detta agerande. På sätt och vis kan det ge individen en större möjlighet att vara otrogen eftersom det nästan är påbjudet att agera på passion. Detta jämfört med "vanlig" otrohet, som konstrueras som ett mer allvarligt brott.

Tidigare var lusten ett hot mot det bestående, mot familjeliv och reglerat sexualliv. Idag har det blivit närmast en plikt att njuta, antingen det gäller det sexuella eller andra typer av njutningar.

²⁴¹ Thorwall 2000: 33

Vikten av att vara tjugig

*"Hon var liten och mörk, pratsam och intelligent och doftade för mycket parfym, medan han var lång och blond, sträv i tonen, alltid felklädd och kon från Norrland"*²⁴²

*"Ofta vill de inte ens tala med mig i telefon; de drar bara ut jacket. Jag är en skam för familjen. De vill ha en söt dotter, inte detta [anorexia]."*²⁴³

Utseendet konstrueras som synnerligen viktigt och som en väsentlig del av identiteten. Utseendet ses som en grund för bedömning av en individs karaktäristiska drag, dess förmågor och inneboende identitet. För att beskriva en person, sexuellt eller inte, spelar utseendet den största rollen. Utseendet ligger som en acceptabel grund för att avvisa eller inbjuda en specifik individ till olika sorters relationer. Utseendet hos individen är således konstruerat som en av de fundamentala faktorerna i valet av (sex-) partner. En människa som inte följer det samhällsliga idealet med avseende på utseende ses som inte enbart ful utan även som en dålig människa. På samma gång porträtteras människor som besitter icke önskvärda egenskaper som fula. Att vara vacker å andra sidan konstrueras som en dygd. Utseendet tolkas som en förutsättning för kvalitet på, och kvantitet av, sex för individen. Det är således mer fokus på utseendet (och dess "beskrivning" av personligheten) än på den reella personligheten.²⁴⁴ Utseendet konstrueras som viktigt både i val av partner och i val av umgänge. Även här finns det en könsaspekt, män har rätt att ställa högre krav på kvinnors utseende än vad kvinnor har på mäns.

Fila eller Eros i den heterosexuella världen?

"Vi har legat och snackat halva natten i Lizas säng', sa Kaja sedan med sin vanliga röst.

*Jag såg förundrat på dem men sa inget mer. Hade Kaja och Lisa ett förhållande bakom Annas rygg?"*²⁴⁵

I det svenska språket har vi endast ett ord för kärlek. Vi tvingas således använda samma ord i flera olika sammanhang för närliggande, men dock olika, känslor. I det grekiska språket förekommer det fyra olika benämningar för att närmare kunna klassificera de olika typerna av kärlek. *Agape* är kärlek grundad på principer, en sorts osjälvisks omsorg, en omsorg som innebär att man gör det som man tror är rätt och gott för andra vare sig mottagaren tycks förtjäna det eller inte. *Fila* är den varma, personliga tillgivenheten som kan existera mellan nära vänner. *Storge* är den typ av kärlek som frodas familjemedlemmar emellan och *Eros* är den romantiska kärleken mellan man och kvinna. Sålunda ser vi hur språket gör att det är svårare för svenskar att klassificera sina känslor. Kanske kan det vara en av delförklaringarna till nedanstående resultat.

Eftersom den heterosexuella individen konstrueras som skild från den homosexuella på alla plan så konstrueras även vänskapen mellan lesbiska kvinnor visavis heterosexuella kvinnor olika. Motsatsförhållandet följer samma resonemang som konstruktionen av hetero-

²⁴² Boije af Gennäs 1996: 16

²⁴³ Boije af Gennäs 1996: 111

²⁴⁴ Intressant är att det ej förekommer reflektioner över hur skönhet definieras, utan det som uppfattas som skönhet (och fulhet) ses som en form av universell sanning.

²⁴⁵ Boije af Gennäs 1996: 140 Hur vänskap konstrueras som erotisk av Sophie.

respektive homosexualitet det vill säga med det homosexuella i opposition till det heterosexuella. Detta innebär att vänskapen mellan homosexuella konstrueras som en *homosexuell vänskap*, det vill säga en vänskap med en erotisk dimension. Att till exempel som kvinna bada med andra kvinnor tyder på närhet om de är vänner och på sex om de är lesbiska. Vänskap eller förälskelse kan vara svår att särskilja – speciellt gällande någon av samma kön. Den manliga vänskapen är också problematiskt eftersom mycket av det som vi lägger in begreppet vänskap (närhet, intresse, samtal) räknas som kvinnliga attribut. Att använda sig av dessa blir således att gå mot att vara kvinnlig, vilket tidigare definierats som homosexualitet. Sålunda konstrueras vänskap män emellan som något som innefattar en rädsla för att uppfattas som homosexuell. Därför kräver ofta mansrollen alkohol eller liknande för beröring män emellan. Ett exempel på alkoholens möjliggörande inflytande.

*”Lukas och Greger valsade in i vardagsrummet med armarna om varandra, sjungande ’Like a Virgin’”.*²⁴⁶

Vi ser således hur endast vänskap mellan lesbiska kvinnor konstrueras som något erotiskt, eftersom den homosexuella kategorin är erotiserad. Manlig vänskap kan dock övergå till att klassificeras som erotisk om vännerna rör sig mot ett ”kvinnligt” beteende.

Madonnan och barnet

*”I denna stund av efteråt [efter sexualakt], kunde jag inte hålla undan skammen i mig över hur jag var. Att jag inte var klok och att det måste bli ett slut på det.”*²⁴⁷

Trots att själva möjligheten till moderskap innefattar sexuella handlingar, konstrueras modern som en icke-sexuell individ. I detta fall är det svårt till och med för passionen att fungera som en förmildrande omständighet. En moder som trots detta önskar att involvera sig i sexuellt umgänge, framförallt en ensamstående, finner mycket lite förståelse. Det är tabu så till vida att det inte pratas om det och om det görs så är det i skamfulla termer. Ensamstående mammor bör ej ha sex. En ensamstående mor konstrueras som en kategori utan sexuell lust, eller i alla fall någon som bör kontrollera sin lust.

Detta går tydligt att koppla till dikotomin madonna-hora som fortfarande existerar. En kvinna kan inte definieras både som madonna (mamma) och hora (vara sexuell).

Samtida diskurser

Sammanfattningsvis kan man således säga att det existerar ett flertal diskurser vilka tillsammans bildar *den samtida sexuella diskursen*. Jag påstår inte att detta är alla, heltäckande eller att man inte hade kunnat organisera dem annorlunda.

Homo erotica diskursen syftar till hur själva sexualiteten konstrueras medan *homo romantica* snarare handlar om hur samhället organiseras utifrån heterosexuella relationer. Länken mellan dem är den konstruerade heteronormativiteten. *Homo erotica* diskursen konstrueras delvis fristående och delvis överlappande i förhållande till *homo romantica* diskursen. Detta innebär att *homo erotica* har en stark koppling till, eller kan möjligtvis som en delmängd av, *homo*

²⁴⁶ Boije af Gennäs 1996: 35

²⁴⁷ Thorwall 2000: 17 Ångest efter sexualakt i relation till hennes barn.

romantica, men att den också kan ses som fristående. Man kan således säga att homo romantica konstrueras kring och utifrån homo erotica,

Homo erotica diskursen

Homo erotica diskursen syftar till hur själva sexualiteten konstrueras. I princip så konstrueras två sexuella kategorier, *den rätta* (naturliga) och homosexualitet. Heterosexualitetens orubbade status som något naturligt, universellt och enhetligt förutsätter homosexualitetens negativa definition. Hetero- och homosexualitet utgör inget jämlikt par utan en hierarki där heterosexualiteten ses som den överordnade. Sexualitet konstrueras utifrån vad som är heterosexuellt och alla handlingar konstrueras utifrån en heterosexuell blick. Heterosexualiteten ses om av naturen given vilket medför att homosexualiteten konstrueras som ett val. Samhällets rumsliga struktur är organiserad efter heterosexualiteten. Sättet att konstruera det sexuella och prata om det varierar med kontexten, där det offentliga rummet endast tillåter viss sexuell kontakt och desto privatere forum, desto mer tillåter den sexuella handlingar. Sexualiteten konstrueras utifrån ett antagande om män som mer aktiva, sexuella och som givare i förhållande till kvinnan. Män och kvinnor konstrueras således utifrån motsatsförhållanden. Önskad, det vill säga "felaktigt", sexualitet existerar inte.

Homo romantica diskursen

Homo romantica diskursen handlar i första hand om hur samhället organiseras utifrån heterosexuella relationer. Hur skall individer leva tillsammans i samhället? Denna diskurs är organiserad kring en föreställningen om idealiserad kärlek. Det vill säga en diskurs som berör konstruktionen av romantiska relationer. Kärlek konstrueras som något utifrånkommande och okontrollerbart vilket man bör följa. Kärleken ses således som en förutsättning för att skapa en relation med någon av motsatt kön. Även här konstrueras det kring det heterosexuella förhållandet. Inom ramen för en relation förväntas det finnas romantisk kärlek, monogami och individuella val. Dock är monogami enbart idealet, otrohet existerar som ett möjligt val. Samhällets rumsliga struktur är organiserad efter heterosexualiteten. Civilstatus och i förlängningen kärnfamiljen är relevant. Det existerar således även här en sorts heteronormativitet där allt konstrueras utifrån en heterosexuell mall över hur relationer och samliv skall se ut. Passion konstrueras som en delmängd av den romantiska kärleken, nästan som en förutsättning i början av en relation. Utseende konstrueras som viktigt.

Diskursens påverkan på individen och samhället

Hur påverkar då alla dessa faktorer, dessa konstruktioner inom samhället, diskurserna? Sammanfattningsvis kan man säga att de påverkar på både ett positivt och ett negativt sätt. Positivt så till vida att de kan fungera som ett stöd för människorna. Lära sig fungera i samhället och ta saker och ting för givna. Det negativa för individen är att de begränsar. Människor som medvetet eller omedvetet försöker att frigöra sig från diskursen får ett samhälleligt tryck på sig vilket kan leda till utstötning och i värsta fall, död. Den dominerande diskursen försvårar också kommunikationen och samvaron mellan människor från olika kulturer med annan dominerande diskurs. I en ny kontext är det tagna för givet inte längre givet. Vilket naturligtvis även kan vara en fördel för individen, eftersom individen endast kan se de val som finns inom sin diskurs, tills den konfronteras med det nya, som öppnar upp valmöjligheterna. Samtidigt så skapar konstruktionen vissa alternativ som omöjliga att tänka eller formulera.

På en mer konkret nivå har vi sett hur heteronormativiteten skapar en heterosexuell ram inom vilken relationer och samliv ska levas. Denna innefattar ett antagande om att skillnaderna mellan könen är större än de inom könen. Detta får som konsekvens att dikotomin mellan

könen upprätthålls och hindrar därmed könen från att närma sig varandra och skapar en stigmatisering av människor med andra preferenser och andra idéer om hur de vill organisera sina liv. På samma gång bidrar det till ett upprätthållande av kärnfamiljen som norm.

Diskursen påverkar även samhällets rumsliga struktur, vilken organiseras kring heterosexualiteten. Homosexualiteten skapar därmed en intressant situation då den implicerar att individer av *samma* kön kan upplevas erotiska, ett faktum som den heterosexuella konstruktionen av samhället inte tar hänsyn till. Påvisandet av detta skapar en problematik som nu börjat diskuteras och vilka konsekvenser det kommer att få i framtiden, och vilken typ av lösningar som skapas är omöjligt att sia om.

Slutligen skapar vår föreställning om det naturgivna en specifik situation. Att män till exempel konstrueras med biologiska drifter som gör att de ”måste” ha sex, legitimerar i viss mån beteenden så som våldtäkt, otrohet, och förekomsten av köpande av sexuella tjänster. Ur vissa perspektiv kan det till och med legitimera incest. På samma vis kan konstruktionen av kärlek och passion skapa situationer där människor agerar enbart utifrån dessa känslor och därmed inte uppfyller andra åtaganden. På samma gång medför detta dock en möjlighet för människor att faktiskt ta hänsyn till sina känslor.

Diskursen påverkar således samhället på många olika vis. Sammanfattningsvis kan man säga att denna diskursanalys visar hur diskurser skapar och återskapar samhället enligt ett gällande heteronormativt mönster.

Kapitel 6, Avslutande del

I detta kapitel presenteras en avslutande sammanfattning av arbetet och dess slutsatser. Även ett resonemang om intressanta aspekter utanför arbetet och idéer om framtida forskning redovisas.

Avslutande sammanfattning

Syftet med föreliggande uppsats var att utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv via diskursanalys försöka identifiera eller kanske snarare konstruera den samtida, sexuella diskursen.

Uppsatsen tar sin ansats i socialkonstruktionismen och dess syn på sexualiteten. Här presenterades tidigare forskning, sexualitetens historia berördes och även olika typer av socialpsykologiska perspektiv på sexualiteten redovisades. Vidare var det epistemologiska angreppssättet hermeneutiskt och metoden kvalitativ, två förhållningssätt som fungerar bra tillsammans. Den undersökning som genomfördes, via diskursanalys, utreddes noggrant och även den tog sin utgångspunkt ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Två böcker utvaldes utifrån förutbestämda kriterier, nämligen Louise Boije af Gennäs bok *Stjärnor utan svindel* och Kerstin Thorvalls *Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig*. Ett konkret utförande av diskursanalys genomfördes och fungerade över förväntan.

Utifrån diskursanalysen konstruerades eller identifierades två övergripande diskurser med avseende på det sexuella; *homo erotica* och *homo romantica*. *Homo erotica* diskursen konstrueras kring två sexuella kategorier, *den rätta* (naturliga) heterosexualiteten och homosexualitet, där heterosexualiteten ses som den överordnade kategorin, och önskad sexualitet i det närmaste ej existerar. Heterosexualiteten ses som av naturen givet och sexualitet konstrueras utifrån heterosexualiteten och ses genom ett heterosexuellt raster. Hela samhället, inklusive dess rumsliga struktur är organiserad efter heterosexualiteten. Sättet att konstruera det sexuella och prata om det varierar med kontexten, där det offentliga rummet endast tillåter viss sexuell kontakt och ju mer privat ett forum är, desto mer tillåter det sexuella handlingar. Sexualiteten konstrueras utifrån ett antagande om män och kvinnor i motsatsförhållande där män är den mer aktiva, sexuella och som givare. *Homo romantica* diskursen handlar i första hand om hur samhället organiseras utifrån heterosexuella relationer och konstrueras utifrån *homo erotica*. Denna diskurs är organiserad kring en föreställning om idealiserad kärlek, något som kommer utifrån, okontrollerbart vilket man bör följa. Kärleken ses således som en förutsättning för att skapa en relation med någon av motsatt kön. Inom ramen för en relation förväntas det finnas romantisk kärlek, monogami och individuella val. Dock är monogami enbart idealet, otrohet existerar som ett möjligt val. I detta sammanhang är civilstatus och i förlängningen kärnfamiljen relevant. Det existerar således även här en sorts heteronormativitet där allt konstrueras utifrån en heterosexuell mall över hur relationer och samliv skall se ut.

Sammanfattningsvis kan man således säga att *homo erotica* och *homo romantica* tillsammans bildar *den samtida sexualitetens diskurs*. Länken mellan dessa diskurser är en konstruerad heteronormativitet. *Homo erotica* diskursen konstrueras delvis fristående och delvis överlappande i förhållande till *homo romantica* diskursen. Man kan således säga att *homo romantica* konstrueras kring och utifrån *homo erotica*.

Uppsatsen har inga anspråk på att ha identifierat alla möjliga diskurser, inte heller på att detta skulle vara det enda möjliga sättet att organisera dem. Anspråket innefattar endast att ha konstruerat, på ett möjligt vis, två diskurser som rör den samtida, svenska sexualiteten. Sätillvida gör den således anspråk på att ha fullföljt sitt syfte, om dock inte på enda möjliga sättet. Framtida forskning på området kommer att antingen att höja eller minska värdet av denna studie, så dess fulla betydelse ligger ännu dold för oss.

Några tankar på vägen ...

Sexualitet som forskningsområde är eftersatt, även om det är troligt att queer-teori håller på att bli ett av de snabbast växande områdena inom den samtida vetenskapen. Huruvida det är lättare att skapa något nytt än att utmana gamla beprövade teorier är en öppen fråga, men det ger ändå en möjlighet med något annorlunda utgångspunkter än tidigare och annan forskning. Som berörts innan, existerar det inga övergripande paradigmer för sexualitetens teorier, att skapa ett sådant till exempel torde alltså bedömas efter egen förtjänst istället för att jämföras med vedertagna teorier och teoretiker med högt anseende. Det existerar således en möjlighet att sexualitetsforskningen medför många öppningar och möjligheter, det saknas mycket, både forskning och teorier. Jag hoppas i framtiden kunna fylla i några av de luckor som finns och att både med detta och framtida arbeten bidra till en djupare kunskap inom detta ämne.

En intressant utgångspunkt för framtida forskning syns i den organisation av det offentliga rummet som sker utifrån en uppfattning om heterosexualiteten som norm. Hur påverkas detta av den framväxande acceptansen av homosexualitet och hur skulle det offentliga rummet kunna konstrueras? Vad skulle behövas förändras? En annan intressant utgångspunkt som endast indirekt berörts i detta arbete är att relationer organiseras i vårt samhälle kring endast två (vuxna) individer och inte flera. Detta är också något som tydligt är inbyggt i samhällets struktur, och ses som en grundläggande förutsättning för att något skall få definieras som ett förhållande.

Diskursanalys visade sig vara ett oväntat kraftfullt redskap, om än tidskrävande, och även där finns det en hel del till att undersöka och utveckla. Att på något vis beröra detta i framtiden skulle vara synnerligen intressant. Något som helt ligger utanför ramen för detta arbete är hur man kan applicera kunskapen i vardagen. Hur kan vi skaffa oss förståelse om diskurserna och hur kan detta påverka vår syn på samhället?

Ett slående faktum är den betydelse som kontexten har för vår konstruktion av sexualiteten (och verkligheter). Det är ett tankeväckande realitet som torde spela stor roll när det gäller till exempel integration av invandrare, lagstiftning och andra praktiska samhällsfrågor. Det är inte så enkelt som att ge människor en regelbok och förklara att om du agerar så och så kommer det att tolkas så. Det som ej konstrueras som en våldtäkt, ses därmed inte som en våldtäkt även om offret i fråga kan uppfatta det så. För att bli hemma i en kultur så krävs det således en stor förmåga att identifiera och behärska diskursen. Sålunda bör det skapas en ökad medvetenhet om dessa frågor i samband med integration och lagstiftning i övrigt.

Ett annat intressant faktum är den sexualisering av barndomen som just nu pågår. Det har inte berörts i denna uppsats men kan ändå vara värd att reflektera över. Det är uppenbart att vuxna väljer att se barn genom en form av *homo erotica*-linser där de vuxna (väljer) ser barnens handlande och identiteter utifrån ett vuxet, sexuellt perspektiv. Ett vanligt scenario är dagisbarn som leker med varandra interkönsligt och hur denna handling ibland klassificeras som romantisk kärlek mellan barnen. Vilka konsekvenser får det att barndomen sexualiseras? Objekt som konstruerats som sexuella används som sexuella, till exempel för att tillfredsställa

sexuella begär. Det finns möjligen risker med att sexualiseringen av barn kan leda till ökad incest respektive pedofili.

I dagens samhälle har vi en öppenhet och ett tabubeläggande av det sexuella vilket jag ser som synnerligen paradoxalt. Å ena sidan har vi en sexualisering av det offentliga rummet. Å andra sidan pratas det om strängare lagstiftning för våldtäkt och pornografi, och om vikten av att begränsa sina sexuella kontakter.

Avslutningsvis presenteras ett tänkvärt citat, detta för att visa på insikten om arbetets subjektiva karaktär och medvetenheten om att varje "sanning" kan konstrueras på många olika vis, samt att diskurser ständigt befinner sig i en process och att det som fångats här endast är en ögonblicksbild. En statisk bild av ett dynamiskt fenomen.

"Varför påstår varenda människa att ett fickur är runt, vilket bevisligen är falskt, alldenstund det sett i profil bildar en smal, elliptiska rektangel, och varför i helvete har man lagt märke till formen bara det ögonblick urtavlan var intressant?" /Alfred Jarry

Källförteckning

- Asplund, Johan** (1970). *Om undran inför samhället*. Lund: Argos
- Bauman, Zygmunt & May, Tim** (2001). *Att tänka sociologiskt*. 2:a upplagan. Göteborg: Korpen.
- Baumeister, Roy F.** (2001). Social Psychology, Social Exchange, and Sexuality I: Baumeister, Roy F (red.) *Social Psychology and Human Sexuality*. Philadelphia: Psychology press
- Becker, Howard** (1991). *Outsiders - Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The free press
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas** (1979). *Kunskapssociologi - Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. 2:a upplagan. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Boije af Gennäs, Louise** (1996). *Stjärnor utan svindel*. Stockholm: Nordstedts förlag
- Brown, Jane D.** (2002). Mass Media Influences on Sexuality. *Journal of Sex Research*. Vol. 39. Nr 1, s. 42-45.
- Börjesson, Mats** (2003). *Diskurser och konstruktioner – En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Crawford, Mary & Popp, Danielle** (2003). Sexual Double Standards: A Review and Methodological Critique of Two Decades of Research. *Journal of Sex Research*. Vol.40:1 s.13 - 27
- DeLamater, John & Friedrich, William N.** (2002). Human Sexual Development. *Journal of Sex Research*. Vol. 39 Nr. 1, s. 10-14
- DeLamater, John & Hude, Janet Shelby** (1998). Essentialism vs. Social Constructionism in the Study of Human Sexuality. *Journal of Sex Research*. Vol. 35 Nr. 1, s. 10-19
- Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S** (1998). Introduction - Entering the Field of Qualitative Research. I: Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S (red.). *Qualitative Inquiry*. London: Sage publications.
- Duerr, Hans Peter** (1997). *Myten om civilisationsprocessen I: Nakenhet och skam*. Stockholm/Stehag: Symposium
- Egidius, Henry** (1997). *Natur och kulturs psykologi lexikon*. Stockholm: Natur och kultur
- Ehrlich, Susan** (2002). Discourse, Gender and Sexual Violence. *Discourse & Society*. Vol. 13, Nr 1. S. 5-7
- Eirik, Sten** (2001). The Courage to Love: Social Interest and Sexuo-morphological Meaning. *The Journal of Individual Psychology*. Vol. 57. Nr 2. s. 158-172
- Fahlgren, Siv** (1998). *Diskursanalys, kunskap och kön*. Institutionen för socialt arbete. Umeå Universitet.
- Fisher, William A & Byrne, Donn** (2001). Sex Differences in Response to Erotica? Love versus Lust I: Baumeister, Roy F (red.) *Social Psychology and Human Sexuality*. Philadelphia: Psychology press
- Foucault, Michel** (1993). *Diskursens ordning*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings förlag Symposium.
- Foucault, Michel** (2002a). *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv förlag
- Foucault, Michel** (2002b). *Sexualitetens historia – Viljan att veta* Göteborg: Didalos
- Frykman & Lövgren** (1979). *Den kultiverade människan*. Lund: LiberLäromedel
- Føllesdal, Dagfinn; Walløe, Lars & Elster, Jon** (2001). *Argumentationsteori, språk och vetenskapsfilosofi*. Stockholm: Thales
- Gaimster, David** (2004). Secretum – det hemliga rummet på British Museum. *Res Pubilca*. Nr. 65 s. 22-30.
- Gee, James Paul** (1999). *Discourse Analysis – Theory and Method*. New York: Routledge

- Giddens, Anthony** (1995). *Intimitetens omvandling – sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Lund: Nya Doxa
- Gray, John** (1992). *Män är från Mars kvinnor är från Venus*. Stockholm: Brombergs
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn** (1986). *Metode valg og metode bruk*. Oslo: Tano
- Irvine, Janice M.** (2003). "The Sociologist as Voyeur": Social Theory and Sexuality Research, 1910-1978. *Qualitative Sociology*. Vol 26. Nr, 4 s. 429-456
- Jankowiak, William** (1999). *Talking Love or Talking Sex: Culture's Dilemma*. I: Suggs, David N. & Miracle, Andrew W. *Culture, Biology and Sexuality*. Athens, Georgia: The university of Georgia Press
- Jørgensen, Marianne Winther & Phillips, Louise** (1999). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Liblich, Amia, Tuval-Mashinach, Rivka & Zilber, Tamar** (1998). *Narrative Research - Reading, Analysis and Interpretation*. Applied Social Research Methods Series. Vol. 47. London: Sage publications.
- Lübcke, Poul** (red.) (2003). *Filosoflexikonet*. Stockholm: Forum
- Manning, Peter & Cullum-Swan, Betsy** (1998). *Narrative, Contents, and Semiotic Analysis* I: Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S (red.) *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. London: Sage publications.
- Muehlenhard, Charlene L.** (2000). Categories and Sexuality. *Journal of Sex Research*. Vol. 37 Nr. 2, s. 101-107
- Nationalencyklopedin* (1994). Höganäs: Bra Böcker
- Nussdorfer, Angelo** (1999). *Sexologiskt lexikon*. Stockholm: Natur och kultur
- Olivier, Mary Beth & Hyde, Janet Shibley** (2001). *Gender Differences in Sexuality: A Meta-analysis*. I: Baumeister, Roy F (red.) *Social Psychology and Human Sexuality*. Philadelphia: Psychology press
- Phillips, Nelson & Haryd, Cynthia** (2002). *Discourse Analysis – Investigating Processes of Social Construction*. Thousand Oaks: Sage publications
- Rosenberg, Tiina** (2002). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas
- Scholtz, Anna** (2003). *Flickans lilla*. Stockholm: Egmont Richters förlag AB
- Schütz, Alfred** (1999). *Den sociala världens fenomenologi*. Göteborg: Daidalos
- Thorwall, Kerstin** (2000). *Jag minns alla mina älskare och hur de brukade ta på mig*. Stockholm: Bonniers
- Weinberg, Martin S, Lottes, Ilsa & Shaver, Frances M.** (2000). Sociocultural Correlates of Permissive Sexual Attitudes: A Test of Reiss's Hypotheses About Sweden and the United States. *Journal of Sex Research*. Vol. 37 Nr. 1, s. 44-52
- Weis, David L.** (1998). The Use of Theory in Sexuality Research. *Journal of Sex Research*. Vol. 35:1, s. 1-10

Bilagor

I: 25 klassiska teoretiker och verk.

Listan återfinns i **Weis, David L.** (1998). The use of theory in sexuality research. *Journal of sex research*. Vol. 35:1, s. 9f. Som Weis påpekar skall listan inte ses som den absoluta och verken inte ses som de mest betydelsefulla utan snarare ses som en överblick av historien och utvecklingen av den sexuella teorin.

Författare	Datum	Innehåll
Ellis (Haverlock)	1901/1936	Icke-dömande förhållningssätt till analys av sexualiteten, utforskat flera sexuella koncept, tidig skapande av begreppet på sexuell orientering
Freud	1905/1957	Tidig presentation av specifikt teoretiskt ramverk, teori gällande sexuell utveckling
Maliniwski	1929	Tidig antropologi
Mead	1935	Tidig antropologi, begreppet kön
Pitts	1964	Översikt över strukturell funktionalism, begrepp av social kontroll av sexualiteten
Broderick	1966	Miniteori gällande barndomens sexuella utveckling
Reiss	1967	Miniteori som kombinerar forskning och teori, formulering av specifika förslag, begrepp av sexuella premisser
Trivers	1972	Evolutionärt perspektiv, koncept gällande föräldrarinvesteringar.
Gagon & Simon	1973	Koncept av sexuella teckensystem, tidig social konstruktionism
Beach	1976	Koncept av mottaglighet och icke-mottaglighet, kvinnligt urval.
Foucault	1976/1980	Tidig social konstruktivism, kritik av positivismen
Byrne	1977	Affekt förstärkningsteori, vardaglig modell
Symons	1979	Evolutionärt perspektiv
Fox	1980	Antropologiskt förhållningssätt, incest.
Herdt	1981	Antropologiskt förhållningssätt, utvecklandet av sexuell orientering.
Maltz & Brocker	1983	Kommunikationsmönster, koncept av manliga och kvinnliga kulturer
Maddock	1983	Familjesystemsteorier, fokus på icke-patologisk familjedynamik.
Van Wyk & Geist	1984	Processen av sexuell utveckling, sexuell orientering
Green	1985	Kausal modell, barndoms- och tonårsupplevelser
Reiss	1986	Interkulturell metaanalys
Allgeier	1987	Vardaglig modell av sexuellt tvång
Geer & O'Donohue	1987	Metateoretiska förhållningssätt till flera sexuella teorier.
Levine & Troiden	1988	Analys av koncept gällande sexuella teorier
Teifer	1991	Feministisk kritik av varierande sexuella koncept.
Lauman, Gagon, Michael & Michaels	1994	Testning av teoretiskt uppkomma hypoteser med nationellt sannolikhetsurval.

II: Schematisk bild av filosofiska premisser i föreliggande arbete

Filosofiska premisser består i första hand av **epistemologi** och **ontologi**.

Ontologi: Läran om det sant varande. Om individens sanna natur. Läran om de nödvändiga och essentiella dragen hos det vardande. *I detta fall resoneras kring essentialism vs. socialkonstruktionism.*

Ansats: Ett sätt att teoretiskt och metodiskt närma sig ett vetenskapligt problem. Teoretiskt inriktning. *Arbetet har en socialkonstruktionistisk ansats.*

Epistemologi: Kunskapsteori/vetenskapsteori studerar den mänskliga kunskapens ursprung, möjlighet och beskaffenhet.

Epistemologiska utgångspunkter kan till exempel vara...

Paradigm: Övergripande synsätt. Hela den uppsättning av föreställningar, värderingar, metoder, begrepp, formler osv. som är gemensamma för erkända forskare inom ett visst ämne eller område. Paradigmskifte kan till exempel vara skifte från positivism till hermeneutiken.

...positivism och hermeneutik
I detta arbete fokuseras på Hermeneutiken

utifrån detta avgörs vilken typ av forskning

Kvantitativ eller kvalitativ
I detta arbete, kvalitativ

Metod: systematiskt, organiserat tillvägagångssätt som kan vara mer eller mindre klart formulerat, mer eller mindre uttalat och formaliserat. I vetenskapliga sammanhang avses metoder av typen experiment intervjuer, enkäter, beteende studier, kemiska analyser, laboratoriemetoder, fältstudier osv. Till metoder räknas även de tillvägagångssätt som man använder vid bearbetning av insamlad information. *I detta fall används diskursanalys som metod.*

Metodologi: läran om olika metoder, det vill säga varför som man gör på ett visst sätt.

III: Frågor att reflektera över under genomförandet av den ideala diskursanalysen

Fritt översatt från Gees bok *Discourse Analysis – Theory and method* (1999) s. 92 – 94

Semiotik

1. Vilka teckensystem är relevanta (och irrelevanta) i situationen (dvs. tal, skrivande, bilder och gester)? Hur görs de relevanta (och irrelevanta), och på vilket vis?
2. Vilka kunskapssystem och vilka kunskapsvägar är relevanta (och irrelevanta) i situationen? Hur görs de relevanta (och irrelevanta), och på vilket vis?
3. Vilket socialt språk är relevant (och irrelevanta) i situationen? Hur görs de relevanta (och irrelevanta), och på vilket vis?

Ord

4. Vad är den situationsbundna betydelsen av några av de ord och fraser som uppfattas som viktiga i situationen?
5. Vilka kontextuella meningar och värderingar som verkar vara bundna till platser, tidpunkter, kroppar, objekt, artefakter och institutioner som är relevanta i denna situation?
6. Vilken kulturell modell och nätverk av modeller (master modells) verkar vara aktiva i att koppla samman och interagera dessa situationsbundna betydelserna med varandra?
7. Vilka institutioner och/eller diskurser blir (åter-)skapade i denna situation och hur blir de stabiliserade eller transformerade till handlingar?

Aktivitet

8. Vilken är den större eller huvudsakliga aktiviteten (eller grupper av aktiviteter) som sker i situationen?
9. Vilka subaktiviteter skapar denna aktivitet (eller dessa aktiviteter)?
10. Vilka handlingar (ner till nivån av saker som ”fråga för anledning”) skapar dessa subaktiviteter och aktiviteter?

Sociokulturell identitet och relationer

11. Vilka relationer och identiteter (roller, positioner), med deras hopkok av personliga, social och kulturella kunskap och trossystem (kognition), känslor (affekter) och värderingar, verkar vara relevanta i situationen?
12. Hur stabiliseras eller transformeras dessa relationer och identiteter i situationen?
13. I termer av identiteter, aktiviteter och relationer, vilken diskurs är relevant (och irrelevant) i situationen? Hur görs de relevanta (och irrelevanta), och på vilket vis?

Politik

14. Vilka sociala värden (dvs. status, makt, kön, ras och klass, eller mer närliggande definierade sociala nätverk och identiteter) är relevant (och irrelevant) i situationen? Hur görs de relevanta (och irrelevanta), och på vilket vis?
15. Hur är dessa sociala värden kopplade till de kulturella modeller och operativa diskurser i situationen?

Kopplingar

16. Vilken sort av kopplingar – titta bakåt och/eller framåt – görs inom och över yttranden och längre perspektiv av interaktionen?
17. Vilken sorts kopplingar görs till tidigare eller framtida interaktioner, till andra människor, idéer, texter, saker, institutioner och diskurser utanför den rådande situationen (detta har att göra med intertextualitet och inter-diskursivitet)?
18. Hur kan ovan nämnda kopplingar (tillsammans med situationsbundna meningar och kulturella modeller) hjälpa till att konstituera sammanhang - och vilken sorts sammanhang – i situationen?

IV: Praktiskt tillvägagångssätt för denna studies diskursanalys

Som nämns i själva uppsatsen så finns det många olika sätt att genomföra diskursanalyser rent praktiskt. Följande tillvägagångssätt har använts i denna studie. Jag vill med detta inte påstå att detta skulle vara den optimala eller rätta sättet att utföra det på. Detta är endast ett *möjligt* sätt, och orsaken till denna redogörelse är två. Dels för att ge andra diskursanalytiker inspiration och dels för att underlätta för validering av arbetet, då denna metod mig veterligen ej är vedertagen, utan en produkt av föreliggande uppsats slutsatser. Denna bilaga kan med fördel kombineras med avsnittet *Preludium*, för att få den fullständigast, möjliga informationen om diskursanalysens utförande.

Steg 1:

Tre olika faktorer utgjorde en grund för själva analysen. För det första Gees frågor att ställa under diskursanalysen, vilka återfinns i bilaga 3. För det andra togs i beaktande de socialpsykologiska utgångspunkter, vilka presenterades i kapitel 2. Sist men inte minst skapades diverse kategorier för att använda under själva analysen. Exempel på dessa var *Ord* vilket syftar till de faktiska ord som används inom diskursen och *Kultur och sex, Sexuella kategorier* med flera.

Steg 2:

De utvalda böckerna genomlästes för att ge en känsla för innehållet. Samtidigt dokumenterades diverse reflektioner.

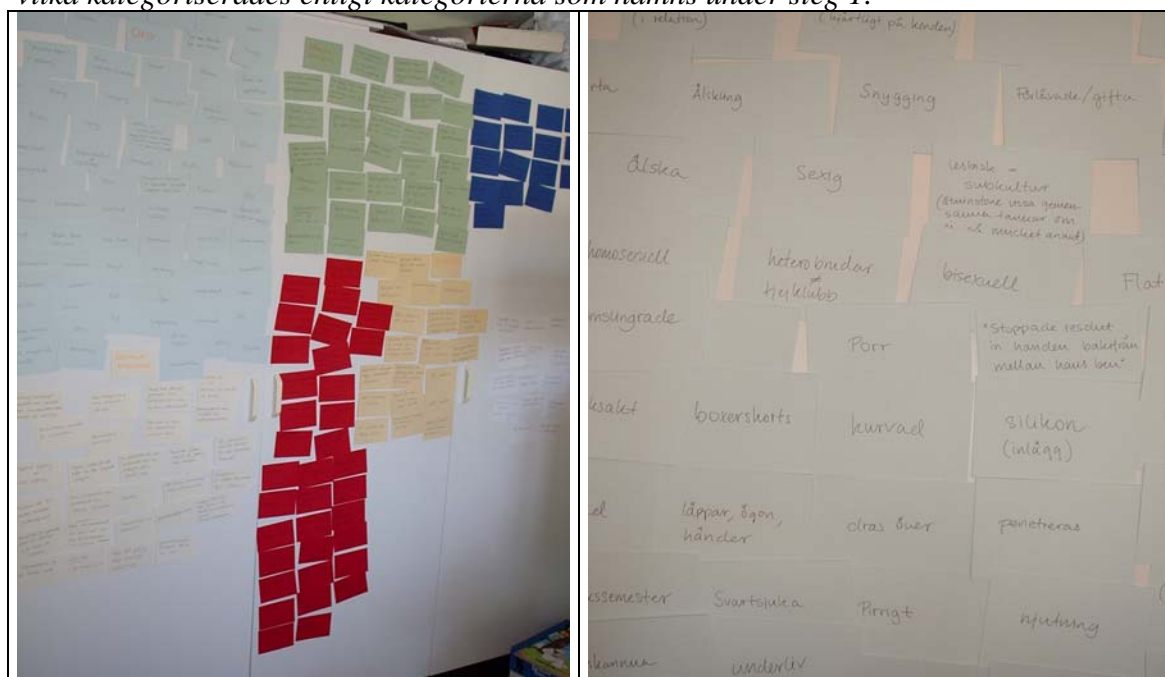
Steg 3:

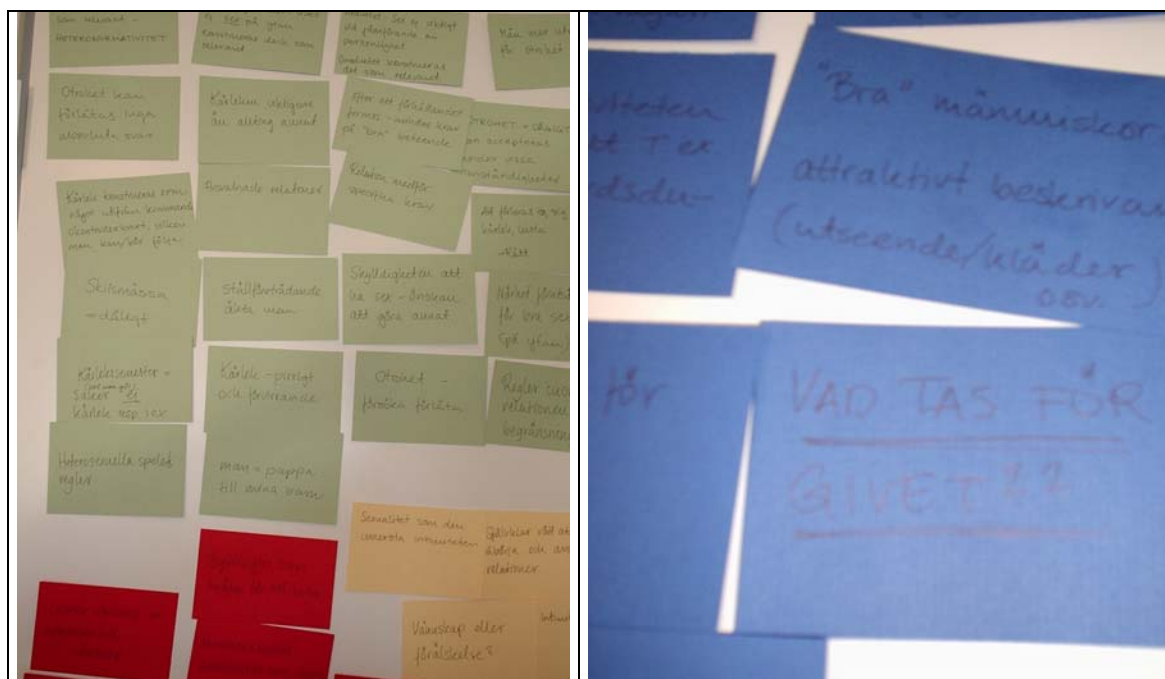
I detta stadium lästes böckerna ytterligare en gång men denna gång gjordes understrykningar och djupare reflektioner. Uppkomna reflektioner dokumenterades.

Steg 4:

I detta steg granskades böckerna ytterligare en gång med avseende på understrykningarna. Dessa understrykningar dokumenterades.

Under steg 2–4 dokumenterades reflektioner (sk. kodning) osv. på papperskort i olika kulörer vilka kategoriserades enligt kategorierna som nämns under steg 1.

Steg 5:

Korten analyserades inom kategorierna. Med frågor så som finns det någon diskrepans och vad kan den bero på? Vad betyder det, vad kan förklara detta? Helt enkelt, hur ser det ut? Går det att besvara Gees frågor? Resultaten blev till den text som återfinns i kapitel 5.

Steg 6:

I detta steg flyttades korten om för att skapa nya kategorier, finna nya mönster. För att kunna skriva om andra saker än de kategorier som först skapades. Detta steg skedde ett flertal gånger och även dessa resultat är dokumenterade i kapitel 5. Under steg 5 och 6 skedde även tillbakablickar i böckerna.

Steg 7:

Genomgång av hela texten utifrån korten och böckerna igen för att kontrollera att inget var missförstått, ingenting förbigånget. Viss revidering av uppfattningar och slutsatser har givetvis skett under hela arbetets gång.

Här avslutades diskursanalysen. Inte för att den nödvändigtvis är *färdig*, en punkt som med stor sannolikhet bedöms vara omöjlig att uppnå, utan därför att man måste sätta stopp vid något tillfälle precis som med alla andra typer av avgränsningar.